

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

“Αγιος Δημήτριος — Τζαμί

Είσαγωγή
στή χαρακτηρισκή

Υποκείμενο
ροδακινιάς

«Νιάουστα»
μιά πόλη
μέ εϋεργέτες

Φυτικά απολιθώματα περιοχής Βερμίου Ναούσης
Φωτογ. Άριστοτέλους Βρίτσιου

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ
ένδιαφέρον τῶν συνδρομητῶν της.

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση
τῆς συνδρομῆς τοῦ ἔτους 1981

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΕΙ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΟ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση: Βασιλέως Κων/τίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη-Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Έτος ΣΤ' ΤΟΜΟΣ Γ' Τεύχος 19ο — ΔΡΧ. 90

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Όδ. Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρ. Μουχάγιερ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Πόπη Μουραφετλή
Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσώλης Γεωπόνος ΔΕΗ, τηλ. 22-557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Φυτικά απολιθώματα περιοχής Βερμίου
Φωτογραφία Άριστοτέλους Βρίτσιου

ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΗ:

«Μακεδονικά Νέα», Φιλίππου 18, 23-920, Νάουσα
OFFSET:

Σταυρος Παρολας

Περιεχόμενα

Ίστορικά — Λαογραφικά

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ ΘΩΜΑ: Άγιος Δημήτριος — Τζαμί	48
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΛΕΞ.: Ένα άγνωστο κείμενο για τη Νάουσα	50
ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡ.: Νέα στοιχεία για το χαλασμό της Νάουσας	53
ΜΗΤΣΑΛΑ — ΖΕΓΚΙΝΗ ΕΛΕΝΗ: Καταστροφή της Νάουσας	56
ΜΠΑΓΓΙΤΣΗ ΤΑΚΗ: «Νιάουστα» μία πόλη με ευεργέτες	57
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ.: Τότι κι τώρα	60
ΒΛΑΣΑΜΙΔΗ ΕΜ.: Γαλάτες	70

Έπιστημονικά — Κοινωνικά

ΒΡΙΤΣΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ: Φυτικά απολιθώματα	66
ΞΗΡΟΥΡΗ ΙΩΑΝ.: Η έλεξ των δύο φύλων	72

Ποίηση — Χαρακτική

ΚΟΥΛΗ ΓΕΩΡ.: Ποιήματα	52
ΣΙΟΥΓΓΑΡΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗ: Σατυρικοί στίχοι	62
ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ ΑΛΚΗ: Εισαγωγή στη χαρακτική	63
ΜΠΑΔΟΛΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Ποιήματα	69

Ίατρικά — Δενδροκομικά

ΓΖΑΝΑΚΑΚΗ Μ. Ε.: Οι ψείρες του ανθρώπου	74
ΣΥΡΓΙΑΝΙΔΗ ΓΕΩΡ.: Υποκείμενο ροδακινιάς	76
ΓΑΛΛΗ ΑΝΑΣ.: Προωθούμενα δενδροκομικά είδη	78
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ.: Ανάρσια. Καρπόκαφα ροδακινιάς	80
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ.: Ψύλλα της αχλαδιάς	82

Διάφορα

Συνεστιάσεις — Δραστηριότητες συλλόγων	84
--	----

Άγαπητέ φίλε

Η «Νιάουστα» φθίνει και πάλι τό παρόν. Τό 19ο τεύχος βρίσκεται στο χώρο σου. Η «Νιάουστα» συνεχίζει την πορεία της και γράφει κι αυτή την δική της μικρή ιστορία. Τώρα μπροστά σου έχεις αρκετά τεύχη και είναι εύκολο νά κρίνεις την προσφορά του περιοδικού μας και νά την αξιολογήσεις. Τό τί πρόσφερε η «Νιάουστα» δέν θά τό πούμε εμείς, αλλά έσύ ό αναγνώστης.

Άγαπητέ φίλε

Όπως πάντα, δημοσιεύουμε άρθρα πού έχουν σχέση μέ την ιστορία και την λαογραφία του τόπου. Έπίσης στό τεύχος αυτό διαθέτουμε αρκετό χώρο για τίς εικαστικές τέχνες και για τούς Ναουσαίους ποιητές. Άκόμα μία ενδιαφέρουσα πληροφορία. Άπό σήμερα και σέ συνέχεια θά δημοσιεύουμε αντιπροσωπευτικούς σατυρικούς στίχους του Ναουσαίου λαϊκού ποιητή Κωνσταντούλη Σιούγγαρη πού έζησε τίς άρχές του αιώνα μας.

Άγαπητέ φίλε

Σέ προηγούμενα τεύχη άσχοληθήκαμε διεξοδικά μέ τά νερά της περιοχής, μέ την χλωρίδα του τόπου, μέ την Άράπιτσα και τό Βέρμιο και μέ τό έδαφος γενικά. Σήμερα διαθέτουμε μερικές σελίδες για τό ύπεδαφος της περιοχής πού κρύβει αξιόλογα φυτικά απολιθώματα.

Άγαπητέ φίλε

Τό περιοδικό μας περιλαμβάνει και άρθρα κοινωνικού κι έγκυκλοπαιδικού περιεχομένου. Έπίσης και άρθρα πού ενδιαφέρουν ειδικά τούς δενδροκαλλιεργητές (ποικιλίες, καταπολεμήσεις κ.λ.π.).

Αυτά για σήμερα. Ραντεβού τό Φθινόπωρο. Γειά σας.

Ό Ντιν

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΙΔΙΩΤΩΝ	350
ΔΗΜΟΙ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, ΣΥΝ/ΣΜΟΙ	800
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛΑΡΙΑ	15

ΕΝΑ ΑΓΝΩΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ Ε. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

Γ'

Δ. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

Ἀνασκοποῦντες ἤδη τὰ ἀνωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι ἐν Ναούσῃ καὶ οἱ τρεῖς πλουτοπαραγωγοὶ παράγοντες εὐρίσκονται καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁμογενῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι Κοινότητα συμπαγῆ καὶ ἐνιαίαν φυλετικῶς καὶ εὐπορωτάτην, ἣν δύνανται νὰ ζηλεύσωσι πολλαὶ τῆς Μακεδονίας Κοινότητες. Κέκτηται δ' αὕτη λιάν σημαντικὴν περιουσίαν, ἥτοι 1) Μητροπολιτικὸν οἶκημα μετὰ κηπαρίου ἀξίας 600 λιρῶν, 2) Ἀρρεναγωγεῖον περιλαμβάνον δύο τμήματα, ἀμφοτέρω δυστυχῶς ὅλως ἀκατάλληλα δι' ὄν σκοπὸν εἰσὶ προωρισμένα, μετὰ περιοχῆς ἀξίας 1300 λιρῶν, 3) Παρθεναγωγεῖον ἀξίας 500 λιρῶν, 4) Νηπιαγωγεῖον (νεόδμητον, ἐξαιρετικὸν) ἀξίας 400 λιρῶν, 5) Τέσσαρας μεγάλας ἐνοριακάς ἐκκλησίας, μίαν μικροτέραν ἐξοχικὴν καὶ δύο παρεκκλήσια μετὰ τῶν περιοχῶν καὶ λοιπῶν κτημάτων τῶν ἀξίας ἐν ὅλῳ 21,100 λιρῶν, περὶ ὧν ἤδη καὶ ὁ λόγος.

1) ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ

ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ (ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ)

Ὁ ναὸς οὗτος κεῖται ἐν τῇ περιοχῇ, ἐν ἣ καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ νεόκτιστον Νηπιαγωγεῖον καὶ ἡ Μητρόπολις. Ἡ ἀξία τοῦ οἰκοδομήματος μετὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀντικειμένων ἀνέρχεται εἰς 1,500 λίρας. Περιουσία αὐτοῦ εἶναι:

1) Τὰ ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ κελλία ἀξίας 300 λιρῶν, ἐξ ὧν ἐτησίως εἰσπράττει 12 λίρας.

2) Προσκυνητήριον τῆς Ἁγ. Τριάδος παρὰ τὴν Ἀράπισσαν μετὰ εὐρείας Πλατείας, ἥτις εἶναι καταγεγραμμένη ἐπ' ὄνοματι τῆς ἐκκλησίας. Ἐν τῇ περιοχῇ ὑπάρχουσιν ὀκτῶ οἰκίσκοι κτισθέντες ὑπὸ τῶν ἐνοίκων, οἵτινες εἶναι μὲν κτήτορες αὐτῶν, πληρῶνουσιν ὁμῶς ὠρισμένον τέλος, τὸ λεγόμενον *μουκατᾶν*, ἐννέα λιρῶν ἢ ὅλη ἐτησία πρόσδοδος εἶναι 13 λίραι.

Εἰσαγωγή — ἐπιμέλεια Ἀλέξανδρου Οἰκονόμου Ἀρχιτέκτονα, ἱστορικοῦ ἐρευνητῆ

3) Νεκροταφεῖον περικλειόμενον διὰ τοίχου ἐκτάσεως 4 στρεμμάτων ἥτοι 6 1/2-7,000 τετραγωνικῶν πήχεων. Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο κοσμοῦμενον θαυμασίως ὑπὸ πολλῶν κυπαρίσσω εἶναι ἀξιὸν νὰ κοσμήσῃ μεγαλόπολιν. Ἐν αὐτῷ μόλις πρότινος συνεπληρώθη ἡ ἰδρυσις ναΐδριου τῆς Εὐαγγελιστρίας, χορηγοῦντος τοῦ Γ. Κύρτση εἰς μνήμην τῆς συζύγου του. Ἡ ὀλικὴ ἀξία εἶναι 1,800 λιρῶν περιπου.

4) Συκαμινεῶν ἄνωθεν τοῦ νεκροταφείου ἀξίας 10 λιρῶν.

5) Ὁ λόφος ὁ δενδρώδης τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ προσκυνητηρίου ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἀξίας 200 λιρῶν.

6) Τὸ δάσος τῆς Μεταμορφώσεως μετὰ προσκυνητηρίου ἀξίας 500 λιρῶν.

7) Ἐμπορικὸν ἐν Θεσσαλονικῇ κατάστημα ἀξίας 600 λιρῶν,

ἀποφέρων ἐτησίως 35 λίρας.

Ἡ μὲν ὀλικὴ ἀξία τῆς περιουσίας τοῦ ναοῦ εἶναι 4,910 λίραι, ἡ δὲ ἐτησία πρόσδοδος ἐξ εἰσπραξέων τοῦ παγκαρίου καὶ ἐξ ἐνοικίων 250 λίραι.

2) ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ)

Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ πλουσιώτερος δυνάμενος νὰ κοσμήσῃ ἐπαξίως μεγαλόπολιν. Ἡ ἀξία τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν ὑπολογιστέα εἰς 2,500 λίρας: Περιουσίαν ἔχει:

1) Τὴν περιοχὴν αὐτοῦ, ἥτοι τὰ περὶ αὐτὸν κελλία, ἐξ ὧν ἀπολαμβάνει ἐτησίως 100 λίρας ἢ ἀξία αὐτῶν εἶναι 2,000 λιρῶν.

2) Τὸ προσκυνητήριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μετὰ εὐρυτάτης Πλατείας καὶ πέντε κελλίων ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ, ἀξίας 1,200 λιρῶν ἢ ἐτησία πρόσδοδος ἐκ τούτων εἶναι 60 λιρῶν. Ἡ θέσις τῆς Πλατείας ταύτης εἶναι ἀπείρως μαγευτικὴ κεῖται ἐπὶ τινος ἀποφύσεως καὶ ἔχει εὐθὺς ἀπέναντι πρὸς δυσμὰς θαυμάσιον καρυῶνα καὶ περαιτέρω προβάλλουσιν οἱ ῥωματικοὶ κλάδοι τῆς Τούρλας, οἵτινες ἀναπληροῦσιν ἐξαισίως διὰ τῶν καλλονῶν τῶν τὴν ἔλλειψιν ἀνοικτοῦ ὀρίζοντος.

3) Τὸ προσκυνητήριον τοῦ προφήτου Ἠλίου ἀξίας 200 λιρῶν ἢ ἐτησία εἰσπραξις ἐντεῦθεν εἶναι 3 λίραι.

4) Τὸ προσκυνητήριον τῶν Ταξιαρχῶν, οὗτινος ἡ ἐτησία εἰσπραξις ἀνέρχεται εἰς 4 λίρας.

5) Τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου μετὰ προσκυνητηρίου

άνηκον ἐξ ἡμισίας καί εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Ἁγ. Μηνᾶ, ἀξίας 300 λιρῶν.

6) Πεντήκοντα στρέμματα ἀγρῶν ἀξίας 150 λιρῶν. Ἐν ὄλῳ ἡ περιουσία τοῦ ναοῦ τούτου ἀνέρχεται εἰς 6,350 λίρας.

Ἄπασαι αἱ ἐτήσια πρόσοδοι τοῦ ναοῦ εἶναι 400 λίραι.

3) ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ

Ὁ ναός εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀριστοκρατικώτεραν συνοικίαν. Τό οἰκοδόμημα μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου αὐτοῦ εἶναι ἀξίας 1,500 λιρῶν. Κέκτηται δέ:

1) Τά ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ κελλία, φαρμακεῖον τῆς Ἀδελφότητος λιθόκτικτον καί ἐξ ἐργαστήρια ἀξίας λιρῶν Ὁθωμαν. 600.

2) Τά παρά τόν ναόν οἰκόπεδα ἀξίας 2,000 λιρῶν. Ἐνταῦθα δύνανται ν' ἀνεγερθῶσι τὰ σχολικά κτήρια (ἀρρεναγωγεῖα καί νηπιαγωγεῖον).

3) Ἄγρον ἀξίας 15 λιρῶν. Εἰσπράξεις ἐν ὄλῳ ἐτήσια εἶναι 270 λίραι. Ἡ δέ περιουσία αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 4,115 λίρας.

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁ ναός οὗτος εἶναι δεύτερος κατὰ τό μέγεθος μετὰ τόν τῆς Παναγίας ἔχει δέ ἀξίαν μετὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν καί τοῦ περικαλλοῦς κωδωνοστασίου 2,000 λιρῶν. Περιουσία δ' αὐτοῦ εἶναι:

1) Τά ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ κελλία, ἀξίας 1,500 λιρῶν, παρ' ὧν εἰσόδημα ἐτήσιον ἔχει 80 λίρας.

2) Κήπος παρ' αὐτόν ἀξίας 30 λιρῶν.

3) Ἄγρος ἐκτάσεως 27 στρεμμάτων ἀξίας 100 λιρῶν.

Ἐν ὄλῳ ἡ περιουσία τοῦ ναοῦ ἀνέρχεται εἰς λίρας 3,630. Ἡ δ' ἐτήσια πρόσοδος αὐτοῦ εἶναι 285-300 λιρῶν.

Κατά τὴν πανήγυριν τὴν τελομένην τὴν ἐπέτειον τοῦ Ἁγίου

εορτὴν συνέρχονται εἰς τὴν εὐρεῖαν περιοχὴν αὐτοῦ καί ἐκ τῶν πέριξ χωρικοὶ καί συγκροτοῦσι χορούς Μακεδονικοὺς συρτοῦς, ἐν οἷς συμβαίνοσι καί τινα χαρακτηριστικά τῶν ἐν τῇ πεδιάδι κρατούντων ἠθῶν καί ἐθίμων. Ἐν αὐτοῖς δηλαδή νεανία καί νεάνιδες, ὧν ἡ συνάντησις ἐν ταῖς κώμαις τῶν αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται, ἀμιλλώμενοι ἐν τῇ χορευτικῇ τέχνῃ καί ἀνταλλάσσοντες τὰ αἰδήμονα βλέμματα συμβαίνει νά συνδέωνται διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ ἀρραβῶνος ἐκεῖ ἐνώπιον τῆς μεγάλης πληθῆος τῶν θεωμένων τοὺς χορεύοντας καί νά ἀνταλλάσσωσι καί τὰ ἐπὶ τῷ χαρμῶν γυροῦσι εἰθισμένα δῶρα.

5) ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΛΑΣ (ΖΩΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)

Ὁ ναός οὗτος κείτοι ἐν ἐξοχικῇ θέσει μετὰ τῶν μορεῶνων ἀποτελῶν μετὰ τῶν πέριξ κελλίων εἶδος τι μοναστηρίου. Ἡ ἀξία αὐτοῦ μετὰ τῶν κελλίων ὑπολογιστέα εἰς 1,500 λίρας. Ἐκτὸς τῶν κελλίων κέκτηται τριακόσια στρέμματα ἀγρῶν ἀποφέροντα ἐτησίως περὶ τὰς εἴκοσι λίρας καί κήπον ἀξίας 30 λιρῶν.

Οὕτως ἔχουσι τὰ κατὰ τὰς ἐκκλησίας καί τὴν περιουσίαν αὐτῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῷτάτῃ κωμῶν πόλει Ναούση. Ἡ ὅλη ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς περιουσία ἀνέρχεται εἰς λίρας Ὁθωμανικὰς 21-22,000, ἡ δέ ἐτήσια πρόσοδος εἰς 1,280 λίρας, ποσὰ σημαντικά, δι' ὧν δύνανται νά ἐπιτελεσθῇ σπουδαία κοινοτικὴ ἐργασία καί νά ἀνακαινισθῇ καί ἐνισχυθῇ σοβαρῶς ἡ ἐν τοῖς παιδευτηρίοις ἀτελῶς, ἐλλατωματικῶς καί ἀνεπαρκῶς συντελούμενη ἐκπαίδευσις. Πρέπει νά ὁμολογηθῇ ὅτι, εἰ καί ἡ κωμῶνλις εὐεκτεῖ οἰκονομικῶς, διότι καί γεωργίαν κέκτηται προσοδοφόρον καί ἐμπόριον ζωηρόν, καί βιομηχανίαν ἀκμάζουσαν, ὑπὸ ἔπο-

ψιν ὁμως διανοητικῆς τοῦ πληθους ἀναπτύξεως καί μορφώσεως ὑγιοῦς ὑστερεῖ πολλῶν ἄλλων ἰσοπληθῶν αὐτῇ κωμοπόλεων. Ταύτης τῆς ἐλλείψεως ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἀπό τινος ἐπελθοῦσα διαίρεσις μετὰ τῶν κατοίκων, ἥτις ρίψασα ἤδη βαθυτάτας ρίζας ἐπήνεγκεν ἐσχάτως σφοδρότατον κομματικόν ἀνταγωνισμόν καί τρικυμιωδέστατον κοινοτικόν σάλον, ὅστις παραλύσας ἐπὶ μῆνας ἅπαντα τόν κοινοτικόν μηχανισμόν ἔρριπεν ἔτη ὀλόκληρα ὅπισω τὴν Κοινότητα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, καταδιέφθειρε καί ἐξηχρεώσασκε τοὺς χαρακτηῆρας καί ἀνυπολόγιστον ὑλικὴν καί ἠθικὴν ζημίαν ἐπήνεγκε καί θά ἐπιφέρει καί εἰς τό ἐξῆς πρὸς μεγίστην θλίψιν τῶν ὀρθοφρονούντων καί χρηστών πολιτῶν καί πάσης Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἐάν δέν σπεύσωσιν οἱ διχοστατοῦντες πολῖται, θέτοντες εἰς λήθην τό παρελθόν, νά συνδιαλλαγῶσι καί προβῶσιν ἀπό κοινοῦ εἰς ἔργα γενναῖα καί κοινωφελῆ μέλλοντα νά ἐξαλείψωσι τὸν προσγενόμενον αὐτοῖς πόγον.

Ἐπὶ δύο δέ βάσεων δύναται νομίζω, νά στηριχθῇ ἡ μέλλουσα αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνευσις καί συνεργασία: Ἀφ' ἐνός μὲν ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως καί ἐκτιμῆσεως τῆς μέχρι πρό τινος πολυτίμου δράσεως καί ἐνεργείας τῶν πλουσίων ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν κοινοτικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν, ἀφ' ἐτέρου δέ ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνάγκης τῆς ὑποταγῆς πάντων εἰς τοὺς κοινοτικούς κανονισμούς, τῆς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ εἰς τὴν διοίκησιν ἑαυτοῦ καί τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς ἀπάντων εἰς συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Τὴν δέ ἀνάγκην τῆς διαλλαγῆς καί συνεργασίας ἐκτὸς τῶν πολλῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν ἐπιβάλλουσι καί αἱ πολλαὶ κοινοτικαὶ ἐλλείψεις, οἷον: ἡ ἀνέγερσις ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καί ἡ ἐ-

νίσχυσις τοῦ διδακτικοῦ προσω-
πικοῦ τῶν σχολείων, ἥτις θά κατο-
ρθῆ δι' ἐπαυξήσεως γενναίας τοῦ
προϋπολογισμοῦ τῶν σχολείων, ἥ-
τις πάλιν θέλει ἐπιτευχθῆ δι' αὐξή-
σεως τῆς πρὸς τὰ σχολεῖα ἐπιχο-
ρηγήσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ δι'
ἐπεκτάσεως τοῦ φορολογικοῦ τῶν
προϊόντων συστήματος, ἢ εἰσαγω-
γῆ καὶ καθιέρωσις τακτικῆς πνευ-
ματικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας.
Ἡ πλήρωσις τῆς ἀνάγκης ταύτης,
εἰς ἣν ἐξαρκοῦσιν οἱ πόροι τῶν ἐκ-
κλησιῶν, θέλει εἶσθαι τό σοβαρώ-
τατον κατόρθωμα τῆς Κοινότητος
καὶ ἡ λαμπρότερα καὶ σωτηριωδε-
στέρα ἐπιτυχία. Εἰς τὰς ἀνωτέρω
ἀνάγκας καὶ λοιπὰς τοιαύτας ἀ-
ξιόλογα δύναται νά ἐπαρκέσῃ ἡ
εὐποροῦσα Κοινότης, ἥτις ὑπὸ ἔ-
ποψιν ὕλικῶν μέσων καὶ ζωτικό-

τητος ἐσωτερικῆς ἀμφίβολον ἂν
θά ἔχῃ πολλάς τὰς ἐφαμιλλοὺς ἐν
Μακεδονίᾳ, καὶ εἶναι λυπηρότα-
τον ὅτι δέν ἔγεινε δεδόντως μέχρι
τοῦδε ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν.

Εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς κοινωφε-
λοῦς δράσεως καὶ τῆς προόδου
τῆς Κοινότητος κατατακτέα καὶ ἡ
εὐπορος «Φιλοπτωχος Ἀδελφό-
της», ἡ παρέχουσα δωρεάν φάρ-
μακα, θεραπείαν καὶ λοιπὰ βοη-
θήματα εἰς τοὺς ἀπόρους καὶ πο-
σόν τι χρηματικόν εἰς τὰ σχολεῖα,
καὶ ὁ νεαρός εἰσέτι «Λαϊκός Σύν-
δεσμος» καὶ ἡ «Φιλοπρόδος τῶ
Κυριῶν Ἀδελφότης».

Πάντα ἐν νένει τὰ στοιχεῖα
συντόνου καὶ πατριωτικῆς ἐργα-
σίας χρησιμοποιούμενα οὐχὶ πρὸς
ἴδια κέρδη καὶ ἰδίου σκοπούς,
ἀλλὰ πρὸς τὸ γενικόν τῆς φίλης

Πατρίδος συμφέρον δύναται νά
προαγάγῃ θυμασιῶς τὴν Κοι-
νότητα. Μετὰ τὸν κατευνασμόν
τῶν ὑπερεξημμένων παθῶν ἐπι-
βάλλεται ἐπιτακτικῶς ἡ ὀργάνω-
σις καὶ χρησιμοποίησις τῶν ζωτι-
κῶν τοῦ τόπου τούτου δυνάμεων.
Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἕν
ὀργανωτικόν πνεῦμα, μία προσω-
πικότης σοβαρά, ἥτις, συγκεν-
τροῦσα ἐν ἑαυτῇ θέλησιν ἀδαμαν-
τίνην, μόρφωσιν εὐρείαν, κρίσιν
στεγανὴν καὶ δὴ καὶ ἀξίωμα κα-
θέσιν κοινωνικὴν ὑπερτάτην κα-
ἔχουσα ἕνα ἢ δύο συμβούλους ἐπι-
λικρινεῖς καὶ ἱκανοὺς καθ' ὅλα εἰς
τὸ ἀνορθωτικόν καὶ δημιουργικόν
ἔργον, θά δυνηθῆ νά ἀγάγῃ τὴν
Κοινότητα εἰς περιωπὴν πρώτης
πό πασαν ἔποψιν πόλεως ἐν Μα-
κεδονίᾳ.

«Μετ ευτελείας»

*Εἶμαστε ἢ δὲν εἶμαστε πολιτικοποιημένοι;
Εἶμαστε ἢ ὄχι ἐνεργὸς πληθυσμὸς;
Συλλογικὰ ἢ ατομικὰ ἐνεργοῦμε;
Οἱ στόχοι μας πρέπει νὰ εἶναι ευκρινεῖς.
Μη μου πείτε «για ποιоὺς στόχους μιλάμε»
κυρίες καὶ κύριοι...*

*Ὅχι;
Σύντροφοι καὶ συντρόφισσες...*

*Ὅχι;
Συνάδελφοι...*

Οὐτ' αὐτό.

Φίλοι λοιπόν;

Οὔτε.

Τότε, κύριοι συνάδελφοι σύντροφοι φίλοι...

Ὡραία, ας βάλομε το σύντροφοι μπροστά.

Πρῶτο το κύριοι εσεῖς προτείνετε;

Δε γίνεται αλλιῶς;

Μα ἐπὶ τέλους, πρέπει κάπως κάποτε νὰ ξεκινήσουμε.

*Οἱ στόχοι βρίσκονται συνεχῶς σ ἀπόσταση
κι ὥσπου ν' αποφασίσουμε το πρῶτο βῆμα
ο ἀντίπαλος θὰ φτάσει νὰ μετακινήσει τα σημάδια.*

Αν...

*Αν μπορούσα νὰ σοῦ πω καλημέρα
στην πρωινὴ ἀπελπισία τοῦ τρόλεϋ
καλὲ μου οδηγέ
σίγουρα ο δρόμος θάταν πιο ανοιχτός μπροστά μα...*

Γνώση

*Διδαχτήκαμε τὴν ἀρχέγονη φύση μας
στις στιγμὲς τοῦ σεισμοῦ
στον πανικὸ καὶ τὴν ἀλλοφροσύνη
τῶν ομοίων.*

*Διδαχτήκαμε αὐθεντικὰ
τοῦ ἀγνωστοῦ εαυτοῦ μας τὴ μικρότητα
μὲ κάποια λεπτομέρεια σημαντικὴ:
Κανένα ζῶο, θαρρῶ, ποτὲ δὲν ἀφήσε
σ ὦρα καταστροφῆς μὲσ τὴ φωλιά τοῦ
ἀνήμπορα μικρὰ παιδιὰ.
Μονάχα εσὺ, ομοσχίμη ἀδερφέ μου.*

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Γιώργου Κούλη

Ποιήματα Ἀθήνα 1982

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερόισας

ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ «ΧΑΛΑΣΜΟΥ» ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΣΤΑ 1822

Β'

4. Οί εκθέσεις ξένων διπλωματών

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἄπ. Βακαλόπουλος δημοσίευσε¹⁵ πολὺ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα καὶ γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Νάουσα στὰ 1822, δηλαδὴ τὴν ἀλληλογραφία τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Βρετανίας στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τῶν προξένων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας στὴ Θεσσαλονίκη, πού πλουτίζουν καὶ συμπληρῶνουν ὅσα γνωρίζομε ἀπὸ τὴν προγενέστερη δημοσίευση συναφῶν ἐκθέσεων¹⁶.

Ἀξίζει νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τίς περιεχόμενες σὲ τούτες πληροφορίες σχετικά μὲ τὸ θέμα πού μᾶς ἐνδιαφέρει, παραθέτοντας συγχρῶ καὶ τὴ μετάφραση τοῦ κειμένου τους:

α. Σὲ ἐκθεση τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτῆ στὴν Κωνσταντινούπολη, τῆς 10.5.1822, πού στηρίζεται στὶς πληροφορίες τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, γράφεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάτες κατὰστρεψαν 134 ἀγροκτῆματα (τοιφλίκια) καὶ χωριά¹⁷. Ἀκόμα, προσθέτονται τὰ ἐξῆς περιεργα¹⁸:

... Ὁ Διαμαντῆς ἔχει νικηθεῖ τελείως καὶ δραπετεύσε στὴ Νάουσα (ἢ Ἀγοστό), μιά θέση ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος¹⁹. Στὸν Ζαφειράκη (ἢ Ἀχιλλέα, ὅπως αὐτοαποκαλεῖται) ἔστειλε ὁ πασάς τρεῖς Ἕλληνες ἱερεῖς, πού τοὺς κρατοῦσαν ὄμηρους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ξεσηκωμοῦ, προσφέροντας τὴ συγ-

γνώμη του σὲ τοῦτον καὶ στοὺς ὀπαδοὺς του, ἂν κατὰθεταν τὰ ὄπλα. Ὁ Ζαφειράκης ἀπάντησε σ' αὐτὴ τὴν προσφορά σκοτώνοντας τοὺς ἱερεῖς. Τότε ὁ πασάς ἔστειλε ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀνώτερους ἀξιωματικούς του, πού εἶχε τὴν ἴδια τύχη, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερες μεταχειρίσεις, πού δὲν τολμῶ νὰ τίς περιγράψω. Ὁ Ἀμπουλαμπούτ ἀποφάσισε τότε νὰ χτυπήσει τὴν πόλη²⁰ καὶ τὸ

Τοῦ Γιώργου Χ. Χιονίδη Δικηγόρου

πέτυχε, μὲ μίαν ἐφοδο πού κόστισε στοὺς Τούρκους ἀρκετὲς χιλιάδες ἀντρες. Ὁ Ζαφειράκης δραπετεύσε μὲ ἐβδομήντα περίπου ὀπαδοὺς του, ἀφοῦ πρῶτα πραγματοποιήσῃ τὴ σκληρὴ ἀπόφαση νὰ δολοφονήσει τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τῶν πολιορκημένων, γιὰ νὰ ἐμπυδίσῃ ἔτσι τὴν αἰχμαλωσία τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Εἶναι ἐκδηλα τὰ ἀνθελληνικά αἰσθήματα τοῦ συντάκτη τῆς ἐκθέσεως καὶ τοῦ πληροφοριοδότη του. Ἐτσι, φθάνει μέχρι τοῦ νὰ ὑποστηρίξει ὅτι ὁ Ζαφειράκης δολοφόνησε τίς Ἕλληνίδες, πού —ὡς γνωστό— ἄλλες αὐτοκτόνησαν καὶ ἄλλες αἰχμαλωτίστηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, εἰρωνεύεται δὲ καὶ δυσφημεῖ τὸν Ζαφειράκη ἢ, ἀκόμα, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Διαμαντῆς κατέφυγε στὴ Νάουσα, μετὰ τὴν ἀποτυχία

τῆς ἐπαναστάσεως στὸν Ὀλυμπο, πού εἶναι συζητήσιμο θέμα²¹ καὶ ὀφείλεται στὴν παραδοχὴ σχετικῆς, ὑποθετικῆς ὁμως, σκέψεως τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου, ὅπως ἀναπτύσσεται πιὸ κάτω (βλ. τὴν 5η παράγραφο).

β. Σὲ ἄλλη ἐκθεση, τοῦ ἰδιοῦ πρεσβευτῆ, τῆς 10.6.1822, πού στηρίζεται πάλι σὲ γράμμα τοῦ προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, συνεχίζεται ἡ μετάδοση ἀνακριβῶν εἰδήσεων καὶ διατυπώνονται κοροϊδευτικὲς κρίσεις γιὰ τὸν Ζαφειράκη, γράφονται δὲ καὶ τὰ ἐξῆς²²:

Ὁ πρόξενος... μού γνώρισε ὅτι τὰ κεφάλια τοῦ Τάσου καὶ τοῦ Ζαφειράκη (ὁ τελευταῖος σὲ μιά περίφημη ὀμιλία του αὐτοχαρακτηρίστηκε σάν Ἐπαμεινώνδας) τὰ ἐβγαλαν σὲ θέα στὴ Θεσσαλονίκη, στὶς δέκα τοῦ περασμένου μήνα (10 Μαΐου 1822). Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν οἱ πρωταῖτιοι τῆς τρομερῆς σφαγῆς στὴν Ἀγοστό (Νάουσα)... Τὴν ἄλλη μέρα ἐκτελέσανε πενήντα ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες στὴν Πύλη τῆς Πόλης (τῆς Θεσσαλονίκης) καὶ ἀνάμεσά τους δύο Τούρκους ἐπίσημους, τὸν Ἀμπουντουραχμάν μπέη (κυβερνήτη τοῦ Βοντεχεξή) καὶ τὸν Χαῖτα Μουσταφά.

γ. Σὲ ἐκθεση τοῦ ὑποπροξένου τῆς Ὀλλανδίας στὴ Θεσσαλονίκη, τῆς 22.4.1822²³, τονίζεται ἡ ἔλλειψη ἀξιόλογου ἀνδρα γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὶς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐπαναστατημένης Μακεδονίας καὶ γίνεται μνεῖα

της καταστροφής του καπετάνιου Διαμαντή, όπως και των προετοιμασιών για την επίθεση εναντίον της Νάουσας.

δ. Σε άλλη έκθεση, του ίδιου, της 25.4.1822, δίνεται²⁴ και η αξιοσημείωτη πληροφορία ότι:

...καταλήφθηκε η Νάουσα χθες (δηλαδή την 24.4.1822) από τον Άμπουλαμπούτ πασά μετά επίθεσή του, αλλά δεν είναι γνωστό ακόμα, εάν οι καπετάνιοι ήταν εκεί ή είχαν φύγει. Ελπίζουμε όμως ότι οι ενοχλήσεις από τις γύρω περιοχές τελειώσαν γρήγορα...

ε. Τέλος, σε άλλη έκθεση του ίδιου²⁵, της 6.5.1822, γράφεται ότι τελείωσε η επιχείρηση εναντίον της Νάουσας και των καπεταναίων με την επιστροφή του Έμπου Λουμπούτ πασά στη Θεσσαλονίκη.

Έτσι λοιπόν μαθαίνουμε πως η Νάουσα αλώθηκε στις 24 Απριλίου του 1822, ημερομηνία που δίνεται ασφαλώς με το νέο ημερολόγιο, το οποίο χρησιμοποιούσαν κιόλας και οι ξένοι διπλωματικοί υπάλληλοι της Ανατολής.

Εικ. 3. Το τέλος της σ. 2 και η αρχή της σ. 3 της αναφοράς του καπετάνιου του Όλυμπου Ψαροδήμου, στις οποίες αναφέρεται η 4.4.1822 σαν ημερομηνία της ήττας των οπλαρχηγών της Νάουσας

5. Ο χρονολογικός παραλληλισμός των γεγονότων στον Όλυμπο — Νάουσα. Το πρόβλημα της συμμετοχής του Καπετάν Διαμαντή στις μάχες της Νάουσας

Είδαμε ότι οι σχετικές εκθέσεις των διπλωματών της Βρετανίας θεωρούν πιθανή τη μετάβαση του καπετάνιου του Όλυμπου Διαμαντή Νικολάου στη Νάουσα, μετά την εκεί αποτυχία της επανάστασης, δηλαδή μετά τη μάχη της Μηλιάς, που έγινε στις 3-4 Απριλίου του 1822, όπως βεβαιώνει —και σημειώθηκε κιόλας— και ο καπετάνιος του Όλυμπου Ψαροδήμος.

Ο Ναουσαίος συγγραφέας του χειρόγραφου (που έχει εκδόσει ο Εύστ. Στουγιαννάκης) της ιστορίας επανάστασης της Νάουσας Δημήτριος Πλαταρίδης γράφει²⁶ ότι ο καπετάνιος Διαμαντής έλαβε μέρος στην άμυνα της πόλεως και μάλιστα αναφέρει για τη συμμετοχή του σ' αυτήν από νωρίς, δηλαδή πριν από την άλωσή της. Έτσι όμως δημιουργείται ένα λογικό, ανυπέρβλητο κενό και πρόβλη-

μα, γιατί δεν είναι δυνατό να συμμετείχε σύγχρονα το ίδιο πρόσωπο σε δύο πεδία μαχών, που απέιχαν αρκετά (με τα τότε μέσα συγκοινωνίας), αφού, μάλιστα, ο ίδιος συγγραφέας τοποθετεί τη χρονολογία άλωσης της πόλεως στη νύκτα της 5ης προς την 6 Απριλίου 1822, δηλαδή την Τετάρτη προς Πέμπτη μετά το Πάσχα (2.4.1822), της Διακαινησίμου εβδομάδας²⁷, όπως δεχόταν και ο Ν. Γ. Φιλιππίδης²⁸, που είναι ο πρώτος συγγραφέας ειδικής μονογραφίας για την επανάσταση στη Νάουσα.

Στά δημοσιευμένα έγγραφα για τον Όλύμπιο Διαμαντή δεν μνημονεύεται η συμμετοχή του στις μάχες της Νάουσας, ενώ αναφέρεται η συμβολή του στους άλλους απελευθερωτικούς αγώνες στη Μακεδονία και άλλου και ούτε άλλοι ιστορικοί γράφουν για τη συμμετοχή του τούτη, εκτός από έναν που ακολουθούν τον Δημ. Πλαταρίδη — Εύστ. Στουγιαννάκη, στο σημείο τούτο.

Άλλως θά είχε τό θέμα αν δεχόμασταν σαν χρόνο ταχυσυρραφής της Νάουσας τη 11 ή την 11-13 Απριλίου του 1822, όποτε θά ήταν δυνατό να υποστηριχθεί ότι ο Διαμαντής ήλθε στη Νάουσα μετά την 4 Απριλίου 1822, αφού νικήθηκαν οι επαναστάτες στον Όλυμπο και έπαυσε να υπάρχει εκεί κάθε δυνατότητα συνεισφοράς του³⁰.

Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η επανάσταση στον Όλυμπο καταπνίγηκε, είτε σύγχρονα με την άλωση της Νάουσας, δηλαδή την 4η Απριλίου 1822, αν δεχτούμε την πληροφορία του Ψαροδήμου, είτε νωρίτερα από τον χαλασμό της Νάουσας

πού έγινε ύστερα και συγκεκριμένα την 5η-6η 'Απριλίου 1822, άν δεχτούμε τών Ν. Γ. Φιλιππίδη — Δ. Πλαταριδου. ή τη 10-13 'Απριλίου 1822, σύμφωνα με τις πληροφορίες πού έχομε από τά μικρά («βραχεία») χρονικά, τις «ένθυμώσεις», πού σώθηκαν γραμμένες στα παράφυλλα κ.λ. εκκλησιαστικών βιβλίων.

Δέν αποκλείεται πάντως νά μνημονεύεται στις ένθυμώσεις μεταγενέστερη τής 4ης ή τής 6ης 'Απριλίου 1822 ήμερομηνία σάν χρόνος του χαλασμού τής Νάουσας, εξαιτίας του γεγονότος ότι, σύμφωνα με τόν Ν. Γ. Φιλιππίδη¹¹, μέχρι τήν 9η 'Απριλίου 1822 (Κυριακή του Θωμά) ο Τούρκος στρατάρχης ήταν στρατοπεδευμένος έ-

ξω από τή Νάουσα και οι σκοτωμοί γίνονταν μονάχα στην πόλη μέχρι τή 10 'Απριλίου 1822, ενώ τήν 11η του ίδιου μήνα μόλις άρχισαν οι τρομερές σκηνές σφαγών κ.λ. στά γειτονικά χωριά, γεγονός πού έγινε πιό αντίληπτό και άλλου και διαδόθηκε περισσότερο. Και έτσι έφθασε ή είδηση (μετά τήν 11η 'Απριλίου 1822) στις κοντινές περιοχές, όπου ζούσαν και όσοι έγραψαν τις ένθυμώσεις ή όπου έφθασαν και διασώθηκαν οι πληροφοριοδότες τους, οι όποιοι αναφέρονταν στα τελευταία γεγονότα, ή ακόμα οι χρονολογίες, τις όποιες μνημονεύουν, μπορεί νά άνάγονται στην ήμερομηνία, όποτε έμαθαν τά συμβάντα, ή όποία είναι πολύ πιθανόν νά είναι μεταγε-

νέστερη του χρόνου, κατά τόν άποιο έγιναν.

Συνεπώς, ή άλωση και ο χαλασμός τής Νάουσας πρέπει τελικά νά τοποθετηθεί στο χρονικό διάστημα από 4 ή 5-6 μέχρι 10-13 'Απριλίου 1822, ενώ ή καταστροφή — πυρπόληση τών μοναστηριών τής περιοχής τής «Σκήτεως Βεροίας» (Τίμιου Προδρόμου κ.ά.) τη Μ. Πέμπτη, δηλαδή στην 30η Μαρτίου 1822. Πρέπει νά σημειωθεί όμως ότι οι ήμερομηνίες αυτές (των ελληνικών και τουρκικών πηγών) είναι με τό παλιό ημερολόγιο. 'Η διαφορά μεταξύ του παλιού και του νέου ημερολογίου, και για τό έτος 1822, είναι 12 και όχι 13 ήμερες, όπως είναι για τις πρόσφατες χρονολογίες.

15. Βλ. Κωνσταντίνου 'Α.π. Βακαλοπούλου, Ανέκδοτα ιστορικά στοιχεία αναφερομένα στην Μακεδονία, πριν και μετά τό 1821, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 49 κ.ε., όπου δημοσιεύονται εκθέσεις του Βρετανού πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Strangford και του προξένου τής ίδιας χώρας στη Θεσσαλονίκη Fr. Charnaud, όπως και του προξένου τής Ολλανδίας στη Θεσσαλονίκη Mat. Abrah.

16. Βλ. British Documents on the History of the Macedonian People, τ. 1 (1797-1839), με επιμέλεια του Hristo Andonov — Ροίτζακκι, Σκόπια 1968, σ. 227-228, αριθ. 44 και σ. 224-226, αριθ. 42. Πρόκειται για εκθέσεις του ίδιου 'Αγγλου προξένου στη Θεσσαλονίκη Fr. Charnaud, στις οποίες στηρίζονται οι αντίστοιχες του πρεσβευτή στην Πόλη, πού δημοσίευσε ο Κωνστ. 'Α.π. Βακαλόπουλος, ό.π.

17. Σέ έγγραφο (της 25.4.1822) του 'Αγγλου προξένου στη Θεσσαλονίκη γραφεται (βλ. πιο πάνω, αριθ. 44, σ. 228) ότι τα χωριά πού καταστράφηκαν ήσαν 120 περίπου. Βλ. σχετικά και στον Γ. Χ. Χιονιδή, Τό γεγονός... σμ. 1 της σ. 220. Ο 'Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, ό.π., σ. 597 και 195, αντίστοιχα) υπολογίζει τά χωριά σέ 50, ακολουθώντας τόν Ευάθιο Ι. Στουγιαννάκη. Ιστορία τής πόλεως Ναουσας από τής ίδρυσεως της μέχρι σήμερα, κατά ανέκδοτον σχέδιου Δ. Πλαταριδου, τ. Α, έκδοσις 1η, Έδεσσα 1924, σ. 263, σμ. 1, ή έκδοση 2η, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 216, σμ. 1. Πρβλ. Μ. Lascaris, ό.π., έγγραφο XII (της 15.4.1822), σ. 154.

18. Βλ. Κωνσταντίνου 'Α.π. Βακαλοπούλου, ό.π., σ. 58, αριθ. 14.

19. Η πληροφορία αυτή του 'Αγγλου πρεσβευτή στην Πόλη στηρίζεται σέ επιστολή του προξένου τής Θεσσαλονίκης (της 25.4.1822), ο οποίος όμως σύμφωνα με πληροφορίες του γιου του τριφει (βλ. ό.π., έγγραφο 44, σ. 228): «Ο Διαμαντής δραπέτευσε μόνο με τρεις οπαδούς του και υποθέτομε πως θα βρήκε καταφυγία στη Νιάουσα, μια πόλη εξαιρετικής αποουδότητας». Η ήμερομηνία αυτή (25.4.1822) πρέπει νά είναι με τό νέο ημερολόγιο και επιβεβαιώνει τήν άποψη πως ή κατάληξη τής επανα-

στασεως στον 'Όλυμπο προηγήθηκε, όπως αναπτύσσεται και στην τελευταία παραγραφο αυτής τής μελέτης. Στο ίδιο έγγραφο δίνεται ή πληροφορία ότι: «Στη Νάουσα είναι καπου οκτακόσιοι, πού μπορούν νά φέρουν όπλα».

20. Ο 'Αγγλος προξένος τής Θεσσαλονίκης γράφει (βλ. ό.π., έγγραφο 44, της 25.4.1822, σ. 228) ότι ο Έμπορ Λουμπουτ πασάς έκίνησε εναντίον τής Νάουσας με στρατό 21.000 ανδρών. Ο 'Αμπρούς Κουτσονίκας, Γενική ιστορία τής Ελληνικής επαναστάσεως, τ. 2, Αθήναι 1864, σ. 95, γράφει ότι οι Τούρκοι ήσαν 25.000 άνδρες (πεζικού, πορτοβλικού και ιππικού και ότι (βλ. σ. 96) φονοώθηκαν και αιχμαλωτιστηκαν (στη Νάουσα) 10.000 ραγιάδες. Πρβλ. και Γω. Βλαχογιάννη, Χιακόν Αρχαίον, τ. 1, Αθήναι 1924, σ. 71-72.

21. Βλ. Γ. Χ. Χιονιδή, Η εκστρατεία... σ. 34-36.

22. Βλ. Κωνσταντίνου 'Α.π. Βακαλοπούλου, ό.π., έγγραφο 15, σ. 59. Πρβλ. Μ. Lascaris, ό.π., έγγραφο XIV (της 10.5.1822), σ. 157-158, όπου γράφεται (σ. 158) ότι στην Πόλη τής Πόλης (δηλαδή τής Θεσσαλονίκης) ο πασάς σκοτώσε 60 άτομα (μετά τήν πτώση τής Ναουσας), μεταξύ των οποίων ήταν και ο Ζαφειρόκης, ο πρωτεργάτης τής επαναστάσεως τής πόλεως.

23. Βλ. Κωνσταντίνου 'Α.π. Βακαλοπούλου, ό.π., έγγραφο 32, σ. 95.

24. Βλ. Κωνσταντίνου 'Α.π. Βακαλοπούλου, ό.π., έγγραφο 33, σ. 95. Εντοπισάσε ή πολυχρονή αντάχη τής πολιορκημένης Νάουσας, γεγονός πού ανάγκασε τόν Έμπορ Λουμπουτ νά ζητήσει τήν άποστολή 3 κανονιών μεγάλου διαμετρηματος και ενός ολμοβόλου. Βλ. Μ. Lascaris, ό.π., έγγραφο XIII (της 25.4.1822), σ. 156-157.

25. Βλ. Κωνστ. 'Α.π. Βακαλοπούλου, ό.π., έγγραφο 34, σ. 96. Πρβλ. Μ. Lascaris, ό.π., έγγραφο XIV (της 10.5.1822), σ. 157-158, όπου γράφεται ότι έπεσε ή Νάουσα μετά μεγάλη αντίσταση και με υπερβολικές απώλειες για τους Τούρκους, οι οποίοι ληλάτησαν τά πάντα και δολοφόνησαν πολλούς, τόσο στή διάρκεια τής πολιορκίας, όσο και μετά τήν άλωση τής πόλεως, συνεχίζοντας τις πράξεις τής βίας και τής απλη-

γής για πολλές ημέρες. Τά γυναικόπαιδα, που σώθηκαν, οδηγήθηκαν για πούλημα στα σκλαβοπάζαρα της Θεσσαλονίκης και το σχετικό θέαμα ήταν εξαιρετικά μακάβριο και απελευστητικά αποκρουστικό. Για τη σημασία της οκταμήνης αντίστασης των Μακεδόνων και κυρίως της Νάουσας βλ. έγγραφο (της 4.8.1829) των πληρεξουσίων «των πέντε της Μακεδονίας Έπαρχιών» προς τη Δ' Εθνική Συνέλευση στη μελέτη του Spyrkos D. Lou

ka 10 s. Jean Karodistrias et la Macédoine. «Balkan Studies» 16¹ (1975). Έγγραφο 11, σ. 91-93, πρβλ. δέ και το έγγραφο 12 της (15.8.1829), σ. 94.

26. Βλ. την ιστορία των Εύστ. Στουγιαννάκη — Δ. Πλαταρίδου, ό.π., σ. 148, 151, 169, 179, 186, 194, 198, 199, 202, 206 σημ. κ.λ. τη 2ης εκδόσεως.

27. Βλ. ό.π., σ. 196 και σημ. 1 της 2ης εκδόσεως ή σ. 239 της 1ης εκδόσεως. Ο επιμελητής όμως της εκδόσεως Εύστ. Στουγιαννάκης δημοσίευσε (ό.π., σ. 196-197 της 2ης ή σ. 239 και 241 της 1ης εκδόσεως) έγγραφο του τουρκικού ιστορικού αρχείου (ιεροδικείου) της Βέροιας της (12.4.1822), όπου ρητά μνημονεύεται σαν γεγονός πώς η ύλωση της πόλεως και ο σφαγιασμός των ραγιαδών και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τούτο θα έγινε το βράδυ της 10ης προς την 11η Απριλίου 1822. Δεν δικαιολογείται όμως λογικά ή άποψη του τούτη, γιατί είναι πού πιθανό το έγγραφο αυτό να αναφέρεται σε γεγονότα πού συνέβηκαν νωρίτερα, στη διάρκεια των 3-4 ημερών πριν από τη σύνταξη του, οπότε κατασίγασε κάπως η μανία των σφαγών, των αρπαγών κ.λ. πού προηγήθηκαν και ήταν ελπιόμενο να απασχολήσουν μερικές ημέρες τους κατακτητές, όπως και τα επιόρθια της νίκης. Πρβλ. για τις διάφορες απόψεις πού υλοστηρίχθηκαν στο Γεωργίου Χ. Χιωτίδη, Τα γεγονότα... σ. 216-217, όπου και βιβλιογραφία, στις υποσημειώσεις.

28. Βλ. Ν. Γ. Φιλίππιδου, Ή επανάστασις και καταστροφή της Νάουσας. Ιστορική πραγματεία. Αθήνα 1881. σ. 59.

29. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιωτίδη, Ή εκστρατεία... σ. 76-80, και του ίδιου, Ανέκδοτα έγγραφα... ό.π., σ. 147-148. Πρβλ. όμως συγκεντρωμένα τα σχετικά έγγραφα στη μελέτη του Κώστα Σπανού, ό.π., σ. 286-294.

30. Βλ. και Άποστολού Ε. Βακαλοπούλου, ό.π., σ. 589, 592 και 191, αντίστοιχα. Ο Νικόλαος Κασομούλης, Ενθυμήματα στρατιωτικά της επαναστάσεως των Ελλήνων, 1821-1833 (βιογραφία και σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη), τ. 1, Αθήνα 1939, σ. 209, γραφεί ότι οι οικογένειες των επαναστατών βρισκόνταν στην τοποθεσία «Νερά» (βλ. για τούτη στο Γεωργίου Χ. Χιωτίδη, Ή εκστρατεία... σ. 11, 34-36 και 38), όπου ο Διαμαντής συνάντησε την οικογένειά του, έκλαψε και ήταν απρηγόρητος για την κακή κατάληξη της επαναστάσεως στον Όλυμπο, δέν αναφέρει όμως ότι ο καπετάνιος τουτος κστέφυγε στη Νάουσα. Ο Ίωάννης Κ. Βασδραβέλλης, Οι Μακεδόνες κατά την επανάστασιν του 1821, έκδους 3η, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 193, δέν αναφέρει για τη μετάβαση του Διαμαντή στη Νάουσα και γραφεί ότι, μετά την αποτυχία της επαναστάσεως στον Όλυμπο: «Ο Διαμαντής, ο Γούλιος, ο Γούλιος Λαζος και τινες άλλοι Όλυμποι μετά των οικογενειών των διεσκορπίσθησαν εις τον Όλυμπον και τα Πιερια, συντετριμμένοι τελείως εκ της επελευσης συμφορας και αναμεινοντες κωλυτερας ημερας». Ο Ίωάννης Πετρώφ, Περίοδος κλεφτουριά της Μακεδονίας (βιογραφία 28 κλεφταρματολών της έπιαγωγής μετά κατάλυση των ανεκδότων έργων του Πετρώφ, προσήκη και επιμέλεια Γεωργίου Χ. Χιωτίδη, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 99) ισχυρίζεται αντίθετο ότι ο Διαμαντής έλαβε μέρος στην πολιορκία της Νάουσας και ότι μάστιγα σκοτώθηκε εκεί, στα 1821!!

31. Βλ. Ν. Γ. Φιλίππιδου, ό.π., σ. 70-72.

Ή καταστροφή της Νάουσας

Ή απόγνωση των κατοίκων της Νάουσας πού σώθηκαν, μετά την τρομερή σφαγή και την ολοκληρωτική καταστροφή της πόλης από τον Άμπούλ Άβνούδ τον Άπρίλη του 1822, τούς ώθησε νά ριξουν ευθύνες στους πρωτεργάτες της επαναστάσεως Ρουμελιώτες και Μοραίτες. Τό ανάθεμα αυτό για τό χαλασμό, μαζί μέ τη θλιβερή μοίρα των γυναικών πού σύρθηκαν στη σκλαβιά μās τραγουδά τό παρακάτω δημοτικό τραγούδι.

Τού κρίμα νάχ' ή Ρουμελη, τού κρίμ' οι Μοραίτες πού σήκωσαν πανάσταση πού σήκωσαν κεφάλι χαλάστηκεν ινιά χουριά κι δικαπέντι κάστρα χαλάστηκεν ή Νιάουστα πού ήταν ξιακουσμένη.

Πήραν μαννούεις μί πιδιά κι πιθιρές μί νύφεις πήραν κι μινιά νυφόπουλη τά τέλια στά μαλλιά της πέντι πασσάδεις τήν κρατούν κι τρεις τήν παραστήκουν

κι ένα μικρό μπιόπουλο τή σέρνει άπού του χέρι «Περπάτα μήλο μ' κόκκινο κι μοσκουρισμένου μή νάν τά ρούχα σί βαρούν μή νάν ή φουρισιά σου», «Ούδι τά ρούχα μί βαρούν μή νάν ή φουρεσιά μου μούν μί βαρούν τού ντέρτι μου κ' ή άντρουπή του κότσιμου.

Μί χωρισεις π' τούν άντρα μου κι άπού τούν καλό μου.»

«Άντρα μέη κι άν έχασεις πασσās θέ νά σί πάρει», «Σώπα, σώπι βρωμότουρκε, σώπα παλιαρβανίτη κάλλιο νά ιδώ του αίμα μου τή γής νά κοκκινήσει παρά νά ιδώ τά μάτια μου Τούρκους νά τά φιλήσει».

Τό τραγούδι αυτό βρίσκεται στον ΣΤ τόμο «ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ» της Έλληνικής Λαογραφικής Έταιρείας του 1918. Έχει δημοσιευθεί μαζί μέ άλλο λαογραφικό ύλικό της Μακεδονίας από τό Γεράσιμο Καψάλη, Δ. Φ. Έκπαιδευτικό σύμβουλο, μέ τό γενικό τίτλο «Λαογραφικά έκ Μακεδονίας».

Παραλλαγή του τραγουδιού «Καταστροφή της Νάουσας» υπάρχει στην πλούσια συλλογή του Τάκη Μπαίτη «Δημοτικά Τραγούδια της Νάουσας» με τον τίτλο «Άνάθεμα στους αίτιους».

Έλένη Μήτσιαλα — Ζεγκίνη

— Ή άληθινή καλοσύνη είναι άκαταμάχητη γιατί δέν κουράζει πέντε

Σενέκα

— Μήν κρίνετε κατ' όψιν, αλλά τήν δικαίαν κρίσι κρίνετε

Εθαγγέλι

«Νιάουστα» μιὰ πόλη ἀπὸ εὐεργέτες

16. Ὁ Ἅγιος Θεολόγος

Νότια τῆς Νάουσας καί σέ ἀπόσταση 2.000 μ. σ' ἓνα λόφο ὕψους 300 μέτρων βρίσκεται ὁ Ἅγιος Θεολόγος, κτισμένος σ' ἓνα μαγευτικό καταπράσινο τοπίο. Ὁ Ἅγιος Θεολόγος χάρη στὴν ἀγάπη καί τὸ ἐνδιαφέρον πού δείχνουν ἀρκετοὶ συμπατριῶτες μας εἶναι σήμερα ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα ἐξωκκλήσια μας.

Δέν γνωρίζουμε ἐπακριβῶς πότε κτίσθηκε ἡ παλιὰ ἐκκλησία πού καταστράφηκε μέ τὸ χαλασμό τῆς Νιάουσας τὸ 1822. Ἡ σημερινὴ ἐκκλησία ἄρχισε νὰ κτίζεται μετὰ ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, ἀπὸ τοὺς Ναουσαίους μέ πρωτοβουλία τοῦ Νικολάου Δ. Νίκου. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι μέ εἰσῆγηση τοῦ τότε

Τοῦ Τάκη Μπαίτση

Δημοτικοῦ Συμβούλου Δημήτρη Χρυσοχόου, δόθηκε ὅλη ἡ ξυλεία ἀπὸ τὰ κυπαρίσσια τοῦ νεκροταφείου τῆς Βαγγελίστρας γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας καί τοῦ πρόχειρου καμπαναριοῦ τῆς, πού ἀντικατέστησε τὸ παλιὸ σήμαντρο, πού βρισκόταν στὸ μικρὸ παρεκκλήσι. Τὰ ξύλα ἀνέλαβε νὰ τὰ μεταφέρει ὁ Παναγιώτης Φέσιος. Μέ τὸ χτίσιμο ἀσχολήθηκαν οἱ μαστόροι Χρηστάκης Εὐρυπίδη Νίκου, Γιώργης καί Χρῆστος Φραγκοτσινός. Πάνω ἀπ' τὴν πόρτα εἶναι γραμμένα:

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΞΩΚΛΗΣΙΟΝ ΕΠΑΝΕΚΤΙΣΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ
ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΕΥΣΕΒΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗ ΕΥΓΕΝΗ ΦΡΟΝΙΔΙ ΚΑΙ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΝΙΚΟΥ
ΤΟ ΕΤΟΣ 1929-30

Σήμερα μέ τὴν ἀγάπη καί τὴ βοήθεια τῶν ἐπιτρόπων του Σταύρη Ρίζου, Νίκου Χατζάρα, Θανάση Λαφάρα καί τοῦ Χρήστου Φραγκοτσινουῦ ἐγίνε ἓνας πολὺ καλὸς ἐξωραϊσμός τοῦ τοπίου (μεταφέρθηκε τὸ νερό ὡς ψηλά στὸ λόφο, τσιμεντοστρώθηκε ὁ δρόμος ὡς τὴν ἐκκλησιά, κατασκευάστηκε τὸ νέο καμπαναριὸ καί ἄλλα).

Μιά βρύση πού ἐγίνε ἀπὸ τὸν Γρηγόρη Βαρβαρέσσο εἶναι πραγματικὸ στολίδι καί φέρει τὴν ἐπιγραφή:

Τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Θεολόγου

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ
ΕΓΙΝΕ Η ΒΡΥΣΗ ΑΥΤΗ ΣΤΙΣ
25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1978

Ἡ λαϊκὴ μας παράδοση τονίζοντας τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου Θεολόγου μᾶς λέει ὅτι παλιὰ ὁ Τσελιγκας Βλαχοδημος ἔχασε μιὰ προβατίνα καί τὴ βρῆκε μετὰ ἀπὸ μέρες μέ τὰ μικρὰ πού εἶχε ἦδη γεννήσει νὰ τὰ φυλάει ἓνας γέρος μέ μακριὰ γένια καί παράξενα ρούχα. Μόλις ὁ βοσκὸς πλησίασε λίγα μέτρα ἐξαφανίστηκε ὁ γέρος ἀπὸ θαῦμα. Στὴ θέση ὁμως πού ξάπλωσε ἦταν σημάδια πάνω στὸ χόρτο ἀπὸ τὴν κάπα του.

17. Ο ΑΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ

Συνεχίζοντας τό δρόμο πρὸς τόν Ἅγιο Θεολόγο πιό πάνω φτάνουμε στὸν Ἅγιο Σωτήρη, ἓνα παλιό μοναστήρι μέ μεγάλη ἱστορία. Ὅπως ἀκριβῶς μᾶς λέει ἡ ἱστορία (καί ἡ παράδοση), ἐδῶ οἱ καλόγεροι διατηροῦσαν ἀρκετά χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐπανάσταση ἓνα μεγάλο ὄπλουργεῖο τό ὁποῖο προμήθευε μέ ὄπλα ὅλη τὴν Ἑλλάδα καθὼς καί μέ μπαρούτι. Ἐδῶ ὁ Ἀβδούλ Λουμπούτ χτυποῦσε μέ κανόνια ἀπ' τὴν ἀπέναντι περιοχή Τόπια ὅπου καί προξένησε σοβαρές ζημιές.

Ὁ Ἅγιος Σωτήρης σήμερα ἀλλάξε ὄψη ὕστερα ἀπὸ ἐνέργειες τῶν ἐπιτρόπων του Σωτήρη Σιώπη, Θεοχάρη Δ. Πιτσιούνη, Χρήστου Κλώνα, Γ. Σακελλαρίου κ.ἄ. Ἀρκετά συνετέλεσαν γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ χώρου οἱ ἀδελφοὶ Λεφούση.

Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ὅλο τό τέμπλο τῆς ἐκκλησίας καθὼς καί ἡ σταύρωση ἡ μοναδική στήν περιοχή μας, εἶναι ἔργα τοῦ μεγάλου Χριστόδουλου Ματθαίου.

Τό ξωκκλήσι πού εἶναι καί τό μεγαλύτερο τῆς Νάουσας φέρει τὴν ἐπιγραφή:

**ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ
ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 1905 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6
ΤΗ ΕΥΓΕΝΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΟΡΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΝ
ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ
ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ Ζ ΖΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΓΙΑΝΝΑΚΗ ΖΩΤΟΥ
ΕΝ ΝΑΟΥΣΗ ΤΗ 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1906**

Ἄλλη μιά ἐπιγραφή πιό κάτω μᾶς λέει:

**ΑΝΕΚΕΝΙΣΘΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΝΤΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΦΡΑΓΚΟΤΣΙΝΟΥ
1949-1978**

Κατά τὴν παράδοση τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας Μουσουλμάνοι ἔκοψαν κρυφά τό δάσος τοῦ Ἁγίου γιὰ νά τό κλέψουν.

Ὁ Ἅγιος ὅμως κάνοντας τό θαῦμα του ἔφερε τὰ ζῶα ὅπως ἦταν φορτωμένα στή Μητρόπολη καί ἔτσι τὰ ξύλα χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τοὺς Ναουσαίους.

18. Η ΥΠΑΠΑΝΤΗ

Χτίστηκε ἀπὸ τό Δ. Λόγγο. Ἡ ἐκκλησία βρισκόταν σέ τουρκικό μαχαλά. Χτίστηκε τό 1894 καί παραχωρήθηκε στήν Ἀδελφότητα τῶν Ναουσαίων ὅπου ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ πανηγυριοῦ βοηθοῦνταν καί

Τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Σωτηρίου

Ὁ ἱερός ναός τῆς Ὑπαπαντῆς

βοηθούνται άπορες οικογένειες. Γύρω από την εκκλησία υπήρχαν μικρά σπίτια όπου κάθονταν αυτοί που συντηρούσαν την εκκλησία. Όλα αυτά είναι δωρεές άγνωστων (ίσως και Τούρκων). Η εκκλησία όπου γιορτάζονταν και η γιορτή της μητέρας φέρει γραμμένα τά:

Ο ΙΕΡΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ

ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ Κου Δ. Δ. ΛΟΓΓΟΥ
ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΣΥΝ ΤΩ ΠΕΡΙΒΟΛΩ ΑΥΤΟΥ
ΤΗ ΦΙΛΟΠΤΩΧΩ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΗ
ΕΤΕΙ 1894

Στό καμπαναριό που είναι χτισμένο άπέναντι από την εκκλησία υπάρχει η έπιγραφή:

ΔΑΠΑΝΗ ΤΩΝ ΕΝ
ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΤΟ ΕΤΟΣ 1915

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΓΓΗΣ
ΘΩΜΑΣ ΣΙΑΜΟΥΝΗΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΟΥΛΙΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΡΓΥΡΟΣ
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΨΑΡΟΓΙΑΝΝΗΣ
ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΑΤΙΓΣΑΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΠΑΤΑΝΤΖΗ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΟΣΛΙΑΝΙΓΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΑΚΟΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΝΙΚΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΛΙΑΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΤΣΙΛΙΜΠΗ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΝΤΟΥΡΜΑΚΑ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΠΑΝΚΙΑΔΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΙΩΑΝΝΟΥ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΗΛΙΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΙΟΜΑΛΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΤΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΝΑΓΣΙΟΣ
ΜΑΡΧΟΣ ΡΑΓΓΑΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΝΑΚΟΥ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΝΤΟΥΤΣΗ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΙΑΝΝΙΩΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΠΑΤΣΙΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΔΗΜΟΥΛΑΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΡΩΤΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΡΙΣΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΠΙΤΣΙΟΥΝΗ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΤΟΠΟΥΖΗ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΛΤΖΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΥΡΚΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΚΑΦΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΓΣΙΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΤΙΝΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΑΝΤΣΗΣ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΙΑΤΖΙΟΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΤΣΙΟΧΑΡΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΛΑΤΣΗ
ΒΑΠΤΕΛΗΣ ΓΚΑΒΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΤΣΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΛΓΣΑΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ
ΕΡΩΓΙΣΘΕΝΗΣ ΣΙΑΡΕΝΟΣ
ΚΩΣΤΑΚΗΣ ΠΕΡΙΣΙΟΡΑΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΛΙΟΥΡΗΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

— Οί θέσεις δέν τιμοϋν τούς άνδρες, αλλά οί άνδρες
τίς θέσεις

Άγηςίλαος

Καταναλωτές

Τα σχήματα, τα χρώματα, η μορφή τους
ξυπνάνε τη διάθεση της ολοκλήρωσής μας.

Η ομορφιά, η απαλότητά τους, η λαμπράδα
η διαφάνειά τους κι η λεπτότητα

γεννάει την κατάκτηση στο ελλειπτικό μας είναι.

Συμπληρωματικό, τελείωση — ο πόθος.

Έτσι συλλέγουμε της καθημερινής μας αντικείμενα
και στοργικά τα αποθέτουμε ολόγυρα μας
κομμάτια από το νου που μόλις πλάθεται
μόρια απ την πολυγνωση καρδιά μας.

Σαν τα μουσεια

μνήμες, υποθέσεις, μύθοι αραχνοσκέπαστοι

κι ο χρόνος όλο και το χώρο μας στενεύει

σα λίγο δυνατότεροι, σαν πιο σωστοί

τάχα πιο λεύτεροι

στο περιττό περίσσεμα που δυναστεύει.

Άπό τή συλλογή του Γιώργου Κούλη
Ποιήματα Άθήνα 1982

Ένα μεγάλο κεραμίδι που τό άποσπᾶ ὁ αέρας,
πέφτει και αφήνει στον τόπο ένα διαβάτη. Λέμε πως
ήταν τό τυχερό του. Θα τό λέγαμε, αν τό κεραμίδι
σπούσε άπλώς επάνω στο έδαφος; Ίσως, αλλά τότε
θα σκεπτόμασταν με τρόπο άόριστο έναν άνθρωπο
που θα μπορούσε να βρεθεί εκεί, η επειδή για τον ένα
η τον άλλο λόγο τό ειδικό αυτό σημείο του πεζοδρο-
μίου μᾶς ενδιέφερε ιδιαίτερα, τόσο που μᾶς φαίνεται
ὅτι τό κεραμίδι διάλεξε αυτό τό μέρος για να πέσει.
Και στίς δύο περιπτώσεις δέν υπάρχει τύχη παρά μό-
νο γιατί διακυβεύεται ανθρώπινο συμφέρον και γιατί
τά πράγματα συνέβησαν σά να είχε ληφθεί υπ' όψη ὁ
άνθρωπος, είτε για να τον ωφελήσουν, είτε μάλλον
με τήν προσπάθεια να τον βλάψουν. Σκεφτείτε μόνο
τόν αέρα που άποσπᾶ τό κεραμίδι, τό κεραμίδι που
πέφτει στο πεζοδρόμιο, τό χτύπημα του κεραμιδιού
στο έδαφος: τότε βλέπετε πιά μόνο μηχανοκρατία, η
τύχη εξαφανίζεται. Για να παρέμβει, πρέπει, επειδή
τό αποτέλεσμα έχει ανθρώπινη σημασία, να άναπη-
δήσει τούτη η σημασία στην αιτία και να τή χρωματί-
σει, έτσι να πούμε, με ανθρωπότητα. Η τύχη λοιπόν
είναι η μηχανοκρατία, που συμπεριφέρεται σά να εί-
χε μιᾶ πρόθεση.

Γ. Σεφέρης

«Μονόλογος πάνω στην Ποίηση»

ΤΟΤΙ ΚΙ ΤΩΡΑ

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

Οί κτηματίοι κι οί κλαδιφτάδοι

Του μάι παληότηρου ισνάφι τῶχουν αὐτοί πού δουλεύουν τή γῆς οί ἀγρότοι. Τότι δέν ἤξειραν ἀπού φάρμεις οί κόσμοι στή Νιάουστα. Καλαμπούκι κουρμίντγια κι πατιάτες φύτηβαν στά κτήματα πού πότιζεν ἡ Ἀράπιτσα κι τᾶλλα τὰ ἰσβόργια. "Ολοιοι ξέρουμει τίς «πατιάτες τίς κίταρνεϊς ἀπ' τή μπλάνα», τίς ἀβραγιές μί του κουκάρι κι τὰ φασούλια μί τίς φασουλόβιργεις μέσα στοῦ καλαμπούκι. Τίς φασουλόβιργεις ποῦταν βέργεις ἀπού μουριά (οί τρανύτηρες) πού τίς πέτσεις τους τίς ξιφλοῦσαν κι τίς στέγγουναν γιά νά τίς μουσκέσουν ὑσταρνας σ' ἄγωγι κι νά δέσουν τίς καπίτσεις μί του τριφύλλι κι τὰ καλαμπουκόφυλλα. Τρεῖς καπίτσεις τριφύλλι ἓνα δεμάτι. Κι του τριφύλλι κουσίζουνταν μούγγι μί τούν κουσά σί λαμνιά. Του γυρνοῦσαν μί του ξυλένιου του δικράνι γιά νά σιγνώσει κι του μάζουναν μί του δικράνι κι τή τζουγκράνα τήν ξυλένια κλουνί — κλουνί. Αὐτά τὰ ἱπιργα τᾶφκιαναν μοναχοί τους. Πού εἶνε οὐ μάρμπα — Γόλης οὐ Καραίσκουσ πού ὅταν ἔκουφτειν του τριφύλλι, ὅπουσ ἴλιγαν, ἀμπουρούσεις νά παίξεις κι τρουκουλάντγια ἀπανουθιό.

Τώρα δέ βάνουν κán χέρι στοῦ τριφύλλι κόφτιτει, γυρνιέτει, μαζώνητει, φουρτώνητει, μί μηχανές.

Τότι κί του καλαμπούκι τῶσπειρναν μί του χέρι. "Ενας μικρός ἢ τρανός μί τούν τρουβά του καλαμπούκι στοῦν ὤμου πῆγεινεϊν οὐπίσου ἀπ' τ' ἀλέτρι του ζιβγαρά κι ἔρριχνειν ἀπού λίγα —

λίγα σπειριά στήν ἀυλακιά πού σκιπάζουνταν ὑσταρνας μί τ' ἀλέτρι. Τ' ἀλέτρι πιρνούσειν ἄλλειν γιγίο σειρές ἀντγιεις κι στήν τρίτη ρίχουνταν πάλι σπόρους. Οὐ σπόρους ἦταν ἀπού ντγιαλιγμένεις καλές ρόκεις. "Ἡ σπουρά γένουνταν στά ἔβγα του Μάρτη ἢ του Ἀπρίλη σί οὐργουμένου ντγιό φουρές χουράφι μί τούν πλούκου. Ζιβγαράδεις μί βόντγια ἦταν τότι οί Ταούλαδοι, οὐ Νάτσιους οὐ Χουρπανίτης κι ἄλλοιοι.

Του Ν. Σπάρτη Καθηγητοῦ ΚΑΤΙΕ

Του καλαμπούκι ὄντας φύτρουνεϊν κι γένουνταν μνιά — μνιάμιση πιθαμή τ' ἄριουσαν κι του σκάλιζαν μί του τσαπί κι σί καμνιά δικαπινταριά μέρεις πού τράνηβειν μάι πλειότηρου του γιόμουζαν κι ἔφκιαναν κι τ' ἄγωγια γιά του πότισμα. "Ἰφτηνότηρους ἀργάτεις ἔπηνραν γυναικες ἀπ' του Ἀρκουδουχώρι. "Ερχουνταν χαραές κι ἔφουβγαν βασιμαηλιού μί τραγούντγια κι χαρές.

"Ὀντας γένουνταν οί ρόκεις γιά ψήσιμου κι μάι ὑστηρότηρα μάζουναν τὰ φύλλα, τσάκιζαν τίς κουρφές πανουθιό ἀπ' τή ρόκα, ἔδειναν μικρούς κουχέδεις τὰ φύλλα μ' ἓνα καλαμπουκόφλου κι τὰ κριμνοῦσαν στήν καλαμπουκιά γιά νά σιγνώσουν τούν Αὐγουστου ἢ Σιπτέμβρη. "Ἰσταρνας σιγνά τᾶδιναν μί πέτσεις ἀπ' τίς μουριές διμάτγια κι τὰ κουβανού-

σαν μί τάλουγου στήν ἀχυρώνα γιά ζαίρέν.

Τώρα του καλαμπούκι του σπέρνουν μί μηχανές πού μιτροῦν τους σπόρους ἀπού ἓναν — ἓναν κι δέ θέλει κán ἄριουμα. Σκαλίζουν μί μηχανές κι του μαζώνουν κι του τσιουκαλνούν μί τίς μηχανές.

Τότι πρίν μαζουχτεῖ του καλαμπούκι, μαζώνουνταν τὰ φασούλια πού σπέρνουνταν μί του τσαπί ἀνάμισα ἀπ' τίς σειρές του καλαμπούκι σί τράφους καθέ ντγιό μέτρα. Στά φασούλια ἔβαναν γιά φασουλόβιργεις, μουρόβιργεις ξιφλισμένεις ἀπ' τίς πέτσεις. Κι τὰ φασούλια τᾶκλουθαν γιά ν' ἀνέβουν στίς βέργεις. Τῶστιγνά τὰ λουβίντγια τὰ μάζουνειν ὄλους οὐ ταιφάς. Γιά νά μὴ γένηται χασουμέργια στά σύρει κι ἔλακοιμοῦνταν στοῦ μπαξέ στίς ἀβραγιές ἀπ' τὰ κρουμίντγια. Εἶκει μαγειρεῦουνταν κι ἡ νόστιμη φασουλάδα ἀπού φασούλια τῆς κινούργιας ἰσουδειας κι μιρικὰ λουβίντγια πράσινα, μπόλικα κουρμίντγια κι πιπέρι κόκκινου.

"Ὀσοιοι εἶχαν κτήματα σιμῶσ στήν Ἀράπιτσα, Μπλάνα, Λαζμράσκα, Βάντους, Μπαχούτσι κι ἄλλου κοιμοῦνταν τή νύχτα μί τῆ βυσμάρα ἀπ' τήν Ἀράπιτσα. "Ὀπουσ πέφτουν τὰ νιρά τῆ νύχτα θαρρεῖς κι ἀκούγουντει οὐμιλιέ κι τραγούντγια. Μνιά νάνα ἴλιγειν τάχα τίς, κατέβηκαν οί ἀνιμικέ νά λουστοῦν κι τίς ἴδειν κι γιά νά μὴ γένει μούτα κι νά σκιαχτοῦν οἱ ἀνιμικές κι νά φύγουν τίς εἴλιγειν «"Άλας ζυγιάζου — ἄλας ζυγιάζου». "Ἐτσι νά λέτει κι σεῖς εἶπει ἢ μπάμπου.

Τὰ σακιά μί τὰ φασούλια φουρτώνουνταν ἔξι — ἔξι στ' ἄλογου κι ἀπλώνουνταν στοῦ μιταξουργείου ἢ τούν ἀλιακό, γιά νά στιγνώσουν, νά κουπανιστοῦν μί τοῦ ξύλου κι νά λιχνιστοῦν. Τίς φασουλόπιτσες τίς ἔτρουγαν τὰ ζῶα γιά ζαϊρέν.

Τώρα ποιός βάνει φασούλια στή Νιάουστα κι ποιός κάθητει σί τέτοια τυράννια. Ὅλοιοι στά ἔτοιμα ἐμαθάμει. Τότι οἱ ρόκεις ἀπ' τοῦ καλαμπούκι κόφτουνταν μί τοῦ ζουβανά ἢ τοῦ φαλκίδι σακιάζουνταν κι κουβανιοῦνταν μί τ' ἄλουγου σί τρανά σακιά στήν αὐλή στοῦ σπίτι κουβανός τρανός. Οἱ καλαμποκιές μαζώνουνταν ἀργότηρα κι καίγονταν γιά νά καθαρίσει τοῦ χτήμα.

Γιά νά ξιφλήσουν τοῦ καλυμλόκι ἔρχουνταν τίς βραδιές οἱ γειτόνισσες μί βότχιουν κι νυχτέριβαν μί τραγούνγια κι μασλάτγια κι κανά κέρασμα νιστόπιττας. Τά φύλλα ἀπ' τίς ρόκεις τᾶτρουγαν τὰ ζῶα κι τὰ ἄσπρα ἀπού μέσα τᾶβαναν στά στρώματα. Τίς μικρές κουλουβές τίς ρόκεις τίς ἔβαναν ἀχώργια κι τίς καλές μί ντιγίό τρία φύλλα τίς ἔφκιαναν ἀρμαθιές πού τίς κουβανοῦσαν στοῦ νέμου κι τίς κριμνοῦσαν στίς λαβδαριές ἀπ' τ' ἀνώγι γιά νά στιγνώσουν. Σί ὅλα τὰ νοικουκυράδικα τὰ σπιτγια κρέμουνταν καλαμπούκι στίς λαβδαριές. Ὅταν χρειάζουνταν ἄλευρι ἢ γιαρμάν, κατέβαζαν τίς ἀρμαθιές τοῦ χειμώνα κι τσιουκαλνοῦσαν τίς ρόκεις μί τούν κλαδουκόπου σ' ἓνα ξύλου γιά νά ξισπριστοῦν ἀπ' τίς σιουσιάρκεις. Αὐτές τίς ἔκιγαν στοῦ τζιάκι. Γιά νά μὴν ἀπιτιοῦνται τὰ σπυριά ἰδῶ κι κεί κριμνοῦσαν μιά λινάτσα. Τοῦ καλαμπούκι ἀλέθουνταν στοῦ μύλου, ἄλευρι ἢ γιαρμάς γιά τὰ ζῶα. Οἱ ἰφιτιχότεροι ἔτρουγαν μούγγι καλαμποκίσκιου ψουμί, οἱ μάλιστα καλύττηροι τ' ἀνακάτου-

ναν γιά οἰκονομία μί σταρίσκιου ἄλευρι κι οἱ πλουσιότεροι ἔτρουγαν μούγγι σταρίσκιου ψουμί κι τοῦ καλαμποκίσκιου ἄλευρι τοῦ εἶχαν γιά μπουμπότα κατσιαμάκι ἢ καμνιά πλατσίντα.

Τώρα τοῦ καλαμποκίσκιου τ' ἄλευρι δέν τοῦ βρίσκεις εὔκουλα. Γιατί ὁπους τοῦ καλαμπούκι μαζώνηται μί τίς μηχανές, ἀλέθουνται οἱ σιουσιάρκεις. Γίνηκειν εἶδους πολυτελείας. Εἰκεῖν' τὰ χρόνια ἢ Νιάουστα ἔβγαζιν πούλλες πατιάτες, κουρμίνγια κι κουκάρι. Κι τίς πατιάτες τίς φύτηβαν μί τ' ἄλέτρι σί ἀδλακιές μί τοῦ χέρι, ἀπού μνιά — μνιά μί πατιάτες σάν αὐγό. Τίς σκάλιζαν κι τίς γιόμουζαν τίς ἔβγαζαν μί τοῦ δικέλι κι στά σακιά τίς κουβανοῦσαν στοῦ κιλάρι. Τά κρουμίνγια τᾶφκιαναν ἀρμαθιές κι τὰ κριμνοῦσαν σ' ἓνα ξύλου στοῦ κιλάρι. Τοῦ κουκάρι τοῦ μάζουναν μί τὰ χέργια οἱ γιούφτοι μί τὴν οὐκά. Τῶφηναν στοῦ μιταξουργείου κι τᾶπλουναν στά σανίγια. Κουκάρι κρουμίνγια κι ζαρζαβατικά γέουνταν σί χαρχούρεις μί μπόλικη κουπριά, στίς μούσγεις κι τὰ κουκκινόγια, τὰ βαρικά τὰ μουτσιαρικά τὰ χῶματα ἔβαναν στιάρι ἢ κανά καλαμπούκι ἀν εἶχεν νιρό γιά πότισμα. Σί κανά τσιακούλι ἀμουδηρό ἢ ἄσπρόγι ἔβαναν στιάρι. Σί κουκινόγι κι μιτανάνγια ἔβαναν ἀμπέλι, σί μανρόγια σί πατουσιές ἔβαναν πατιάτες, τὰ πούλυ κατηφουρικά τοῦς γκρεμουράδεις τᾶφκιαναν παταργια. Πόση τυράννια νά σκάψεις τὰ πατάργια κι νά καθαρνάς ἓναν κριμέν τίς ἄκρεις ἀπ' τίς ζίγρεις κι τὰ σιάβαρα κι νά σκάφεις γιά νά τραβήξεις χῶμα, κι νά σιουπατσίζεις κι νά στριματίζεις μί τούν κασμά.

Τώρα πιρνάει ἢ μπουλντόζα κι σ' οὐλίγεις ὦρες τὰ φκιάνει ὅλα πριάχουν κι ἴσιουμα.

Τὰ χρόνια εἰκεῖνα τὰ χουράφκια πού δέν πουτίζουνταν κι δέν ἦταν ἀμπέλια, στή Χουντρουσουγκλα τοῦ Νταλαμάρι, τοῦ Κουκούλι, τὴν Κιρασιά τὰ Γάστρα κι ἄλλου, τᾶσπειρναν στιάρι, καρθάρι βρίζα κι καμνιάφρας φακές ἢ ριβίτγια.

Τοῦ στιάρι τοῦ θέριζαν μί τὰ δριπάνια τῶδιναν διμάτγια κι τῶφκιαναν σταβίνεις ἄμα στέγγουνειν οὐλίγου. Ὑσταρνας τοῦ κουβανοῦσαν μί τ' ἄλουγα σ' ἄλώνια, ἀπού ἔξι διμάτγια τρία κι τρία στή μιριά κι ἓνα ἀπανουγόμι στοῦ σιμάρι. Στ' ἄλώνια τῶφκιαναν θυμουνιές καλὰ ἀρανγιασμένεις σάν σπιτι μί κιαραμίνγια γιά νά μί βρέχηται. Ἀλουνότοποι ἦταν στ' ἄλώνια εἰκεῖ ἀμπρουστά στήν Πυρουσβεστική, στήν Ἅγια — Τριάδα, στοῦ μοναχό τούν πλάτανου εἰκεῖ πού εἶνει τοῦ Νουσουκουμείου κι ἄλλου. Εἰκεῖ καθάριζαν τὰ χουρτάργια ἀπ' τοῦ χῶμα τῶβριχαν κι τοῦ πατοῦσαν κι στή μέση ἔσκαφταν μνιά βαθιά τρύπα κι ἔβαναν ἓνα χουντρό γιρό ξύλου καλὰ στηριουμένου. Ξέδιναν τὰ διμάτγια ἀπ' τοῦ στιάρι κι τᾶπλουναν στ' ἄλώνι σ' ἓνα παχύ στρώμα ἴσιουμι μισό μέτρο. Κι ὕσταρνας ἔδιναν μί φόρτουμα ντιγίό τρία ἄλουγα μί πέταλα κι μ' ἓνα καρμπίτσι τᾶλουγα πηλαλοῦσαν πανουθιό στοῦ στιάρι κι τοῦ πατοῦσαν. Ὅντας κουλουριαζούνταν τοῦ σκοινί γυρνοῦσαν ἀνάπουδα τ' ἄλουγα, γιά νά ξικουλουριαστεῖ τοῦ σκοινί ὡς τὴν ἄκρα ἀπ' τ' ἄλώνι. Ἄλλοιοι πάλι εἶχαν ἓνα ἢ ντιγίό ἄλουγα ἢ βόντγια μί δουκάνι πού τρουγιουρνοῦσεν πανουθιό στοῦ στιάρι. Εἶχεν δουκάνια μί πέτριες μπουντιρες ἢ μαχαίργια ἀπού κάτω.

Κι μεῖς καθουμάστουν στοῦ δουκάνι γιά νά φάμει καβάλα κι ἦταν ἓνα γλέντιου νά κατηβοῦμει ν' ἀνηβοῦμει στοῦ δουκάνι ὅτα

αυτό τρουγιουρνούσειν.

Μνιά ντιγί φουρές έβγαζαν τ' άχυρου μί του δικράνι η τή τζουγκράνα τήν ξυλένια. Άπου πάνου όταν ίγλιπαν πού τινάχτηκειν του στιάρι άπ' τά στάχυα. Κι κατά του βασιμαηλιου του μάζουναν τ' άλλώνισμα μί τραβηχτήρι η του γιαμπά σ' ένα λαμνί. "Όταν σηκώνουνταν κανάς άέρας του λιχνίζαν πρώτα μί τά καρπουλόγια για νά φύγουν τά λιχνίντγια κι τ' άχυρα τά λιανά. "Όταν άπόμισκειν του στιάρι, μί λιχνίντγια κι κότσουλα τότε έπιρναν τά φκιάργια τά ξυλένια κι του ξαναλιχνίζαν στουν άέρα. Του μάζουναν σουρόν κι του κουσκίνιζαν μί του διρμόνι (τρανό κόσκινουν) του μιτρούσαν μί τήν κούτλα πού χουρούσειν είκοσι ουκάδεις κι του σάκιαζαν σί σακιά για νά του φουρτώσουν στ' άλλουγα για τά άμπάργια. Τά κότσαλα τά μάζουναν για τά ουρνίτγια κι τ' άχυρου του κουβανούσαν μί δίχτυα στήν άχυρώνα. Πόσοινοι δέν έφκιαναν τσαμπουλόγι άπου στάχυα. Του στιάρι τάλειθαν στους νιρόμυλους του Ράιου, του Ράγγα, του Μαγγανάρη, του Γκουρλουμάτη, του Μουτσιουκάπα, του Μαλιάσα κι άλλους. "Έστειλναν χαμπάρι στού μυλουνά κι αυτός έρχουνταν κι έπηρνειν τ' άλλισμα τάλιθειν ερού μύλου, βαστούσειν του ξάι κι έφιρνειν τ' άλλεύρι στού σπίτι πού τ' άντγιαζαν στού άμπάρι για ζύμουμα. Τ' άμπάρι ήταν άντυμένου μί λαμαρίνα για νά μήν του τρυπούν τά πουντίκια.

Τώρα πάν αυτά του στιάρι θιριζηται άλουνίζηται λιχνίζηται μί κουμπίνεις. "Έρχηται στήν άπουθήκη, στά ίπιτούτου άτουκίνητα η τρακτέργια κι ουτι σάκιασμα κι ουτι τίπουτα.

— *Η ισότης δημιουργεί την αγάπη*
Πλάτων

Σατυρικοί στίχοι

Του λαϊκού ποιητή Κωνσταντούλη Σιούγγαρη

87. Η φιλοξέρα

Η φιλοξέρα αυριανεί τά άμπέλια βιζιτάρει
όλα τά δίνει τήν εύχή και του θεου τή χάρη.

Τη Μπάρα έπροτίμησε στή βιζιτα τήν πρώτη
στά άμπέλια Παγανιώτικα χορεύουν οι Μαρσιώτοι.

Με επιθυμιάν ριχτηκε κι άπό τον λάκκο εδώθη
και περιφέρνει πανταχού τήν βιζιτα τήν κλώθει.

Τ' άμπέλια τά εύλόγησε για τούς μπεκρήδες χάρη
τά κούτσουρα νά παντρευτούν νά μένει τό χορτάρι.

Είς τον θεόν αναφοράν θά ριξουν οι μπεκρήδοι
θά βάλουν τάς ύπογραφάς και όλοι οι τεριακλήδοι.

Όλοι οι μπεκρήδες θά βαστούν φαρμάκι στήν καρδιά τους
κι οι τεριακλήδοι τακτική άριδα στήν κοιλιά τους.

Η φιλοξέρα έκαμε κακό στους διψασμένους
για νά τους βλέπει φρόνιμους και όχι μεθυσμένους.

Νά περπατούνε τακτικά με ίσια τά ποδάρια
νά μήν πηγαίνουν τά στραβά και σπρώχνουν τά ντουβάρια.

113. Οι μπεκρήδες

Φορολογίουν στο ρακι τό λέν οι εφημερίδες
είναι τό πράγμα θλιβερόν στους άρακομπεκρήδες.
Μπεκρήδες σάν τό άκουσαν ό ύπνος δέν τους πιάνει
έχουν άσφάλεια ζωής τό άρακοκαζάνι.

Όλοι μπεκρήδες σκυθρωποι τό γεγονός ξετάζουν
για τήν αγάπη τής ρακής θ' άγωνιστούν, φωνάζουν.

Θά κάνουν μίαν σύναξιν αναφοράν θά γράψουν
στο Υπουργείον θλιβερα παράπονα θά κλάψουν.

Εύχούμεθα εις τήν άρχήν πολυχρονη νά ζήσει
άπό τον φόρον τής ρακής νά άδιαφορήσει.

Αν ρίξει φόρον στο ρακι πολύ θά ακριβαίνει
θά μάς στεγνώσει ό λάρυγγας κι η δίψα μάς πεθαίνει.

Τέσσερα φράγκα η όκά τό άρακι θά έλθει
θά πάψουν τά τραγούδια μας τό γλέντι και τό μέθυ.

Τής Παναγίας δάκρυον είναι τό άρακι μας
ευφραίνει τήν καρδούλα μας μακραίνει τήν ζωή μας.

Μάς θρέφει τά έντόσθια τό έντερο παχύνει
και φώς πολύ στους όφθαλμούς στά γηραιά μάς δίνει.

Και κάμνετε άνάθεμα μεγάλην άμαρτίαν
φορολογείτε τό ρακι πού φέρνει τήν ύγεια.

Η ξηρασία τής ρακής μάς φέρνει στήν καρδίαν
βάσανα, λύπες, στεναγμούς και τήν άπελπισίαν.

Τάκη Μπάιτση — Μάιος 1982

Έκδόσεις συλλόγου «Γενίτσαροι & Μπουδες»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ

Α'

Το κείμενο αυτό συνοδεύει την έκθεση έργων ελληνικής χαρακτικής που οργανώθηκε από την «Τέχνη», όπως και οι προηγούμενες εκθέσεις παιδευτικού χαρακτήρα, για να περιοδεύσει στη Βορεία Ελλάδα.

Τα κύρια είδη της χαρακτικής είναι η ξυλογραφία, η χαλκογραφία και η λιθογραφία. Με τον καθένα από τους τρεις αυτούς όρους εννοούμε συνήθως δυο πράγματα: πρώτα την τεχνική, τη μέθοδο δηλαδή της χάραξης με το χέρι ή με χημικά μέσα, αντίστοιχα πάνω στο ξύλο, το χαλκό, την πέτρα και στη συνέχεια τα προϊόντα της χάραξης τυπωμένα στο χαρτί. Αυτά, για να αποφεύγεται ακριβώς η συγχυση, μπορούμε γενικά να τα ονομάσουμε χαρακτικά ή τυπώματα και ειδικότερα ξυλογραφήματα, χαλκογραφήματα, λιθογραφήματα. Βασικό χαρακτηριστικό όλων των χαρακτικών είναι η δυνατότητα να υπάρχουν σε περισσότερα από ένα αντίτυπα χωρίς να μειώνεται ουσιαστικά η «πρωτοτυπία» τους. Ο χαρακτήρας, άλλωστε, υπογράφει όλα τα τυπώματα στο κάτω μέρος δίνοντας ταυτόχρονα με ένα κλάσμα τον αριθμό των αντιτύπων (παρονομαστής), που είναι πάντα περιορισμένος και τη σειρά εκτύπωσης του κάθε έργου (αριθμητής). Μερικά αντίτυπα που βρίσκονται έξω από τη συνολική αρίθμηση χαρακτηρίζονται ως «Epreuve d'artiste» (E.A.).

Ξυλογραφία

Η εμφάνιση της ξυλογραφίας, που είναι η παλαιότερη γνωστή μέθοδος χαρακτικής, σημειώνε-

ται στα τέλη του 14ου αιώνα στη Γερμανία και συνδέεται άμεσα με την ανάγκη να καλυφθεί η μεγάλη ζήτηση εικόνων αγίων και τραπουλόχαρτων από τα λαϊκά στρώματα. Δεν είναι βέβαια συμπτωματικό το γεγονός ότι πρωτοπαρουσιάζεται τα ίδια περίπου χρόνια που διαδίδεται το χαρτί στη Γερμανία. Η τεχνική της ξυλογραφίας είναι ιδιαίτερα απλή. Μια απόλυτα επίπεδη ξύλινη επιφάνεια σκάβεται με το κολίδι στα μέρη που πρέπει να μείνουν λευκά κατά το τύπωμα. Τα υπόλοιπα προεξέχουν και είναι τα μόνα που μελανώνονται όταν περάσει ο ειδικός

και εκφραστική δύναμη.

Μέσα στο τρίτο τέταρτο του 15ου αιώνα η ξυλογραφία αρχίζει να εξυπηρετεί τη διακόσμηση του βιβλίου, που στο μεταξύ, με την εφεύρεση των κινητών τυπογραφικών στοιχείων από τον Γκούτενμπεργκ (1440-50), κερδίζει όλο και περισσότερους αναγνώστες. Από τις αρχές εξάλλου του 16ου αιώνα με τη χρησιμοποίηση και άλλων χρωμάτων πέρα από το μαύρο —στην περίπτωση αυτή για τα διάφορα χρώματα απαιτούνται ξεχωριστές σκαλισμένες πλακες, που με το αλληπάλληλο τύπωμά τους στο ίδιο χαρτί δίνουν την πολυχρωμία και τους χρωματικούς συνδυασμούς— διευρύνονται οι δυνατότητές της. Τον 15ο και 16ο αιώνα, που ολοκληρώνονται οι κατακτήσεις της αναγέννησης στο βορειοευρωπαϊκό χώρο, η ξυλογραφία γνωρίζει και τη μεγαλύτερη ακμή της στά χέρια των πιο σημαντικών γερμανών, κυρίως, και ολλανδών δημιουργών, όπως οι Σονγκάουερ, Ντύρερ, Αλτντόρφερ, Χόλμπαϊν ο νεότερος, Κράναχ και Λέυντεν. Ο 20ός αιώνας, με τη χαρακτηριστική τάση επιστροφής σε τεχνικές του παρελθόντος, έδειξε ξεχωριστή προτί-

Του Άλκη Χαραλαμπίδη Επιμελητή της Ιστορίας της Τέχνης

κύλινδρος και, φυσικά, που τυπώνονται αντίστροφα όταν πιεστεί επάνω τους το χαρτί με το χέρι. Το χαρακτικό που παράγεται με τη μέθοδο αυτή έχει κατά κανόνα αδρές γραμμές, καθαρές φόρμες

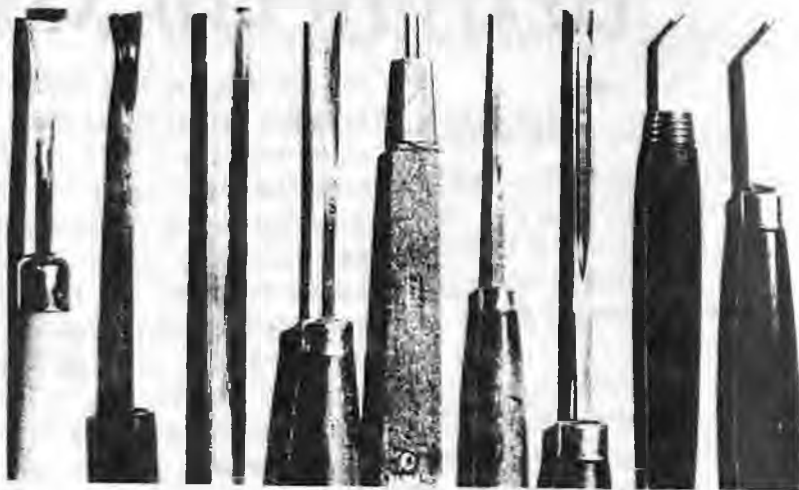
Ρολοι μελανωματος των χαρακτικών

μηση στην ξυλογραφία που, ανανεωμένη, έγινε ένα από τα τυπικά μέσα έκφρασης πολλών καλλιτεχνών και σχεδόν όλων των εξπρεσιονιστών.

Χαλκογραφία

Τα παλαιότερα δείγματα χαλκογραφιών προέρχονται από το 1440 περίπου. Χώρος ανάπτυξης και αυτής της τεχνικής είναι η Γερμανία με τις ειδικές υλικές και πνευματικές προϋποθέσεις που ισχύουν και για την ξυλογραφία. Στη χαλκογραφία εφαρμόζονται οι κανόνες της βαθυτυπίας. Μιά χάλκινη πλάκα χαράσσεται με μυτερό «σκαλιδί», μελανώνεται και σκουπίζεται. Στις αυλακιές όμως παραμένει το μελάνι, που τυπώνεται πάνω στο χαρτί, όταν ο μαλακός χαλκός μπει στο πιεστήριο. Από το 16ο αιώνα είναι γνωστή μια παραλλαγή της χαλκογραφίας, η οξυγραφία (ακουαφορτέ), που λέγεται έτσι επειδή ακρι-

Καθίστα ξυλογραφίας.

βώς η πλάκα, αφού καλυφθεί μ' ένα στρώμα κεριού ή βερνικιού και χαραχθεί —αυτή τη φορά με βελόνι— βουτιέται σε νιτρικό ή υδροχλωρικό οξύ, που τη σκάβει όπου έχει περάσει το βελόνι. Όπως είναι φυσικό, η χαλκογραφία και ιδιαίτερα η οξυγραφία προσφέρονται πολύ περισσότερο από την ξυ-

λογραφία για την απόδοση των λεπτομερειών της φόρμας. Η μεταβαση από τις φωτεινές στις σκιασμένες περιοχές μπορεί να γίνεται με εξαιρετικά λεπτές, σχεδόν αδιόρατες γραμμές. Έτσι διαφοροποιείται ουσιαστικά και το αισθητικό αποτέλεσμα.

Η χαλκογραφία γνωρίζει ευρύτατη ανάπτυξη πρώτα, φυσικά, στη Γερμανία του 15ου-16ου αιώνα με τους Σονγκάουερ και Ντιρερ, σύγχρονα σχεδόν στην Ιταλία με τους Μαντένια, Μποτιτσέλι, Ραϊμόντι, το 17ο αιώνα με τον Α. Καρτσι και το 18ο με τον Πιρανέζι. Το 17ο αιώνα εξάλλου ο Ρέμπραντ φτάνει σε οριακές κατακτήσεις στις Κάτω Χώρες, ενώ μοναδική για το 19ο αιώνα παραμένει η προσφορά του Γκόγια στην Ισπανία.

Λιθογραφία

Η λιθογραφία είναι σχετικά νέα τεχνική. Επινοήθηκε από τον Αλόις Ζένεφελντερ στο Μόναχο γύρω στο 1798 κι εφαρμόστηκε αρχικά χωρίς καμιά καλλιτεχνική πρόθεση. Μερικοί πιστεύουν πως δεν θα πρέπει να εντάσσεται στην κατηγορία της χαρακτικής, μια και δε χρησιμοποιεί τή χάραξη.

Εργαστήριο χαλκογραφίας, 18οί αιώνα

Ἐναδρομὴ στό παρελθόν

(Ἀπό τό φωτογραφικό ἀρχεῖο τοῦ Βασιλείου Κασάπη)

1. Ὁ «Ὀλυμπιακός» Ναούσης 1952-1953

Τό διοικητικό συμβούλιο καί οἱ παίκτες τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Ἀπό ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιὰ: Βασ. Κασάπης (πρόεδρος τοῦ συλλόγου), Ν. Τσιάφκας (προπονητής), Γερ. Κάστρας, Ἀρισ. Νικόλτσης, Γεωρ. Ζιακάκης, Κων. Κάτης (Στεφανής), Τηλέμαχος Πρόϊος, Ἄντων. Μόρας, Ὀμηρος Ραφτόπουλος, Γεωργ. Στανίσης, Μενέλαος Γραμματικός, Ἰωαν. Ρίζος, Χαραλ. Ἰωσηφίδης, Τάκης Πιτσούνης, Θωμᾶς Βαρελάς, Κων. Μπασιοῦρης

2. Ὁ «Ἀχιλλέας» Ναούσης 1958-1959

Ἡ ποδοσφαιρική ὁμάδα τοῦ Ἀχιλλέα ἐνισχυμένη μέ παίκτες τῆς Ἀθηνᾶς

Ἀπό ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιὰ: Γεωργ. Τριανταφυλλίδης, Εὐάγγελος Τσιόγκας, Γιαν. Τριανταφύλλου, Τάσης Παναγιωτίδης, Χρ. Καρυδάς, Δημ. Κάλλης, Δημ. Καστανιώτης, Δημ. Μπάμπος, Κων/τίνος Μητσιαίνης, Χρ. Χατζηϊωάννου, Τάκης Χατζηϊωάννου καί Παντελῆς Κούλης

Δεν μπορεῖ ὁμως να αρνηθεῖ κανεῖς ὅτι ἀνήκει σ' αὐτή ως μέσο ἀναπαραγωγῆς ἐνός ἐργου τέχνης σε περισσότερα ἀπό ἓνα ἀντίτυπα με τον ἴδιο βαθμό πρωτοτυπίας. Με βάση την ἀρχή ὅτι κάθε λιπαρὴ οὐσία διώχνει το νερό, πάνω σε μια καλογουαλισμένη ἀσβεστοῦχα πέτρα σχεδιάζεται το θέμα με ἐιδικὸ κραιγιόν ἢ πινέλλο καὶ «στερεώνεται» με χημικὲς οὐσίες. Ἡ λιθογραφικὴ ἐπιφάνεια βρέχεται καὶ ρουφάει το νερό στα σημεῖα που δεν ὑπάρχει το λιπαρὸ σχέδιο. Στη συνέχεια στρώνεται με τον κύλινδρο το μελάνι, που πιάνει μόνο στα λιπαρά καὶ ὄχι στα βρεγμένα μέρη. Ἀκολουθεῖ ἡ ἐκτύπωση στο χαρτί. Στην περίπτωση τῆς χρωματιστῆς λιθογραφίας ἀπαιτοῦνται τόσες λιθογραφικὲς ἐπιφάνειες ὅσες καὶ τα χρώματα που θέλει να χρησιμοποιήσει ὁ καλλιτέχνης. Σήμερα ἡ πέτρα ἔχει ὑποκατασταθεῖ σχεδόν ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τον τσιγκο, που προσφέρεται για τα συγχρονα κυλινδρικὰ πιεστήρια.

Ἡ ἱστορία τῆς καλλιτεχνικῆς λιθογραφίας, που δεν θα πρέπει φυσικὰ να συγχέεται με τὴ φωτολιθογραφία καὶ τὴ διαφημιστικὴ φωτοτυπογραφικὴ ἀναπαραγωγή, ἀρχίζει τον περασμένο αἰῶνα στη Γερμανία με τους Βάγκενμπαουερ, Ντόρνερ καὶ Μέντσελ. Στη Γαλλία τὴ χρησιμοποιοῦν κυρίως οἱ Ἐνγκρ, Ζερικώ, Ντελακρουά καὶ Ντωμιέ, ἐνὼ πρωτοποριακός εἶναι ὁ ρόλος τοῦ Τουλούζ — Λωτρέκ στην ἀξιοποίηση των δυνατοτήτων τῆς χρωμολιθογραφίας. Ἐυρύτερες εἶναι ἐξᾴλλου οἱ ἐφαρμογές τῆς τον 20ο αἰῶνα. Αὐτὸ ὀφείλεται ως ἓνα βαθμὸ στην ευκολία που παρουσιάζει σαν τεχνικὴ, μια καὶ ὁ καλλιτέχνης δεν ἔχει να ἀντιμετωπίσει τὴν ἀντίσταση τοῦ υλικού, ὅπως συμβαίνει στην ξυλογραφία καὶ κάπως λιγότερο στην χαλκογραφία.

ΦΥΤΙΚΑ ΑΠΟΛΙΘΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΒΕΡΜΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

Ἡ περιέργεια, σάν χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν προηγμένων μελῶν τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, ἀπετέλεσε γιά τόν ἄνθρωπο τό κίνητρο γιά τήν δημιουργία τῶν ἐπιστημῶν, μιά καί μέ τά ιδιαίτερα νοητικά του προσόντα μπόρεσε νά κατατάξει τά εὐρήματά του. Μέ τήν ἐξέλιξη τοῦ λόγου καί τῆς τεχνολογίας πού εἶχε σάν φορέα πάλι τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο, ἐκρησμοποίησε δυναμικά τά εὐρήματά του. Ἡ χρήση ὁμως αὐτή τόν κατέστησε δέσμιο τῶν δημιουργημάτων του μέ κριτήρια ὕλιστικά καί πρό παντός εὐδαιμονιστικά.

Ἔτσι στήν κοινή ἀντίληψη τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων οἱ κλάδοι τῆς ἐπιστήμης ἔχουν χωριστεί σέ χρήσιμους καί ἄχρηστους.

Εὐτυχῶς γιά τόν προβληματιζόμενο ἄνθρωπο αὐτές οἱ «ἄχρηστες» ἐπιστήμες εἶναι οἱ πιό ἐλκυστικές. Ἐχουν καί τήν ὁμορφιά τῆς τέχνης μέσα τους.

Οἱ πάρα πάνω σκέψεις ἄς θεωρηθῶν σάν «ἄλλοθι» γιά τό γεγονός ὅτι ἕνας γιατρός ἀσχολήθηκε μέ ἀντικείμενο ἄσχετο πρός τά ἄμεσα ἐνδιαφέροντα τῆς ἐπιστήμης του. Καί ἐπί τέλους δέν μᾶς χρειάζονται αὐτά τά πλασματικά σύνορα πού περιορίζουν τίς ἁρμοδιότητες καί τίς δυνατότητες τοῦ μυαλοῦ. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἐνιαία.

Ἐνα τυχαῖο γεγονός τράβηξε τήν προσοχή μου στήν φύση τῶν πετρωμάτων πού συναντῶνται στήν Ἀνατολική πλευρά τοῦ Βερμίου. Συγκεκριμένα μιά μέρα εἰς τήν περιοχή τοῦ Λόγγου κάτω ἀπό τήν Ἐδεσσα κλώτσησα ἕνα «κλαδάκι» σάν δίχαλο. Τό κα-

τρακύλισμά του ὁμως ἔδειξε ὅτι ἦταν πέτρα. Πράγματι ὅταν τό πήρα στά χέρια μου εἶδα ὅτι ἦταν πέτρα, ἐνῶ ὀπτικά ἔδινε τήν ἐντύπωση φυτοῦ, μέ τά γνωστά στρώματα τῆς ἡλικίας του. Ἀργότερα ἔμαθα ὅτι τά στρώματα αὐτά εἶναι σταλαγματικές ἐναποθέσεις καί ὅτι τό φυτό ἦταν ἕνας αὐλός στό κέντρο τῶν ἐναποθέσεων, πού ὁμως ἤδη εἶχε ἀπορροφηθεῖ.

Τοῦ Ἀριστοτ. Βρίτσιου Ταξίαρχου ὕγειονομικοῦ Ε.Α. Ἐντ. ὑφηγητῆ τῆς ἀκτινολογίας

Αὐτά τά πετρώματα πού προέρχονται ἀπό φυτά πάνω στά ὁποία ἔχουν ἐναποθεθεῖ ἄλατα κυρίως ἀσβεστοῦ τά λέμε Τραγεργίνες.

Ἡ ἀγνοιά μου στά θέματα αὐτά διήγειρε μιά πρωτόγονη περιέργεια μέσα μου, ἔτσι πού ἐπί μήνες ἐρευνοῦσα τίς πέτρες καί τά βράχια τῆς περιοχῆς ἀπό Ἐδεσσα μέχρι τίς ὄχθες τοῦ κάτω Ἀλιάκμονα. Ἔτσι μοῦ ἀποκαλύφθηκε ἕνας καινούργιος κόσμος μέ μιά ὁμορφιά πού δέν τήν φανταζόμουν πρὶν ἀσχοληθῶ μέ αὐτόν.

Εἶδα μιά μεγάλη ποικιλία ἀπολιθωμένων φύλλων πάνω σέ βράχια ἢ σέ ἀπομονωμένες πέτρες πάνω στό ἔδαφος. Εἶδα ὠραιότατα κυπαρισσόκλαδα.

Ἡ ἐρμηνεία τῆς ὑπάρξεως τῶν φυτικῶν ἀπολιθωμάτων εἰς τήν περιοχήν τοῦ Βερμίου, Πιε-

ρίων, περιοχήν Ἀριδαίας καί Λαγκαδᾶ εἶναι περίπου αὕτη. Στήν Νεογενή περίοδο — ὅπως χαρακτηρίζεται στήν Γεωλογία — ὁ πῆρξε κάποια ἐξαρση τῶν ὑφανιστικῶν ἐκρήξεων. Σέ κάποια ἀπόσταση ἀπό τά ὑφαίστεια ἐκπλώθηκε μεγάλη ποσότητα σταχτης ἢ ὁποία ἐσκέπασε τήν βλάστηση, μάλιστα δέ, σέ διαδοχικά στρώματα. Ἡ βροχή ἄλλα καί τά τρεχούμενα νερά τῆς περιοχῆς ἐδημιούργησαν μιά κρούστα πάνω ἀπό τά φυτά. Ἡ περίοδος τοῦ θεροῦ ἐξήρανε αὐτό τό πρῶτο στρώμα. Ἐν συνεχείᾳ νέα ὑγρασία ἀπό ἀσβεστοῦχο νερό τῆς περιοχῆς καί νέα ἀποξήρανση ἐδημιούργησε τό γνωστό σέ ὅλους «πουρί», τό ὁποῖο σέ ἑκατοντάδες χιλιάδες χρόνια μετέτρεψε τά δέντρα σέ γκρίζους βράχους.

Τά ἐξωτερικά χαρακτηριστικά τά ὁποία μποροῦν νά οδηγήσουν εἰς ἀποκάλυψη ὅτι ἕνας βράχος εἶναι πετρωμένο δέντρο εἶναι τά ἑξῆς:

α) Ὁ βράχος αὐτός θά ἔχει πολλές μικρές κοιλότητες πού εἶναι τά μεταξὺ τῶν διαφόρου ὕψους κλαδῶν διάκενα, τά ὁποία δέν γέμισαν μέ σταλαγματικό ὕλικό.

β) Στήν βάση τῶν βράχων ὑπάρχει μιά μεγαλύτερη «σπηλιά» ἢ ὁποία εἶναι ἡ σκιάδα τοῦ δένδρου (ὁ χώρος κάτω ἀπό τήν τελευταία ομάδα κλαδῶν).

γ) Πάνω στήν ἐπιφάνεια τοῦ βράχου φαίνονται σαφῶς τά μορφολογικά στοιχεῖα τῶν φύλλων (κυρίως κυπαρισσόφυλλα).

δ) Κάτω ἀπό τήν γκρίζα κρούστα (ἀφού τήν σπάσουμε) ὁ-

πάρχουν σαφέστερα τὰ στοιχεία αὐτά.

ε) Μέσα στους σπηλαιώδεις χώρους καί ἐφ' ὅσον τό σταλαγμικό ὕλικό δέν ἔχει σκεπάσει ἐντελῶς τὰ φυτικά στοιχεία, μπορεῖ κανεῖς ν' ἀναγνωρίσει καί τόν χωρισμό τῶν κλαδιῶν σάν ὀμπρέλα.

στ) Σέ πολλές περιπτώσεις ὑπάρχει καί τό ἐκμαγεῖον τοῦ κορμοῦ ἢ τῶν μεγάλων κλαδιῶν. Ὁ ἴδιος ὁ κορμός ἢ τὰ κλαδιά ἔχουν ἀπορροφηθεῖ.

Αὐτά σέ γενικές γραμμές εἶναι τὰ μεμονωμένα ἀποδεικτικά στοιχεία τῆς φυτικής προελεύσεως τῶν ἀπολιθωμάτων. Ὑπάρχουν ὅμως καί πολύ ἐνδιαφέροντες συνδυασμοί, ὅπως π.χ. ἡ ἀπολίθωση ὀλόκληρης συστάδος δένδρων ἢ ὀλοκλήρου δάσους, ἀκόμα καί ὀλόκληρα ἀπομονωμένα δένδρα ἀπολιθωμένα.

Ἦταν ὅμως καιρός νά συμμαζέψω λίγο τήν φαντασία μου καί νά ταξινομήσω τίς σκέψεις μου καί ὕλικό πού εἶχα μαζέψει ἀλλά κυρίως εἶχα φωτογραφίσει σέ μερικές ἑκατοντάδες ἐγχρωμες διαφάνειες.

Ἐδῶ πρέπει νά ἀνοίξω μία παρένθεση:

Στό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ὑπάρχει ἡ ἔδρα τῆς Γεωλογίας καί τῆς Παλαιοντολογίας, μέ καθηγητή τόν κ. Ἰωάννη Μελέντη. Ἐπειδή ἡ Παλαιοντολογία εἶναι ἀπό τίς ἐπιστήμες χωρίς ἀμεση σχέση μέ τήν ὕλιστική εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων, περνάει στήν σκιά τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ὅποιος ὅμως διαβεῖ τό κατώφλι τῆς, τότε ἀνακαλύπτει ὅλη τήν ὀμορφιά πού κρύβει ἡ ἀναζήτηση τῆς προελεύσεως καί τῆς ἐξελίξεως τῆς γῆς καί τῶν στοιχείων ζωῆς φυτικής καί ζωϊκῆς σέ βάθος ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Ἐάν ὅμως ἔχετε τήν τύχη νά σᾶς ξενα-

γήσει ὁ κ. Μελέντης σ' αὐτό τό ἀνάστροφο ὀδοιπορικό, μέ χειροπιαστά τεκμήρια τοῦ Μουσείου πού ἔχει δημιουργήσει μέ τούς συνεργάτες του, τότε θά μείνετε δέσμιοι τῶν ὄσων γνώσεων θά ἀποκτήσετε καί θά βλέπετε τό περιβάλλον σας πολύ πιά ἐνδιαφέρον.

Ὁ καθηγητής κ. Μελέντης εἶναι ὁ ἀνθρωπος ὁ ὁποῖος μ' ἐβοήθησε στήν ταξινόμηση τῶν σκέψεων καί τοῦ ὕλικου τό ὁποῖον εἶχα μαζέψει.

Πάνω σ' αὐτό τό στοιχείο ἡ περιοχὴ τῆς Βεροίας, Ἐδέσσης ἀλλά κυρίως τῆς Ναούσης παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον.

Ἐάν σταθεῖ κανεῖς πρό τῆς πόλεως τῆς Ναούσης ἐκεῖ ὅπου διαχάζεται ὁ δρόμος, θά παρατηρήσει ὅτι ἡ πόλη ἔχει κτιστεῖ ἐπάνω σέ μία ἐδαφική ἀναβαθμίδα. Ἀλλά καί πρός τὰ κάτω ὑπάρχουν περισσότερες ἀναβαθμίδες μέ προέχουσα ἐκείνην τῶν Ἰσβορίων.

Κάτω ἀπό τήν πρώτη μεγάλη ἀναβαθμίδα τῶν Ἰσβορίων εὐρίσκεται μία ἐγκαταλειμμένη ἀρχαιότης πού ἀποτελοῦσε τήν Σχολήν τοῦ ἱδρυτοῦ τῶν Ἐπιστημῶν Φιλοσόφου Ἀριστοτέλους. Φέρνει ἀνατριχίλα σ' ὅποιον στοιχειωδῶς

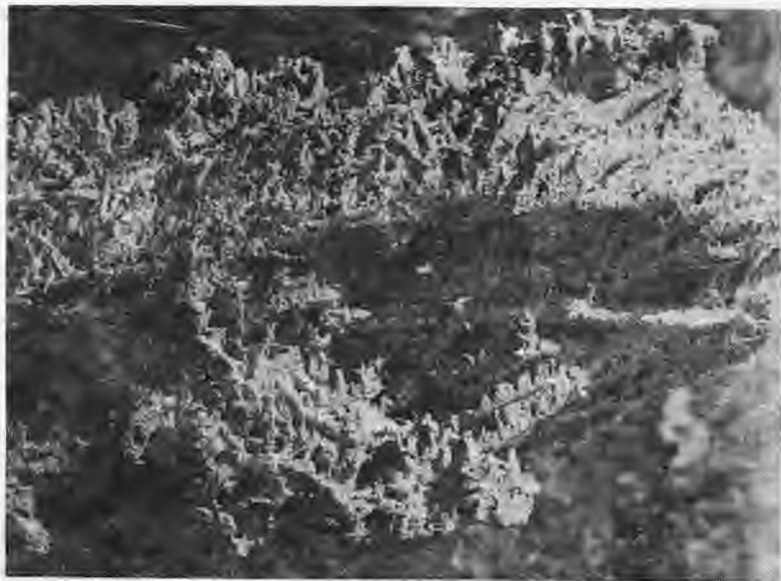
γνωρίζει τό μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ καί τὰ ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας του στόν πολιτισμό, τό γεγονός ὅτι εἶναι πρακτικῶς ἕνα ἀγνωστο ἀρχαιολογικό τοπωνύμιο.

Τό ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἔρευνα ἐπί τῶν φυτικῶν ἀπολιθωμάτων εἶναι ὅτι ἡ Σχολή τοῦ Ἀριστοτέλους εἶχε κατασκευαστεῖ μέσα σέ βραχῶδη συστάδα ἀπολιθωμένων δένδρων. Δέν χρειάζεται ἐπιχειρήματα γι' αὐτό διότι εἶναι τόσο φανερά τὰ ἀπολιθωμένα κυπαρισσόφυλλα πάνω στίς λαξεμένες πέτρες ὥστε μιλοῦν μόνα τους γιά τή φύση τους. Ἐπίσης οἱ δύο σπηλιές στά δύο ἄκρα τοῦ κτίσματος ἀποτελοῦν τήν σκιάδα μεγάλων δένδρων τὰ ὁποῖα ἀπολιθώθηκαν.

Ἐλπίζω ὅτι μέ τὰ νέα αὐτά στοιχεία θά ὑπάρξει ἀφορμή γιά περισσότερο ἐνδιαφέρον ἐκ μέρους τῶν ὁποιοῦνδήποτε φορέων γιά τό μοναδικό αὐτό στοιχείο τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας.

Ὀλίγον ὑψηλότερα καί μεταξὺ Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτέλους καί τῆς πόλεως τῆς Ναούσης ὑπάρχει ἄλλη ἀναβαθμίδα τοῦ ἐδάφους τήν ὁποία περιτρέχει ὁ νέος ἀσφαλτοστρωμένος δρόμος. Οἱ

βράχοι της αναβαθμίδος αυτής έχουν σ' όλην τήν επιφάνεια τὰ χαρακτηριστικά τῶν ἀπολιθωμένων δένδρων πού σέ φωτογραφίες ἀπό ἐλικόπτερο δίδουν σαφῶς τήν ἐντύπωση γιγαντιαίων ἀπολιθωμένων δένδρων. Κάτω ἀπό τούς βράχους αὐτούς ὑπάρχουν ἀρκετές σπηλιές μέ τρεχούμενα νερά διατεταγμένες σέ διάφορα ὕψη. Ἡ μεγάλη ἀναβαθμίδα πάνω στήν ὁποία εἶναι κτισμένη ἡ Νάουσα ἔχει πολὺ ἐνδιαφέρον. Ἡ Ἀνατολική της πλευρά παρουσιάζει αὐτό τό μεγαλειώδες θέαμα τῶν διάτρητων βράχων πάνω στοὺς ὁποίους χωρὶς κόπο μπορεῖ κανεὶς νά ἐντοπίσει πολλὰ πιτρωμένα φύλλα καί ἐκμαγεία κλαδιῶν.

Ἡ Βόρεια παρυφή τῆς πολέως φαίνεται νά ἀκουμπάει πάνω σ' ἓνα τοῖχο ἀπό βράχια τὰ ὁποία εἶναι γεμάτα σπηλιές. Εἶναι οἱ γνωστὲς «σαράντα κάμαρες» τῆς Ναούσης, τό κρησφύγετο τῶν ἐκάστοτε κατατρεγμένων κυρίως στήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας.

Ὅποιος ἐπιχειρήσει μιά ἐξερεύνηση στίς σπηλιές αὐτές θά δεῖ ὅτι οἱ περισσότερες ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους μέ στενές διαβάσεις. Ἐάν προσέξει ὁμως τὰ τοιχώματα

τῶν διαβάσεων αὐτῶν θά ἐκπλαγεί γιά τό πόσο πειστική εἶναι ἡ μορφολογία τῶν φυτικών ἀπολιθωμάτων, πού στήν περίπτωση αὐτή εἶναι κυπαρίσσια. Εἶναι γνωστός ὁ θρύλος ὅτι οἱ σαράντα κάμαρες τῆς Ναούσης ἔχουν ἐξόδους πρὸς τήν Ἀραλίτσα καί πρὸς τὰ ὑπόγεια ὀρισμένων ἐκκλησιῶν.

Αὐτό τό ὁποῖο θά πρέπει νά θεωρεῖται βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ Νάουσα εἶναι κτισμένη πάνω σ' ἓνα πετρωμένο δάσος.

Εἶναι γεγονός ὅτι τό πέτρωμα αὐτό πού ὀνομάστηκε τραβερτίνης εἶναι κατάλληλο γιά σύντομη ἐπεξεργασία καί γι' αὐτό ἔχει ἐπεξεργαστεῖ εὐρύτατα γιά ἀνοικοδόμηση. Ἔτσι ὅλη ἡ παλιά Νάουσα ἀλλά καί ἡ Βέροια καί ἡ Ἐδεσσα ἔχουν χτιστεῖ ἀπό τέτοιο πέτρωμα.

Ἡ χρησιμοποίηση τοῦ τραβερτίνης τῆς περιοχῆς τῆς Ναούσης εἶναι πολὺ παλιότερη. Ἔτσι βλέπουμε ὅτι οἱ μεγάλοι Μακεδονικοὶ τάφοι τῶν Λευκαδίων ἄρα καί τῆς Βεργίνας ἔχουν χτιστεῖ ἀπό τέτοιο πέτρωμα. Μάλιστα καθῶς μέ διαβεβαίωσε ὁ καθηγητής κ. Ἀνδρόνικος σέ μιά πέτρα τοῦ

μεγάλου τάφου κοντά στά Λευκαδία εἶναι ἐνσωματωμένο ἓνα ἀπολιθωμένο ὄστουν μαμούθ. Τό εἶρημα αὐτό μοῦ δίδει τήν εὐκαιρίαν νά ἐπισημάνω ὅτι ὅλη ἡ κοιλάδα τῆς Καμπανίας πού διατρέχεται ἀπό τόν Ἄξιό εἶναι ἓνας τεράστιος παλαιοντολογικὸς χώρος μέ πολλὰ εὐρήματα ζωικῶν ἀπολιθωμάτων, ὅπως μαμούθ, πιθήκων, ἰσπαριῶν κ.λ.π. Ἰδιαιτέρα στήν περιοχή τῆς Νέας Μεσημβρίας καί τοῦ Βαθυλάκου ὑπάρχουν ἀπολιθωματοφόρες περιοχές τίς ὁποῖες ἐρευνᾷ ὁ καθηγητής κ. Μελέντης μέ τούς συνεργάτες του καί πολλοὺς ξένους ἐπιστήμονες παλαιοντολόγους. Ὁ ἐνταφιασμός αὐτῶν τῶν παλαιοντολογικῶν ζῶων ἔγινε γιατί ἡ πεδιάδα πού βρίσκεται στά πόδια τῆς Ναούσης Ἐδέσσης καί Βεροίας ἔχει καταπανάλψη βυθιστεῖ καί ἀναδυθῆναι λόγῳ ἀνακατατάξεων τοῦ γήινου φλοιοῦ.

Ἔτσι ἡ ἐρευνα στήν περιοχή παίρνει ἄλλη διάσταση μέ ἀνάπτυξη τῶν παλαιοντολογικῶν, τῶν προϊστορικῶν, τῶν ἱστορικῶν καί τῶν συγχρόνων εὐρημάτων. Εἶναι κρίμα νά περνοῦν οἱ γενεές χωρὶς νά ἀξιοποιοῦνται ὅλα αὐτά.

Σέ λίγο θά φύγω..

1

Έγώ
Θαύμαζα τά δένδρα
Όταν άπλωναν τό κορμί τους
Στόν ούρανό.

Άν πόθησα
Νά ένωθώ μέ τόν ούρανό
Ό,τι θά μ' ένωνε
Θά 'θελα
Νά 'ναι δέντρο.

2

Κάπου στό τέλος αὐτῆς τῆς κλωστῆς
Ρίζωσε
Μιά Ἀπριλιάτικη μέρα.
Μαζεύω τά κομάτια μου πρίν λιώσουν τά χιόνια.
Σέ λίγο
Θά φύγω.

3

Λυπᾶμαι
Πού δόθηκα
Άσκοπη θυσία
Σ' άνύπαρκτους θεούς.

Λυπᾶμαι
Πού φούσκωσα
Πλατειά πανιά
Σέ ριχά πέλαγα.

Λυπᾶμαι
Πού ρίζωσα
Πλατάνι χιλιόφυλλο
Σ' άνυδρη γῆ.

4

Όταν
Καταμετρήσεις
Τά λάφυρα σου
Θά λυπηθῆς.
Γιατί
Δέν κούρσεψες
Τήν πιό όμορφη μέρα.

Ἀποσπάσματα ἀπό τό σύνολο «Μυθιστόρημα Πρῶτο»

2

Πλησίασε αὐτή τή γιορτή καί άγγιξε τό λευκό της
δέρμα γιά νά θυμηθῆς πῶς τριγύρω σου, όλα ζοῦν,
καθῶς καί σύ. Ἄγγιξε τήν άμεταχείριστη ζεστα-
σιά της γιά νά ξεκινήσουν στό κορμί σου μέ τόν
Ἄπριλη οἱ χυμοί. Διάλεξε μιά φορεσιά, κόκκινη
ἤ γαλάζια ἤ λευκή ἤ κάτι άλλο κι άπλωσε τά
χέρια. Ἀμέσως κομάτια όνειρου στό σχῆμα τῶν
άστεριῶν θ' άγγιστρωθοῦν άπάνω τους γιά ν' άρ-
χίσουν τά ζευγαρώματα. Ἔτσι θ' άνακαλύψεις πῶς
τό κορμί σου γυμνό δίχως τό ψέμμα σου κινεῖ
όλο τόν κόσμο!

Πλησίασε αὐτή τή γιορτή καί άγγιξε τό κρασί πού
τή μέθυσε. Φέρτο στά χεῖλια σου βρέξε τα βρέ-
ξε τά μάτια σου μέ τό χρώμα του, τήν άναπνοή
σου μέ τό άρωμα του καί θά νιώσης τόν κόσμο
τριγύρω σου ζωντανό καί τό κορμί σου άξονα
νά τόν κινεῖ!

Τότε άγγιξε τά χεῖλή μου!
Ἄγγιξέ με!

3

Ἐλα
Καί θά σοῦ μάθω νά συνομιλῆς
Μέ τ' άστέρια
Τίς νύχτες
Στή γλώσσα τους.

4

Ἄνθισε τό πρόσωπό σου καί τό στήθος σου καί
τό κορμί σου, όταν ρούφιζες τίς άνοιξιά-
τικες άνάσες τῆς έκστασης μας, κι όταν κυ-
τάχτηκες στά νερά τῆς λίμνης πίστεψες πῶς
ό,τι γεννιέται τήν άνοιξη άνθίζει.

Ἄνθίζει ό,τι ζεσταίνει ό ἥλιος, ό,τι λευκαίνει
τό φῶς, ό,τι σκιρτά ό έρωτας.

Τότε άποφάσισες νά γίνης δέντρο.

Ἔγινες πασχαλιά.

Ντύθηκες λευκά.

Κι έκτισες δίπλα στήν άνάσταση.

Ποιήματα τοῦ Γιώργη Μπαδόλα

ἀπ' τή συλλογή «ΚΥΘΗΡΑ»

ΓΑΛΑΤΕΣ

Δ'

Οι Γαλάτες στη Φρυγία δέν αλλάζουν τακτική. Ζούν σαν τρεις φυλές διακρινόμενες μεταξύ τους με όνόματα. Τρόκμοι. Τεκτόσαγες. Τολιστοβόγιοι σε τρία ξεχωριστά όρεινά στρατόπεδα. Έλέγχουν όμως από κοινού τη Φρυγία και για δυό σχεδόν αιώνες γίνονται ο τρόμος και ο φόβος ολόκληρης της Μ. Ασίας.

Ληστρικές επιδρομές, ύψηλό αντίτιμο για προσφορά ειρήνης, εκμίσθωση της στρατιωτικής τους ισχύος στα αντιμαχόμενα Έλληνιστικά βασίλεια φέρνουν χρέμα πολύ στην Φρυγία που στο χώρο της εγκαταστάσεως των Γαλατών αλλάζει το όνομά της με το όνομα Γαλατία.

Οι πόλεις Τάβιο — Άγκυρα — Πεσσινοή κατακλύζονται από Γαλάτες που αποκτούν αστική νοοτροπία ενώ πολιτιστικά συγχωνεύονται Έλληνικά, Φρυγικά και Γαλατικά στοιχεία.

Πολεμικά οι Γαλάτες γνώρισαν σοβαρό αντίπαλο την Πέργαμο. Οι νίκες των Περγαμηνών διακρινόστηκαν στα μνημεία της Περγάμου. Ο βωμός του Δια της Περγάμου είναι διακρίση αυτών των αγώνων, αλλά και της Περγαμηνής τέχνης.

Η όριστική συντριβή των Γαλατών οφείλεται στους Ρωμαίους συμμάχους των Ατταλιδών. Το 189 π.Χ. οι Γαλάτες ήττώνται από το Ρωμαίο Γναίο Μάνλιο Οιδώσωνα και λίγο αργότερα γίνονται Περγαμηνή επαρχία.

Από τους Ατταλίδες η Γαλατία θα περάσει στην επικυριαρχία του Μιθριδάτη.

Ο Μιθριδάτης Σε ο Ευπάτωρ, έχει εύρυτατη μόρφωση, παρουσιάζεται σαν υπέρμαχος του

Έλληνισμού και αντίπαλος της Ρώμης. Είναι γνωστή η σφαγή 80.000 Ιταλιωτών στην Μ. Ασία το 88 π.Χ.

Τελικά με τις νίκες των Ρωμαίων στην Χαιρώνεια και στον Όρχομενό ο Μιθριδάτης αναγκάζεται να υπογράψει την συνθήκη ειρήνης του Δαρδανού (84 π.Χ.) αποσύρεται στα άρχικά του σύνορα και πληρώνει μεγάλη αποζημίωση στη Ρώμη.

Οι Γαλάτες ανακτούν την ανεξαρτησία τους και με πράξεις του Πομπηίου άπλουστεύεται η πολιτική τους όργάνωση. Από τους τρεις τετράρχες των τριών

Του Έμμ. Βαλαμίδα Γυμνασιάρχη

Γαλατικών φυλών κατισχύει ο τετράρχης της φυλής των Τολιστοβογιών Δηϊόταρος που ανακηρύσσεται βασιλιάς και εγκαινιάζει έτσι την περίοδο της Γαλατικής μοναρχίας.

Τρεις στη σειρά ήταν οι βασιλιάδες της Γαλατίας. Ο Δηϊόταρος, ο γιός του Κάστωρ και ο Αμύντας, γραμματέας του Δηϊόταρου. Η ανακήρυξη του Αμύντα στο βασιλικό θρόνο της Γαλατίας γίνεται από τον Αντώνιο με πράξεις του όποιου προσαρτώνται στο Γαλατικό βασίλειο έκτεταμένες περιοχές της Κεντρικής Μ. Ασίας.

Ο θάνατος του Αμύντα το 25 π.Χ. σημαίνει το τέλος του μεγάλου Γαλατικού κράτους. Η Γαλατία μεταβάλλεται σε Ρωμαϊκή επαρχία στην όποία υπάγονται

διοικητικά και οι περιοχές ΠΙΣΙΔΙΑ — ΛΥΚΑΟΝΙΑ — ΦΡΥΓΙΑ. Την Γαλατία επισκέπτεται την άνοιξη του 20 π.Χ. ο ίδιος ο Αύγουστος. Και είναι χαρακτηριστικό ότι το Νέο Γαλατικό ημερολόγιο άρχίζει από τις 23 Σεπτεμβρίου του 21 από τη χρονιά της επισκέψεως του Αύγουστου.

Η πολιτική εξέλιξη των πραγμάτων φαίνεται από επιγραφές και τά νομίσματα. Πρώτη πόλη, κέντρο της Ρωμαϊκής επαρχίας της Γαλατίας γίνεται η Άγκυρα που τιτλοφορείται μητρόπολις της Γαλατίας Σεβαστή Τεκτοσάγυ Άγκυρα και β νεωκόρος.

Η Άγκυρα λόγω της στρατηγικής της θέσης αναπτύσσεται πολύ. Η δημιουργία έξ' άλλου του Κοινού των Γαλατών συμβάλλει στην πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής με σαφή Έλληνιστική κατεύθυνση.

Η γλώσσα, οι γιορτές είναι Έλληνικές και τά όνόματα και ο τίτλοι Έλληνικοί.

Οι Ρωμαίοι παρ' ότι ίδρυσαν την Γέρμα πολλοί Ρωμαϊκοί υπέθαλψαν την έλληνικοποίηση της Γαλατίας που συντελέστηκε στα διακά. Η Γαλατία γίνεται Gallia — Graecia και ο τιμητικός τίτλος που σαν πρώτη διάκριση άπονεμονταν στους έπιφανείς Γαλάτες «πρώτος της επαρχίας» έναν αιώνα αργότερα θα μεταβληθεί και θ γίνει «πρώτος των Έλλήνων».

Γιά να κλείσουμε το θέμα θ ήθελα να αναφερθώ στα έπιχειρήματα των έπιστημόνων που άνοούνται το ότι αποδέκτες της προς Γαλάτας έπιστολής είναι οι Γαλάτες της Βόρειας Γαλατίας. όποιοι είναι όπως άποδειχτην και οι μόνοι πραγματικοί Γαλάτες στον Μ. Ασιατικό χώρο.

Λέγουν λοιπόν οι όπαδοί της

περί Ν. Γαλατίας θεωρίας ότι:

1ον Ἦ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή προϋποθέτει ἐγκατάσταση στὴ Γαλατικὴ χώρα Ἰουδαίων. Καὶ Ἰουδαῖοι κατοικοῦσαν μόνο στὴ Ν. Γαλατία, Πισιδία, Φρυγία, Λυκαονία.

Εἶναι λάθος. Ὁ Ἰώσηπος στὴν Ἀρχαιολογία του 16, 165 ἀναφέρει ὅτι Ἰουδαϊκὲς κοινότητες τῆς κεντρῶας Μ. Ἀσίας ἱδρυσαν στὴν Ἄγκυρα ἱερό πρὸς τιμὴν τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου.

2ον Δέν βρέθηκε κανένα Χριστιανικὸ μνημεῖο καὶ καμιὰ ἐπιγραφή πού νά μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξὴ Χριστιανῶν στὴ Β. Γαλατία.

Παρ' ὅτι καὶ σὲ ἄλλες περιοχὲς πού κηρύχθηκε τὸ Εὐαγγέλιο δέν ἔχουμε ἐπιγραφές, στὴν Ἄγ-

κυρα βρέθηκε ἐπιγραφή πού περιέχει τὸ μαρτυρικὸ τέλος ἑνὸς Χριστιανοῦ στὴν Ἄγκυρα, τοῦ Γαϊανοῦ, πού τοποθετεῖται χρονολογικὰ ἀπὸ τὸν Ramsay καὶ τὸν Steinhilber στους χρόνους τοῦ Δομιτιανοῦ ἢ τοῦ Τραϊνοῦ.

3ον Τὸ χωρίο «ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν» τῆς πρὸς Γαλάτας πρέπει νά συσχετισθεῖ με τὴν ἀποθέωση πού περιγράφεται στὶς πράξεις τῶν Ἀποστόλων τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα στὴ Λυκαονία.

Ἄλλὰ τέτοιος συσχετισμὸς δέν μπορεῖ νά γίνει. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ Λυκαονεῖς πέρασαν τὸν Παῦλο γιὰ Ἑρμῆ καὶ τὸν Βαρνάβα γιὰ Δία. Ἐνῶ στὸ πρὸς Γαλά-

τες χωρίο λέγει ὁ Παῦλος καθαρά. Ἦμουν ἄρρωστος καὶ με δεχθήκατε σάν Ἄγγελο τοῦ Θεοῦ, σάν τὸν ἴδιο τὸ Χριστό.

4ον Δέν μπορεῖ μᾶς λέγει ὁ Ζάην, ὁ κυριότερος ἐκπρόσωπος τῆς περὶ Ν. Γαλατίας θεωρίας, νά κήρυξε ὁ Παῦλος στὴν Β. Γαλατία γιατί οἱ Γαλάτες στὴν κεντρῶα Μ. Ἀσία οὔτε κάποιο πολιτισμὸ εἶχαν οὔτε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα γνῶριζαν.

Ἡ ἀπάντηση δόθηκε ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ πού κάναμε. Δέν χρειάζεται νά ἐπανεέλθουμε.

Δέν ὑπάρχει λοιπὸν καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ἀποδέκτες τῆς ἐπιστολῆς εἶναι οἱ Γαλάτες τῆς Β. Γαλατίας. Τῆς πραγματικῆς Γαλατίας.

Ἡ φύση βρέθηκε κοντά μου ὅταν τὴν χρειάστηκα
Ἐνῶ ἐσύ ἦσουν πάντα μακριὰ μου
Χανόσουν στὸ βάθος τοῦ δρόμου
Ἐκεῖ πού ἡ ἱστορία ξετύλιγε τὶς ἀραχνιασμένες ἀ-
φορμές τοῦ πολέμου μας
Δέν προσπάθησα νά σέ κρατήσω γιατί ἤξερα
Ὅτι θάταν ἄσκοπο νά πάω κόντρου στὴ θέλησή μου
Πιστεύεις ὅτι λυπήθηκα γιὰ τὴν ξεχασμένη σου μορ-
φή
Μὰ τὰ χέρια μου, παράλυτα, εἰδειχναν μπροστά
Στὸ σημεῖο τῆς τέλει ἀλλοίωσης σου
Τώρα ξέρεις ὅτι σώθηκες χάρι στὰ χέρια πού σκο-
τώσε
Καὶ ξέρεις ὅτι τὰ χέρια αὐτὰ δὲ θά μιλήσουν πιά
Πίνω στὴν ἀμνηστία τῆς λησμονιάς
Προσπύθησε νά ξεχάσεις κάθε φροντίδα, φίλε
Ξύπνησε μέσα σου κάθε συναίσθημα ἀνθρωπιᾶς
Ἦσως κάποτε ξαναβρεθεῖς σ' ἐκεῖνο τὸ σκοτεινὸ ση-
μεῖο τοῦ δρόμου
Ὅλα θά προμηνύουν τὴν τέλεια μέρα τῆς ἔνωσης
Μὰ ἐγὼ θάμαι ἐκεῖνη ἡ μικρὴ σταγόνα πάνω στὸ μά-
γουλό σου,
Ἡ λύσπη κάτω στὰ πόδια σου
Πόσο θάθελα νά μὴν ἔδινα τὴ ζωὴ μου γιὰ σένα, ἀλ-
λά καὶ γιὰ τοὺς δύο μας
Θάμασταν μαζί, καὶ τίποτα δὲ θά μ' ἐμπόδιζε
Νά σκοτώσω τὰ δύο σου χέρια.

Ἰρις

Οἱ δύο βλάκες γυιοί

Δύο πατέρες κουβεντιάζουν καὶ ὑποστηρίζουν ὁ καθένας ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὅτι ἔχει τὸν πιὸ βλάκα γυιὸ τοῦ κόσμου.

Ὁ πρῶτος πατέρας: Ἐχω ἓνα γυιό, πολὺ βλάκα. Σοῦ ἀναφέρω μία χαρακτηριστικὴ περίπτωση. Τοῦ δίνω 50 δραχμὲς καὶ τοῦ λέω: «Πήγαινε νά ἀγοράσεις ἓνα αὐτοκίνητο». Ποῦ πάει; Εἶναι δυνατόν νά ἀγοράσει κανεὶς με 50 δραχμὲς αὐτοκίνητο; Αὐτὸς ξεκίνησε νά τὸ ἀγοράσει.

Ὁ δεῦτερος πατέρας: Ὁ δικός μου γυιὸς εἶναι πιὸ βλάκας ἀπὸ τὸν δικό σου. Τοῦ δίνω 50 δραχμὲς καὶ τοῦ λέω: «παιδί μου πήγαινε στὸ καφενεῖο Ὁμόνοια καὶ ψάξε νά με βρεῖς ἂν εἶμαι μέσα». Ποῦ πάει νά ψάξει; Ἐγὼ τὸν στέλνω.

Οἱ δύο γυιοὶ σὲ λίγο συναντιῶνται καὶ λένε ὁ καθένας ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὅτι ἔχει τὸν πιὸ βλάκα πατέρα.

Ὁ γυιὸς τοῦ πρώτου πατέρα: Ὁ πατέρας μου εἶναι πολὺ βλάκας. Μοῦ ἔδωσε 50 δραχμὲς νά ἀγοράσω ἓνα αὐτοκίνητο καὶ δέν μοῦ εἶπε τί χρῶμα νά εἶναι.

Ὁ γυιὸς τοῦ δεύτερου πατέρα: Ὁ δικός μου πατέρας εἶναι πιὸ βλάκας. Ἄκουσε φίλε μου, μοῦ δίνει 50 δραχμὲς καὶ μοῦ λέει νά πάω νά ψάξω στὸ Καφενεῖο Ὁμόνοια εἰάν εἶναι ἐκεῖ μέσα. Ἐνῶ μπορούσε, μονάχα με 2 δραχμὲς κάνοντας ἓνα τηλεφώνημα νά ρωτή-
σει εἰάν εἶναι στὸ Καφενεῖο Ὁμόνοια.

Ἡ ἔλξη τῶν δύο φύλων

(ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ)

Δ'

Ἀσύνειδη ἐκδίκηση

Θά ἤθελα νά ἤξερα, ἔλεγε κάποτε μιά σοβαρή κυρία καί μέ πολύ καλή διάθεση γιά εἰλικρινή καί εἰρηνική οἰκογενειακή ἀτμόσφαιρα, γιατί ἀπό καιρό σέ καιρό ξυπνᾶ μέσα μου μιά ἀκατανίκητη καί χωρίς ὅρια ψυχική δύναμη καί τάση γιά ἀντίδραση σέ ὅ,τι λέγει ἢ προτείνει ἢ ἐπιθυμεῖ ὁ ἄντρας μου. Μπορῶ νά πῶ, πῶς σχεδόν ντρέπομαι γι' αὐτό, νά μήν μπορῶ δηλαδή ὁ ἄντρας μου νά ἐκφράσῃ κάποια γνώμη του, κάτι, χωρίς ν' ἀντιδράσω πεισματικά... Ἐπειτα πάλι, εἶπε ἡ κυρία, συνεχίζοντας τήν ἐξομολόγησή της, παρατηρῶ, ὅτι λησμονῶ πολύ εὐκολα καί εἰδικά νά ἐκπληρώσω κάτι, πού μέ παρακαλεῖ αὐτός νά τοῦ ἐτοιμάσω ἢ νά τοῦ κάνω. Τό ὅτι βέβαια ἡ στάση μου δέν εἶναι καλή τό διαπιστώνω μόνη μου, τό βλέπω καθαρά, ἀλλά δέν ξέρω μόνο ἀπό ποιά αἰτία ἴσως νά προέρχεται αὐτό τό κακό.

Ἄντρας μου ἔμεινε ὁ ἴδιος, ὅπως ἦταν πρῖν παντρευτοῦμε, μόνο, πού γιά μένα ἔγινε κάποιος ἄλλος. Ὑποφέρω βέβαια ἀπ' αὐτή τήν κατάσταση μου καί δέ θέλω νά εἶμαι ἀπέναντί του ἔτσι, ὅπως εἶμαι τώρα, ἀλλά φαίνεται νά ὑπάρχει κάτι μέσα μου, πού δέν μπορῶ βέβαια νά τό συλλάβω καί τό ὁποῖο εἶναι δυνατότερο ἀπό τή θέλησή μου. Κι ὅταν ἡ δύναμη αὐτή, πού μέ σπρώχνει στήν ἀντίδραση, ξυπνᾶ μέσα μου, μιλῶ μέ τόν ἑαυτό μου καί λέω, πῶς πρέπει νά γίνω πάλι ἐκείνη, πού ἦμουν κατά τά χρόνια τῆς ζωῆς, πού περάσαμε πρῖν στεφανωθοῦμε. Μερικές στιγμές ἀρχίζω νά ἐπανέρχωμαι στό παλιό ἐκεῖνο συναίσθημα, δυστυχῶς ὅμως γιά πολύ λίγο, γιατί ἀμέσως ξυπνᾶ πάλι κάτι μέσα μου πιο δυνατό, πού πνίγει ἀμέσως αὐ-

τή μου τήν προσπάθεια καί γίνομαι ἐτσι ἀκόμη πιο δυστυχισμένη...

Ὁ ἄντρας μου ὑποφέρει ὅλη αὐτή τήν ἀντίδρασή μου καί μοῦ φέρεται καλά, ὑπομένει τήν ταπείνωση κι ἀπαντᾶ μέ τό καλό. Αὐτός ὅμως ὁ τρόπος του μοῦ δυναμώνει ἀκόμη περισσότερο τό θυμό μου καί γίνομαι πιο τυραννική. Δυστυχῶς ὅλη αὐτή ἡ κατάσταση εἶναι μιά κόλαση πρῶτα, βέβαια, γιά μένα. Θά ἤθελα νά ἐγκατέλειπα ὅλα τά καλά του καί νά ἐφευγα, ἄν μοῦ ἔδινε τά παιδιά, αὐτά ὅμως μέ κρατοῦν κοντά του. Ὡστόσο, παρά τίς δυσκολίες καί τό κακό πού μοῦ συμβαίνει, δέν ἀνῆκω σέ κανέναν ἄλλον, παρά μόνο στόν ἄντρα μου...

Τοῦ Ἰωάννου Ξηροτύρη Ὁμότιμου Καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας στήν Α.Β.Σ. Θεσσαλονίκης

Πολλές φορές προσπαθῶ νά κρύψω τό κακό ἀπό τά μάτια τῶν ἄλλων, ὥστόσο αισθάνομαι τήν ἀνάγκη νά ἐκφρασθῶ, νά τό πῶ σέ κάποιον, πού καταλαβαίνει ἀπ' αὐτά τά πράγματα, νά πῶ τό κακό, μήπως καί μέ βοηθήσει νά ἐβρῖσκα τήν αἰτία του, γιά νά μπορέσω νά τό καταπολεμήσω.

Αὐτά εἶπε ἡ κυρία, μέ ἀρκετό πόνο καί θλίψη, πού ὅταν ἦταν ἀκόμη νέα κοπέλα, γνώρισε σέ κύκλο γνωριμιῶν της τόν ἄντρα της, ἕναν νέο, ὁ ὁποῖος τήν πρόσεξε πολύ. Δέν ἦταν ὁμορφη, ἀλλά ἦταν προικισμένη μέ κάτι τό πραγματικά χαρούμενο, μέ ἕνα συγκρατημένο, ἀλλά φωτεινό χαμόγελο καί μέ χιοῦμορ, πού τῆς ἔδινε κάθε στιγμή κάτι τό ἀξιαγάπητο. Ἦταν

φτωχή, ἐνῶ ὁ νέος πού γνώρισε καί τοῦ τράβηξε τήν προσοχή ἦταν πολ. εὐκατάστατος. Ἡ οἰκογένειά της ἦταν φτωχή, ἀσημη, ἀλλά τίμια, ἐνῶ οἱ γονεῖς του νέου ἔπαιζαν ἕνα μεγάλο ρόλο στήν κοινωνία, καί στίς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας. Ἐκτός ἀπ' ὅλα αὐτά, ὁ νέος εἶχε τελειώσει καλά τίς ἀκαδημαϊκές σπουδές του, ἦταν ἱκανοτάτος καί εἶχε πολλές ἀρετές. Ἦταν σά νά λέμε, ὁ πρίγκηπας τοῦ παραμυθιοῦ γιά τή φτωχή, ἀλλά πρόσχαρη δασκάλα τῆς μουσικῆς.

Στήν ἀρχή τῆς γνωριμίας τους ἐρχαν γίνε τό θέμα τῆς ἡμέρας... Πέρασαν ἔβδομάδες, μήνες καί χρόνια καί τοῦς ἐβλεπε κανέναν πάντα τήν ἴδιω ὥρα, κάθε ἡμέρα, χρόνια, νά πηγυρνοῦν στόν ἴδιο δρόμο περίπατο πάνβυθισμένους σέ ζωηρή καί βαθιά συζήτηση. Καί φαινόταν στούς ἀνθρώπους κάπως παράξενο τό στερεότυπο αὐτό φαινόμενο. Ἐπειτα ἔπαψαν πιο τοῦς προσέχουν καί μόνο ἀπό καιρό σέ καιρό διερωτῶνταν, ἄν θά φτάποτέ αὐτή ἡ μακρόχρονη φιλία σγάμο...

Κάποτε ἔκαναν ἕνα ταξίδι στό ἐξωτερικό καί παντρεύτηκαν καί τό τό ἀπλό καί χαρούμενο κορίτσι μετβλήθηκε σέ ἀεράτη κυρία, ἀνάλογα τῆ θέση καί τό περιβάλλον τοῦ σπουτου της. Ὡστόσο χάθηκε ἐκεῖνο τό μορφο, τό χαρούμενο, τό αὐθόρμητο καί ἀξιαγάπητο γέλιο της, ἀφανίσκε ἡ ὁμορφιά πού τῆς ἔδινε τό χαμόλο... Ἐκανε παιδιά κι ὁ κόσμος βεβαια τή θεωροῦσε εὐτυχισμένη. Αὐτός ὅμως δέν ἤξερε γιατί, μόλις στεφανώθηκε ἀλλάξε, γιατί ἔγινε ἔτσι μονομκακιά καί πεισματάρη, νά ἀντιδράκαθετί, πού θά ἔλεγε ὁ ἄντρας της, νά θέλῃ νά τόν τυραννᾶ, νά τόν ταπώνη καί νά τόν ἐρεθίζη...

Καί αἰτία ὅλου αὐτοῦ τοῦ κακού πού δέν μπορούσε νά ἐξηγήσῃ ἡ κυ-

μας κυρία, ήταν ἡ ἐκδίκηση, μιά ἀσυνειδητὴ ἐκδίκηση, μιά ἀνταπόδοση, δηλαδή, γιὰ κάποια ταπεινώση, πού αὐτὴ εἶχε ὑποστεί κάποτε ἀπὸ τὸν ἄντρα της, μὰ δὲν ἦταν τώρα συνειδητὴ, δὲν μπορούσε νὰ τὴ συλλάβη νοητικά. Ἐβλεπε τὸ ἀποτέλεσμα καὶ λυπόταν, ἀλλὰ δὲν μπορούσε νὰ ἰδῆ τὴν αἰτία, γιατί εἶχε ἀπωθηθῆ, εἶχε ταφῆ κάτω στὰ βᾶθη μέσα στὴν ψυχὴ της καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀνερχόταν στὴν ἐπιφάνεια με διάφορες μορφές ἐκδικήσεως, ἀνταποδόσεως καὶ ταπεινώσεως τοῦ συζύγου της.

Ἐκεῖνα τὰ «πέρα» «δῶθε» καὶ τὰ «πῆγαινε» κι «ἔλα» στὸ δρόμο ἐπὶ μῆνες καὶ χρόνια, ποὶ ἀπαιτοῦσε αὐτὸς νὰ συναντιῶνται, τὰ κουβεντιάσματα τοῦ κόσμου, ἡ ἀμφιβολία ἂν τελικά θὰ τὴ στεφανώθῃ ἢ ὄχι, ἡ ἀγωνία, ὅλ' αὐτὰ τὴ στενοχωροῦσαν. Πολλές φορὲς τὴν ἔκαναν ν' ἀγανακτῆ ἀλλὰ ἔθαπτε μέσα της τὴν ἀγανάκτηση, τὸν πόνο καὶ τὸ κακό, γιατί δὲ ἤθελε νὰ χάσῃ τὸν καλὸν ἄντρα, μὲ τὴν καλὴ θέση καὶ προσαρμολόζοταν, ἔκανε τὰ «πικρα» «γλυκά». Κι ὅταν πιά ὕστερα ἀπο χρόνια ταλαιπωρίας καὶ στενοχωρίας στεφανώθηκε, ὅταν πιά ἀσφαλίστηκε ἐμφανίστηκε ξαφνικά ἡ ἀγνωστὴ σ' αὐτὴν δύναμη, δηλαδή ἡ ἀπωθημένη πίκρα καὶ τῆς ἐπνιγε κάθε καλὴ θέληση, ζητοῦσε ἐκδίκηση... Ἡ μνηστεια γενικά ὅταν παίρνῃ μεγάλο μᾶκρος σὲ χρόνο, κλείνει μέσα της ἀβεβαιότητες, ἀγωνίες καὶ γίνεται μιά ἐπικίνδυνη βάση γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ γάμου.

Κι ὅταν ὑποδείχθηκαν στὴν κυρία αὐτὲς οἱ αἰτίες τῆς ἀσυνειδητῆς ἐκδικήσεως, τότε σηκώθηκε λίγο ἀπὸ τὴ θέση της, ἔκανε μερικές βόλτες μέσα στο δωμάτιο πού βρισκόταν καὶ εἶπε: «Νομίζω, πῶς ἔχετε δίκαιο. Τώρα καταλαβαίνω πραγματικά καὶ μπορῶ νὰ ἐξηγήσω τὸν ἑαυτὸ μου... Τώρα νὰ ἀναμετρήσω ἀκόμη μιά φορά καὶ νὰ ἰδῶ τὸ κακό, τὴν πίκρα, πού αισθανόμουν, ὅταν γύριζα κουρασμένη ἀπὸ τὰ μαθήματα πού ἔκανα καὶ μὲ καλὸ ἢ μὲ κακό καιρὸ, μὲ διάθεση ἢ ἀδιάθετη ἔπαινε νὰ γυρίζω κάθε μέρα τὴν ἴδια ὥρα. Χρόνια, τὸν ἴδιο μακρὸ δρόμο, τὸν ἴδιο περίπατο, γιατί ὁ καλὸς μου δὲν

καταδεχόταν νὰ ἔρθῃ στὸ ταπεινὸ μας σπίτι. Κι ὁμως δὲ σκεφτόταν, δὲ λάβαινε ὑπόψη του οὔτε τὴν κούρασή μου οὔτε τὴν καταστροφὴ τοῦ καλοῦ μου ὀνόματος... Ἐπρεπε νὰ συνεχίζω μῆνες καὶ χρόνους τὸν ἴδιο περίπατο, στὸν ἴδιο δρόμο. Οἱ γονεῖς μ' ἐπέπλητταν γι' αὐτὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μου, τ' ἀδέλφια μου μὲ περιπαίζαν μὲ ἀστεία, πού εἶχαν μέσα τους πολλὴ σοβαρότητα. Οἱ γνωστοὶ καὶ οἱ φίλες μου ἀδειαζαν ἐπάνω μου ὅλη τους τὴν εἰρωνεία καὶ τὰ πικρόχολα πειράγματά τους. Ἔτσι μὲ τὸ χρόνο καὶ τὸν καιρὸ κάθε ἡμέρα ποτιζόμουν φαρμάκι. Ὁλα ὁμως ἔπρεπε νὰ τὰ καταπίνω καὶ νὰ ὑπομένω τοὺς δισταγμοὺς του μήπως πικράνῃ τοὺς γονεῖς του, πού θα ἔπαιρνε ἕνα φτωχὸ κορίτσι. Καὶ θὸ δίσταζε ἀκόμη, δὲ θὰ γινόταν σχεδὸν ὁ γάμος, ἂν δὲν ἔκανα κάποια κουτουράδα, μὰ ὄχι χωρὶς μεγάλο κόπο καὶ χωρὶς μεγάλη πίκρα...

Κι ὅταν ἦρθε ἡ στιγμή, πού χρόνια τὴν περιμένα, ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ μὴν εἶμαι πιά ἡ δυσκάλια, πού γύριζε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι νὰ δίνῃ ὥρες, παρά νὰ γίνω κάτι παραπάνω, μιά εὐτυχισμένη σύζυγος καὶ μάνα, τότε ξαφνικά, μόλις στεφανώθηκα, ἔνωσα μέσα μου ἄλλα ἂν ἄλλων. Αἰσθάνθηκα, πῶς εἶχα μιά δύναμη κι ἀμέσως ἄλλαξα. Εἶχα τὴν αἴσθηση, πῶς μετατέθηκα σὲ ἄλλον κόσμον καὶ σύγχρονα παρυτήρησα, πῶς ἡ μεγάλῃ μου ἀγάπη πού εἶχα στὴν ἀρχὴ γι' αὐτόν, σὰν μονομιᾶς νὰ ἐξαφανίστηκε. Δὲν ἦταν πιά γιὰ μένα ὁ ἀγαπημένος ἄντρας, πού ἤθελα νὰ δεθῶ μαζί του. Μοῦ φαινόταν, πῶς ἦταν ἀπλῶς καὶ μόνο κάποιος, μπρὸς στὸν ὁποῖο δὲν ἔτρεμα καὶ οὔτε καρδιοχτυποῦσα καὶ δὲν πιέζα τὸν ἑαυτὸ μου νὰ χαμογελάσῃ τὴ στιγμή πού μέσα μου αισθανόμουν νὰ κλάψω. Μοῦ φαινόταν, πῶς ἦταν ἕνας ἄνθρωπος γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν αισθανόμουν σὰν ἀπαραίτητο νὰ ἔχω κατανόηση γιὰ νὰ μὴν τοῦ χαλάσω τὸ χατίρι. Ἐφυγε κάθε φόβος ἀπὸ ἐπάνω μου, ἀλλὰ καὶ κάθε σεβασμὸς φαίνεται νὰ ὑποχώρησε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου...

Σταμάτησε λίγο ἡ κυρία κι εἶπαι πρόσθεσε: Ταυναντίον προσπαθοῦσα νὰ τὸν κάνω νὰ πονέσῃ καὶ τὸν προ-

καλοῦσα μὲ τὴν ἀντίδρασή μου, χαίρομαι νὰ τὸν ἐρεθίζω. Κάτι κρύωσε πολὺ μέσα μου κι ἔγινα κακιά. Μιά συγγενὴς μου κάποτε μοῦ εἶπε τούτῃ τὴν κουβέντα: «Τί τὰ θέλεις, ἡ εὐτυχία ἀλλάζει τὸν ἄνθρωπο, τὸν κάνει χειρότερο καὶ πιὸ ἐγωιστικό». Κι εἶχε δίκιο καὶ ντρέπομαι πολὺ γι' αὐτό... Ἰώρα ὁμως πού μοῦ ἔγινε συνειδητὴ ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ, θὰ προσπαθῶ νὰ τὸ κατανικήσω, γιατί ἀξίζει πολὺ τὸν κόπο αὐτὴ ἡ νίκη... Καὶ πράγματι ὕστερα ἀπὸ λίγο νικήθηκα.

Ξαναβρῆκε τὸ φωτεινὸ χαμόγελο καὶ τὸ χιοῦμορ, πού τῆς ἔδινε σὲ κάθε στιγμὴ καὶ τὸ ἀξιαγάπητο, τὸ θησαυρὸ πού κάνει ἀρμονικὴ κι εὐτυχισμένη τὴ συμβιωτικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Μιά ἀξία, πού ὅπου τὴ συναντήσουμε πρέπει νὰ τὴ χαίρομαστε σὰν τὸ πιὸ θεϊκὸ μῆνυμα εὐτυχισμένης ζωῆς. Κι ὄχι μόνο νὰ μὴν τὴν καταστρέφουμε ἀπὸ ἀδελιότητες ἢ ἀσυνειδούς ἐγωισμούς, παρά νὰ δεχομαστε τὸ ἀντιφέγγισμα αὐτοῦ τοῦ φωτεινοῦ χαμόγελου καὶ τὸ ἀξιαγάπητό του, τὴν ποίηση αὐτὴ τῆς ζωῆς, σὰ ξάνοιγμα καὶ τῆς δικῆς μας ψυχῆς, σὰν προσπάθεια νὰ βροῦμε κι ἐμεῖς τὸ φωτεινὸ μέρος τῆς ψυχῆς μας, αὐτὸ πού ἀγλαίζει τὴ ζωὴ μας καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων. (Περὶ σοφότερα βλπ. Ἰω. Ν. Ξηροτυρῆ, «Προβλήματα καὶ ἀντιθέσεις στὸ γάμο» 1961 σ. 57-60).

συνέχεια στὸ ἐπόμενο τεύχος

— *Τὸ κουτσομπολιὸ ἀσχημίζει καὶ τὸ πιὸ ὠραῖο στόμα*

Ἄν Φράνς

— *Ὅταν λησμονεῖ κανεὶς τὰ λάθη του γίνεται θρασύς*

Δημόκριτος

— *Ἡ κολακεία εἶναι νόμισμα ποὺ κάνει φτωχὸ ἐκεῖνον πού τὸ ἔχει*

Ἄν Φράνς

ΟΙ ΨΕΙΡΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥΣ

Γ'

Ψειροκτόνα φάρμακα

Σχεδόν όλα τὰ ὀργανικά ἐντομοκτόνα σκοτώνουν τίς ψείρες, εἴτε συνθετικά εἶναι, εἴτε ὀρυκτῆς, εἴτε φυτικῆς προελεύσεως, ἀρκεῖ οἱ ψείρες νά μὴν ἔχουν ἐθιστεῖ σ' αὐτά. Ἀπὸ τὰ περίπου 250 ὁμως τέτοια ἐντομοκτόνα πού κυκλοφοροῦν σήμερα στὸ ἐμπόριο, τὰ πλιό πολλὰ εἶναι πολὺ τοξικά γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Δηλαδή, στίς ἐντομοκτόνες δόσεις τοῦ προκαλοῦν ἢ μπορεῖ νά τοῦ προκαλέσουν βλάβη καὶ δέν ἐπιτρέπεται νά χρησιμοποιοῦνται στὸ σῶμα του. Συνεπῶς, αὐτά πού χαρακτηρίζονται ὡς ψειροκτόνα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἶναι κυρίως ὅσα μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν πάνω στὸ σῶμα μας δύο ἢ περισσότερες φορές, χωρὶς νά θέσουν σέ κίνδυνο τὴν ὑγεία ἢ τὴ ζωὴ μας καὶ μάλιστα ὅσα ἀπὸ αὐτά χρησιμοποιήθηκαν ἐναντίον τῶν ψειρῶν ἀρκετὰ ὥστε νά μὴν ὑπάρχει ἀμφιβολία γιὰ τὴν καταλληλότητά τους. Γενικά, τὰ ψειροκτόνα φάρμακα πρέπει νά ἔχουν μικρὴ ἢ, τὸ πολὺ, μέτρια τοξικότητα γιὰ τὰ θερμόαιμα ζῶα (ἀρα καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο) καὶ νά μὴν ἔχουν ἄλλες ἀπαράδεκτες ιδιότητες. Τὰ φάρμακα αὐτά δέν εἶναι πολλὰ. Μερικά ἀπὸ τὰ πλιό γνωστά περιέχονται καὶ στίς ἐπόμενες σελίδες. Μερικά κυκλοφοροῦν μόνο ὡς ἀλοιφές ἢ γαλακτώματα. Τὰ πλιό πολλὰ ὁμως τὰ βρισκουμε στὸ ἐμπόριο σέ ποικίλα σκευάσματα, ὅπως: σκόνη ἐπιπάσεως (πούδρα), σκόνη βρέξιμη, πυκνὸ αἰώρημα, γαλάκτωμα, γαλακτωματοποιήσιμο διάλυμα, ἢ ἀλοιφή. Ἐκτός ἀπὸ τὴ σκόνη ἐπιπάσεως

καὶ τὴν ἀλοιφή πού χρησιμοποιοῦνται ὅπως εἶναι, τὰ λοιπὰ σκευάσματα ἀραιώνονται μὲ νερό καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑγρά.

Τὰ ἐντομοκτόνα ἀεροσόλ οἰκιακῆς χρήσεως πού εἶναι μέσα σέ δοχεῖα ὑπὸ πίεση καὶ πού ἀγοράζουμε ἀπὸ τὰ φαρμακεία ἢ τὰ παντοπωλεῖα, εἶναι κατὰ κανόνα ἀκατάλληλα γιὰ ψεκασμό τοῦ σώματός μας, διότι ὀρισμένα συστατικά τους μπορεῖ νά προκαλέσουν δερματίτιδα.

Τοῦ Μ. Ἐ. Τζανακάκη Ἐντομολόγου Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσ/νίκης

Μεταξὺ τῶν ψειροκτόνων φαρμάκων πού συνιστοῦν οἱ εἰδικοὶ καὶ πού θά βροῦμε στὴν ἀγορά, ἔχουμε τὴ δυνατότητα νά διαλέξουμε ἐκεῖνο πού θεωροῦμε ἀσφαλέστερο ἢ ἀποτελεσματικότερο γιὰ τὴν περίπτωσή μας, σέ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὴν τιμὴ του. Ὁ μέσος ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ξέρει ποῖὸ ἀπὸ τὰ ψειροκτόνα φάρμακα πού θά βρεῖ στὴν ἀγορά εἶναι τὸ ἀποτελεσματικότερο. Δέν μπορεῖ νά ξέρει ἐὰν οἱ ψείρες πού θέλει νά καταπολεμήσει εἶναι ἐθισμένες ἢ ὄχι σέ ὀρισμένο φάρμακο. Πρέπει συνεπῶς νά δεχτεῖ ὅτι τὸ φάρμακο πού ἀγοράζει εἶναι ἀποτελεσματικό. Ἐκεῖνο ὁμως πού μπορεῖ καὶ πρέπει νά κάνει εἶναι νά διαλέξει ἓνα ἀπὸ τὰ λιγότερο ἐπικίνδυνα γι' αὐτὸν φάρμακα.

Κατὰ τὴν ἐκλογή τοῦ φαρμάκου, ἐκτός ἀπὸ τὸν κίνδυνο ὀ-

ξείας δηλητηριάσεως, πού τὸν συμπεραίνουμε ἀπὸ τὴ μέση θανατηφόρα δόση, πρέπει νά λάβουμε ὑπ' ὄψη μας καὶ ἓνα ἄλλο κριτήριο. Τὸ κριτήριο αὐτὸ εἶναι ἡ τοχὸν ἀθροιστικὴ ιδιότητα τοῦ φαρμάκου. Ἀθροιστικά εἶναι τὰ φάρμακα πού ἀντὶ νά ἀποβάλλονται ἀπὸ τὸ σῶμα μας, ἀθροίζονται, δηλαδή συγκεντρώνονται, ἀποθηκεύονται, μαζεύονται, σέ ὀρισμένα ἐσωτερικά ὄργανα καὶ ἱστοῦς τοῦ σώματός μας, (συκώτι, νεφρά, λιπώδη ἱστό, κ.ἄ.). Ὅταν τὰ χρησιμοποιοῦμε ἐπανειλημμένα σέ ποσότητες μικρές, μὴ τοξικές, ἀθροίζονται σιγά σιγά στὸ σῶμα μας καὶ φθάνουν σέ συγκεντρώσεις πού θεωροῦνται βλαβερές γιὰ τὴν ὑγεία μας. Ἡ οὐσία πού ἀθροίζεται στὸν ὀργανισμό μας εἶναι ἢ ἡ ἴδια πού μπήκε, ἢ κάποια ἄλλη, ἐπίσης ἐπικίνδυνη, πού προέκυψε ἀπὸ τὸ μεταβολισμό τῆς ἀρχικῆς ἐντομοκτόνου οὐσίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸ ὅποιο τὸ DDT καὶ ἄλλες ἐντομοκτόνες οὐσίες μὲ ἀθροιστικὴ ιδιότητα, ἐνῶ δέν δημιουργοῦν κίνδυνο θανατηφόρων ἢ σοβαρῶν δηλητηριάσεων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ μίαν ἢ δύο ἢ τρεῖς ἐφαρμογές γιὰ κατὰ πολέμηση ψειρῶν, μποροῦν μετὰ ἀπὸ πολλές ἐφαρμογές νά δημιουργήσουν ἀνεπιθύμητες ἀλλοιώσεις ζωτικῶν ἰσθῶν ἢ ὀργάνων του. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ἐμπορία καὶ χρησιμοποίησή του στὴ γεωργία σέ ὀρισμένες χώρες ἔχει ἀπαγορευτεῖ. Ὑπάρχουν ὁμως ἐντομοκτόνες οὐσίες πού δέν εἶναι ἀθροιστικές καὶ πού ἔχουν πολὺ μικρὴ τοξικότητα γιὰ τὸ θερμόαιμα ζῶα. Εἶναι προτιμότε-

ρο να διαλέξουμε τέτοιες μη άθροιστικές έντομοκτόνες ουσίες για να καταπολεμήσουμε τις ψείρες μας.

Εάν αισθανθούμε σαφή άδιαθεσία μετά από επανειλημμένες εφαρμογές όποιουδήποτε έντομοκτόνου, πρέπει άμέσως να καλέσουμε γιατρό και να του πούμε τί φάρμακο χρησιμοποιήσαμε, ή καλύτερα να του δείξουμε τό κουτί, σουκκούλακι ή μπουκάλι του φαρμάκου.

Δυστυχώς, στην αγορά μας έχουν πουληθεί και ίσως πουλιούνται και σήμερα για τίς ψείρες του ανθρώπου φάρμακα σέ φακελλάκια, κουτιά ή μπουκάλια πού έχουν στην έτικέτα μόνο ένα έμπορικό όνομα και οδηγίες χρήσεως, χωρίς να αναγράφουν τό κοινό όνομα, τό έπιστημονικό όνομα, ή τό χημικό τύπο της έντομοκτόνου (δραστικής) ουσίας πού περιέχουν. Άλλα πάλι σκευάσματα αναγράφουν τό χημικό τύπο της ουσίας αλλά λανθασμένο και δέν δίνουν τό κοινό όνομα της ουσίας. Κατά πόσο ή κυκλοφορία τέτοιων σκευασμάτων είναι νόμιμη ή όχι, άρμόδιες να τό κρίνουν είναι οί έντεταλμένες μέ τόν έλεγχο των φαρμάκων και των έντομοκτόνων υπηρεσίες του κράτους. Έκείνο πού κρίνουμε άπαραίτητο να τονίσουμε εδώ, είναι ότι πρέπει να άποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε τέτοια σκευάσματα για δύο λόγους. Πρώτο διότι δέν ξέρουμε εάν τό περιεχόμενο τους επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί στό ανθρώπινο σώμα και δεύτερο διότι σέ περίπτωση τυχόν δηλητηριάσεως δέν θά ξέρει ό γιατρός πώς να αντιμετωπίσει την περίπτωση. Λόγοι άσφαλείας δικής μας και πιά πολύ των παιδιών μας, επιβάλλουν να ξέρουμε τί έχουμε στό σπίτι μας και τί βάζουμε στό σώμα μας.

Κάτι άλλο πού πρέπει να προ-

σέξουν ιδιαίτερα οί γονείς είναι να μη χρησιμοποιούν στά παιδιά τους δόσεις έντομοκτόνων μεγαλύτερες άπό τίς συνιστώμενες, γιατί αυτό θέτει τά παιδιά τους σέ κίνδυνο δηλητηριάσεως. Επίσης δέν πρέπει να χρησιμοποιούν έντομοκτόνα συχνότερα άπό ότι επιβάλλει ή περίπτωση. Τονίζουμε παρακάτω ότι, εάν ή εργασία γίνει σωστά, δύο μόνο εφαρμογές άρκούν. Εάν αισθανόμαστε ότι δέν θά χρησιμοποιήσουμε τά ψειροκτόνα φάρμακα κατά τρόπο άσφαλής για την υγεία των παιδιών, είναι προτιμότερο να ζητήσουμε τη βοήθεια κάποιου πού ξέρει περισσότερα. Όταν τό έντομοκτόνο σκεύασμα περιέχει πετρελαικά κλάσματα ή άλλο οργανικό διαλύτη, ό κίνδυνος άπορροφήσεως του έντομοκτόνου άπό τό δέρμα αυξάνει. Το ίδιο ισχύει και για όρισμένα πολύ όξινα ή πολύ άλκαλικά υγρά.

Πολλά άπό τά άλλοτε συνηθισμένα ψειροκτόνα φάρμακα ήταν και ώοκτόνα, δηλαδή κατάστρεφαν και τά αυγά των ψειρών. Τέτοια ήταν τό πετρέλαιο και τά διάφορα άλλα όρυκτά ή φυτικά λάδια. Αντίθετα, τά πιά πολλά οργανικά συνθετικά έντομοκτόνα και τά πυρεθροειδή πού κατά κανόνα συνιστούμε σήμερα, δέν είναι ώοκτόνα, τουλάχιστο στις δόσεις πού τά χρησιμοποιούμε. Αυτός είναι ό λόγος για τόν όποιο χρειάζεται και δεύτερη εφαρμογή τους 7-9 μέρες μετά την πρώτη. Μέσα σέ 7-9 μέρες θά έχουν έκκολαφτεί όλα τά αυγά πού γεννήθηκαν ως την ήμερα της πρώτης εφαρμογής και ή δεύτερη εφαρμογή θά σκοτώσει τίς νεαρές ψείρες πού θά έχουν βγει άπό τά αυγά αυτά. Έξαιρεση άποτελεί τό DDT, πού έχει διάρκεια ύπολειμμάτων μεγαλύτερη άπό 10 μέρες. Εάν δέν πλύνουμε τό σώμα ή τό κεφά-

λι μας, μία μόνο εφαρμογή DDT άρκει.

Μερικά συνθετικά οργανικά έντομοκτόνα έχουν και ώοκτόνο δράση, αλλά συνήθως σέ δόσεις πολύ μεγαλύτερες άπό ότι χρειάζεται για να σκοτωθούν οί ψείρες και ίσως μεγαλύτερες άπό ότι θά θέλαμε στό δέρμα μας. Τέτοιες μεγάλες δόσεις μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε σέ ρούχα και άλλα ύφασματα για την καταπολέμηση και των αυγών της ψείρας του σώματος. Η ώοκτόνος δράση μπορεί να εξαρτηθεί και άπό τό είδος του άδρανούς διαλύτη ή άλλου φορέα πού περιέχει τό έντομοκτόνο σκεύασμα. Επί παραδείγματι όταν ύφασμα μέ αυγά της ψείρας του σώματος έμβαπτίστηκε σέ διάλυμα άκετόνης μέ μαλσθειό 0,5%, ή χλωρθειό 1%, ή εκκόλαψη παρεμποδίστηκε σέ 100% των αυγών, δηλαδή σέ όλα τά αυγά.

Όποιοδήποτε ψειροκτόνο φάρμακο και αν χρησιμοποιούμε, πρέπει να άποφεύγουμε να τό εισπνέουμε, ή να πηγαίνει στά μάτια μας. Πρέπει επίσης, να παίρνουμε όλες τίς προφυλάξεις πού τυχόν θά αναγράφονται στην έτικέτα του φακέλλου, κουτιού, ή μπουκαλιού. Μετά τί χρησιμοποίηση όποιουδήποτε έντομοκτόνου πρέπει να πλύνουμε καλά μέ σαπούνι και νερό τά χέρια μας πριν φάμε ή καπνίσουμε.

συνέχεια στό έπόμενο τεύχος

ΝΙΚΗ

*‘Η Νίκη, ή νίκη μου, ή νίκη μας
πότε όμως; και για ποιόν;
και γιατί; και για ποιό σκοπό;
και σέ ποιόν θά μιλήσει ή ήττα;
και γιατί; ΝΙΚΗ!... Τι άπαίσιμα
λέξη όταν είσαι ή:τμημένος!...*

ΜΟΥΜΤΖΙΔΟΥ ΚΙΚΗ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΛΩΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΦΥΤΕΥΣΗΣ ΟΠΩΡΩΝΩΝ ΡΟΔΑΚΙΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ

Τό πρόβλημα τής χλώρωσης στή ροδακινιά πού όφείλεται στόν μή έπαρκή έφοδιασμό τών δένδρων μέ σίδηρο είναι πολύ παλιό στις δενδροκομικές περιοχές τών Νομών Ήμαθίας καί Πέλλης καθώς καί σ' άλλες περιοχές τής χώρας.

Όφείλεται κυρίως στή μεγάλη περιεκτικότητα τών έδαφών σέ άνθρακικό άσβέστιο πού δεσμεύει τό σίδηρο καί κατά δεύτερο λόγο στήν ύπαρξη άλκαλικών έδαφών μέ ύψηλό ΡΗ.

Μία μέθοδος πού εφαρμόζεται από έτών γιά τήν θεραπεία τών δένδρων πού πάσχουν από χλώρωση είναι ή προσθήκη όργανικού σιδήρου (χηλικές ένώσεις). Μέ τή μέθοδο αυτή επιτυγχάνεται προσωρινή θεραπεία τών δένδρων καί σέ πολλές περιπτώσεις πρέπει νά επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο. Λόγω όμως τών ύψηλών τιμών του προϊόντος αυτού επιβαρύνεται σημαντικά τό κόστος παραγωγής.

Άλλο πολύ σοβαρό πρόβλημα είναι ή ανανέωση τών παλαιών ροδακινεώνων. Είναι γνωστό ότι ή επαναφύτευση παλαιών ροδακινεώνων μέ δέντρα ροδακινιάς συνεπάγεται τήν εμφάνιση τών λεγομένων άσθενειών επαναφύτευσης μέ κύρια συμπτώματα τή μεγάλη κα-

θυστέρηση τής ανάπτυξης τών δένδρων καθώς καί τή μειωμένη άπόδοσή τους. Δέν είναι έντελώς γνωστά τά αίτια τών άσθενειών αυτών. Μερικά από αυτά είναι: 1) Νηματώδεις 2) Βακτηριακές προσβολές 3) Έκλυση δηλητηριωδών ουσιών από τή σήψη τών ριζών πού μένουν στο έδαφος κ.λ.π.

Του Γεωργίου Συργιαννίδη Δ/ντου Ίνστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων

Τά δύο παραπάνω προβλήματα άπασχόλησαν σοβαρά τό Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων καί πριν από 10 χρόνια άρχισε νά εφαρμόζει σχετικό πρόγραμμα έρεύνης, γιά τήν έπιλογή υποκειμένων άνθεκτικών στή χλώρωση καί στις άσθένειες επαναφύτευσης.

Γιά τό σκοπό αυτό, τό ίδρυμα, παράλληλα μέ τήν έρευνα μέ έντόπια υποκείμενα εισήγαγε αρκετά υποκείμενα από τό έξωτερικό καί κυρίως από ιδρύματα έρεύνης τής Γαλλίας, τά όποια καί δοκιμάζει.

Άπό τή μέχρι σήμερα έρευνα

άποδείχτηκε ότι ένα υποκείμενο είχε πολύ ένθαρρυντικά άποτελέσματα γιά τήν έπίλυση τών πάνω δύο προβλημάτων.

Τό υποκείμενο αυτό έπικρατεί στή Σταθμό Έρευνας GRANDE FERRADE τής Γαλλίας, όνομάζεται G.F.677 καί έρχεται από διασταύρωση γδαλιάς μέ ροδακινιά.

Πολλαπλασιάζεται μέ μέ μωσχεύματα.

Τό 1972 έγκαταστάθηκε πειραματικός σέ ιδιωτικό έδαφος στήν περιοχή Κοπανού.

Στή θέση του πειραματικού προϋπήρχε παλιός ροδακινεώνων, πού είχε εκκριζωθεί πτώχευσης καί σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες του ιδιοκτήτου τό πρόβλημα τής χλώρωσης ήταν πολύ σοβαρό. Η περιεκτικότητα του έδαφους σέ ένεργό άνθρακικό άσβέστιο σύμφωνα μέ τά στοιχεία άνάλυσης του Ίνστιτούτου Έδαφοθεσ/νίκης άνέρχονταν σέ 12,2% τό δέ ΡΗ κυμαίνονταν σέ 7,50-7,65.

Στόν πειραματικό αυτό έδαφος σύγκριση του υποκειμένου G.F.677 μέ τό ημίάγριο σπυροειδές ροδακινιάς πού χρησιμοποιείται συνήθως στους ροδακινεώνων τής περιοχής. Καί στα δύο είδη είχα έμβολιασθεί ή π

ροδακινιάς VIVIAN.

Από τις μέχρι σήμερα παρατηρήσεις στον πειραματικό προέκυψαν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

1. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν δένδρων πάνω στό ὑποκείμενο G.F.677 εἶναι κατά πολύ μεγαλύτερη (ὑπερδιπλάσια) σέ σύγκριση μέ τό σπορόφυτο ροδακινιάς.

2. Ὁ βαθμός χλώρωσης τῶν δένδρων στήν περίπτωση τοῦ ὑποκειμένου G.F.677 κατά τὰ πρῶτα 5 χρόνια ἦταν πάρα πολύ χαμηλός, ἐνῶ κατά τό τελευταῖο ἔτος ἀνήλθε περίπου στό μισό τοῦ βαθμοῦ χλώρωσης πού παρατηρήθηκε στό σπορόφυτο.

3. Ἡ διαφορά τῆς ἀπόδοσης τῶν δένδρων μεταξύ τῶν δύο ὑποκειμένων εἶναι τό πιό θεαματικό ἀποτέλεσμα. Τό ἄθροισμα τῶν μέσων ἀποδόσεων κατά δένδρο ἀπό τήν εἴσοδο στήν καρποφορία μέχρι τό ἔτος 1981 ἀνήλθε στήν περίπτωση τοῦ ὑποκειμένου G.F.677 σέ 417,7 χιλιόγραμμα ἐνῶ στήν περίπτωση τοῦ σπορόφυτου ροδακινιάς σέ 41,5 χιλιόγραμμα ἤτοι ἡ συνολική ἀπόδοση ὑπῆρξε ὑπερδεκαπλάσια στήν περίπτωση τοῦ ὑποκειμένου G.F.677.

4. Τό μέσο βάρος καρποῦ ἀνάμεσα στά δύο ὑποκείμενα δέν παρουσίασε στατιστικῶς σημαντική διαφορά.

Από τὰ παραπάνω φαίνονται τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τοῦ ὑ-

ποκειμένου G.F.677 στήν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς χλώρωσης τῆς ροδακινιάς καί τῆς ἐπαναφύτευσης τῶν παλαιῶν ροδακινεῶνων.

Ἵστερα ἀπό τὰ ἱκανοποιητικά αὐτά ἀποτελέσματα πού ἐπιβεβαιώθηκαν καί ἀπό δοκιμαστικούς πού ἐγκαταστάθηκαν στήν περιοχή Ναούσης σέ συνεργασία μέ ἰδιῶτες, τό Ἴνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων τάσσεται πλέον ἀνεπιφύλακτα ὑπέρ τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ὑποκειμένου G.F.677 σέ ἐδάφη ὅπου ὑπάρχει πρόβλημα χλώρωσης καθὼς καί γιά τήν ἐπαναφύτευση παλαιῶν ὀπωρῶνων ροδακινιάς.

Κρίνεται σκόπιμο νά διευκρινισθοῦν ὀρισμένες λεπτομέρειες γιά τόν τρόπο πολλαπλασιασμοῦ καί τή συμπεριφορά τοῦ ὑποκειμένου G.F.677.

1) Τό ὑποκείμενο αὐτό πολλαπλασιάζεται μόνο ἀγενῶς μέ τίς ἑξῆς μεθόδους:

α) Μέ χειμερινά μοσχεύματα πού κόβονται καί φυτεύονται τόν μήνα Νοέμβριο καί ἀφοῦ προηγουμένως γίνει ἐμβάπτισή τους σέ ὀρμόνη ριζοβολίας (Ἴνδοβουτυρικό ὀξύ σέ πυκνότητα 1000 PPM) καί ἐπίταση τῆς τομῆς τῆς βάσης αὐτῶν μέ μυκητοκτόνο ἀναμεμιγμένο μέ τάλκ (1 μέρος θειράμ καί

9 μέρη τάλκ).

β) Μέ χειμερινά μοσχεύματα πού κόβονται τήν ἴδια ἐποχή καί τοποθετοῦνται σέ θερμαινόμενο ἔδαφος (BOTTOM HEAT), ἀφοῦ ἐφαρμοσθεῖ προηγουμένως ὀρμόνη ριζοβολίας καί μυκητοκτόνο ὀπως ἀνωτέρω. Ἡ φύτευση στό φυτώριο γίνεται μόλις σχηματισθεῖ ἀρκετός κάλλος στή βάση τῶν μοσχευμάτων.

γ) Μέ θερινά μοσχεύματα σέ θάλαμο ὕδρονέφωσης ὅπου εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα ἡ χρήση ὀρμόνης ριζοβολίας καί μυκητοκτόνου ὀπως ἀναφέραμε προηγουμένως. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ριζοβολίας τῶν χειμερινῶν μοσχευμάτων εἶναι ἡ καλή σύσταση τοῦ ἐδάφους τοῦ φυτωρίου ὅπου θά φυτευθοῦν.

2) Ὅπως διαπιστώθηκε ἀπό σχετική ἐρευνα στό Ἴνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, τό ὑποκείμενο αὐτό ἐμφανίζει ἀρκετή εὐαισθησία στήν ἀσθένεια τοῦ λαίμου πού ὀφείλεται σέ μύκητα τοῦ γένους Φυτόφθορα. Ἡ ἀσθένεια ἐκδηλώνεται ὅταν τὰ ἐδάφη εἶναι βαριά καί δέν ἔχουν καλή ἀποστράγγιση.

Στίς περιπτώσεις αὐτές ἐπιβάλλεται νά γίνεται κάθε χρόνο ἐνα ἐλαφρό ξελάκκωμα τῶν δέντρων καί ψεκάσμος ἡ ἐπίλυση τῆς περιοχῆς τοῦ λαίμου μέ χαλκοῦχα μυκητοκτόνα.

Τὰ δύο ποτήρια κρασί

Ἐνας νέος πελάτης στό ἐστιατόριο ἔπινε κρασία χρησιμοποιώντας δύο ποτήρια. Αὐτό ἔκανε ἰδιαίτερη ἐντύπωση στό γκαρσόν καί τόν ἐρωτᾷ:

Γκαρσόν: Μέ συγχωρεῖτε κύριε. Εἶστε δύο μῆνες πελάτης τοῦ μαγαζιοῦ μας, τρῶτε πάντοτε μόνος σας καί πίνετε κρασί μέ δύο ποτήρια. Τί ἀκριβῶς συμβαίνει;

Πελάτης: Ἄκουσε ἀγαπητέ μου. Τό ἕνα ποτήρι εἶναι δικό μου. Τό ἄλλο εἶναι ἐνός φίλου μου, πού βρίσκεται στήν Ἀμερική. Τόν ἀγαπῶ πάρα πολύ καί θέλω νά τόν νοιώθω κοντά μου. Γι' αὐτό τσουγκρίζω τό

ποτήρι καί νομίζω ὅτι τόν ἔχω παρέα δίπλα μου.

Ἵστερα ἀπό λίγο καιρό ὁ πελάτης πίνει κρασί μέ ἕνα ποτήρι. Αὐτή ἡ ἀλλαγή γίνεται ἀντιληπτή ἀπό τό γκαρσόν:

Γκαρσόν: Βλέπω νά πίνετε τώρα μέ ἕνα ποτήρι κρασί. Μήπως ὁ φίλος σας ἔπαθε τίποτε...; Μήπως ὁ φίλος σας πέθανε;

Πελάτης: Ὅχι δέ συνέβη τίποτε στόν φίλο μου. Χαίρει ἀκρας ὑγείας. Τό ποτήρι πού πίνω εἶναι τοῦ φίλου μου. Τό δικό μου μοῦ τό ἔκοψε ὁ γιουτρός.

ΠΡΩΘΟΥΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΙ ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ ΕΙΔΗ ΣΤΟ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Δ

3. DECANA DEL COMIZIO

Προφορά: (Ντεκάνα Ντέλ Κομίτσιο)

Προέλευση: Προέρχεται από την Γαλλία και διαδόθηκε εμπορικά από το έτος 1849.

ΔΕΝΔΡΟ: Είναι δένδρο μέσης ζωηρότητας και μέσης παραγωγικότητας. Άργει να μπει σε καρποφορία.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους, σφαιρικού — σφαιρικοκωνικού σχήματος, χρώματος πράσινου — πρασινοκιτρινού, κοκκινωπού στά ήλιαζόμενα μέρη με σκωριόχρωα φακίδια. Σάρκα λευκή, άριστης γεύσης, μέσης άντοχής όμως.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΗΣΕΩΣ: Όψιμη.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 48 ημέρες μετά την WILLIAMS (15/9-30/9) Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης).

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: GRAND CHAMPION, CONFERENCE, KAISER, WILLIAMS.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Άρκετά ενδιαφέρουσα ποικιλία με άριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά. Έχει καλή συγγένεια με την κυδωνιά. Είναι ευαίσθητη στο φουζικλάδι. Οί καρποί της διατηρούνται στο ψυγείο μέχρι τόν Γενάρη.

4. KAIZER (IMPERATORE ALESSANDRO)

Προφορά: (Κάιζερ)

Προέλευση: Προέρχεται από

τήν Γαλλία και διαδόθηκε εμπορικά από το έτος 1830.

ΔΕΝΔΡΟ: Είναι δένδρο μέσης — μεγάλης ζωηρότητας με ύψηλή παραγωγή. Δέν έχει καλή συγγένεια με την κυδωνιά.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους, κωνικού σχήματος, μπρούτζινου χρώματος επιδερμίδας. Χρώμα σάρκας λευκό — λευκοκίτρινο με μέση άντοξη και άριστη ποιότητα.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ: Όψιμη.

Του Άναστασίου Γάλλη Γεωπόνου — Δενδροκόμου

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 40 ημέρες μετά την WILLIAMS (15/9-25/9) Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης).

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: DR. J. GUYOT, WILLIAMS, CONFERENCE, DECANA DEL COMIZIO.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Πολύ διαδεδομένη ποικιλία στην Ίταλια, Γαλλία, Γερμανία. Διατηρείται καλά τόσο επάνω στο δένδρο όσο και στο ψυγείο. Είναι ευαίσθητη στους δψιμους παγετούς της άνοιξης και το φουζικλάδι.

5. WILLIAMS

Προφορά: (Γ)Ουΐλιαμς

Προέλευση: Προέρχεται από την Άγγλία και διαδόθηκε εμπο-

ρικά από το τέλος του 1700
ΔΕΝΔΡΟ: Είναι δένδρος μέσης ζωηρότητας και ύψηλης παραγωγής. Έχει πολύ μικρή φωνία με την κυδωνιά.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός μέσου έως μεγάλου μεγέθους, χλαδόμορφος, κυδωνόμορφος. Το χρώμα της επιδερμίδας κίτρινο, κίτρινοπράσινο και κάποιες φορές με λίγο κόκκινο θέσεις. Η σάρκα είναι λευκή, νεκτική, άρωματώδης με καλή γεύση.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ: Όψιμη.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 8/8-14/8 Στο Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης.

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: KAISER, DECANA DEL COMIZIO, GUYOT, CONFERENCE, GRAND CHAMPION, RAL LECLERC, HIGHLAND.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Ευαίσθητη στο φουζικλάδι, αλλά κατάλληλη για τα Βόρεια. Σε οί καρποί δέν παίρνουν το κτηριστικό τους σχήμα, γι αυτό κοντόχοντροι και πολλές φορές η επιδερμίδα γίνεται χλωμή. Είναι η πιο ιδανική ποικιλία για την κονσερβοποίηση.

6. HIGHLAND

Προφορά: (Χάιλαντ)

Προέλευση: Προέρχεται από διασταύρωση της «WILLIAMS X «DECANA DEL COMIZIO» που έγινε στην Ν. Υ. USA και διαδόθηκε από το 19

ΔΕΝΔΡΟ: Είναι δένδρο μέσης — μεγάλης ζωηρότητας και υψηλής παραγωγικότητας.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους, με σχήμα άχλαδόμορφο ή κυδωνόμορφο, με χρώμα επιδερμίδας κίτρινο — κίτρινοπράσινο με ακανόνιστες σκωριόχρωες επιφάνειες. Το χρώμα της σάρκας είναι λευκό και η αντοχή της στις μεταχειρίσεις υψηλή. Η γεύση της είναι άριστη, γλυκειά και άρωματική.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ: Λίγο μετά την WILLIAMS.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 27 ημέρες μετά την WILLIAMS.

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: DECANA DEL COMIZIO. CONFERENCE. GENERAL LECLERC, WILLIAMS. DR. GUYOT.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Τελευταίο, μετά την Εύρωπη εισήχθηκε

και στην Ελλάδα όπου έχουμε και τους πρώτους καρπούς από τον πρώτο όπωρώνα. Βρίσκεται υπό παρατήρηση. Παρουσιάζει ενδιαφέρον για τα άριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του καρπού της. Είναι ποικιλία διπλής χρήσεως. Είναι όμως εοιαισθητή στο βακτήριο (ERWINIA AMYLOVORA).

7. GENERAL LECLERC

Προφορά: (Τζένεραλ Λεκλέρ)

Προέλευση: Προέρχεται από την Γαλλία. Γνωστή από το 1950. Έμπορικά διαδόθηκε από το 1968.

ΔΕΝΔΡΟ: Το δένδρο έχει μέση — μεγάλη ζωηρότητα. Εισέρχεται νωρίς σε καρποφορία και παράγει σταθερά.

ΚΑΡΠΟΣ: Ο καρπός είναι μέσου — μεγάλου μεγέθους, σφαι-

ρικός άχλαδόμορφος, αρκετά ομοιόμορφος. Το βασικό χρώμα του καρπού είναι κίτρινο κίτρινοπράσινο με μπρούτζινες επιφάνειες. Η σάρκα είναι λευκή, συνεκτική και γλυκειά.

ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ: Όσιμη μεταξύ WILLIAMS και DECANA.

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ: 25-30 ημέρες μετά την WILLIAMS.

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ: WILLIAMS. DECANA DEL COMIZIO. CONFERENCE.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Είναι ποικιλία άγνωστη για την Ελλάδα. Οι πρώτες εντοπώσεις από τον πρώτο όπωρώνα που εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα είναι πολύ καλές. Είναι ποικιλία διπλής χρήσεως. Βρίσκεται υπό παρακολούθηση.

συνέχεια στο επόμενο τεύχος

Η άνθεκτικότητα του φουζικλαδίου σε μερικά μυκητοκτόνα

Το φουζικλάδιο είναι πραγματικά ή πιο σοβαρή ασθένεια της μηλιάς και άχλαδιάς. Αυτό είναι γνωστό στους δένδροκαλλιεργητές. Εκείνο που δεν είναι αρκετά γνωστό είναι το γεγονός ότι το φουζικλάδιο σαν ζωντανός οργανισμός που είναι παρουσιάζει μια παραλλακτικότητα «φυλών και τύπων» αξιολογική. Παρατηρεί δηλαδή κανείς διάφορους «τύπους» φουζικλαδίου. Φυσικά κάθε «τύπος» φουζικλαδίου παρουσιάζει διαφορετική άνθεκτικότητα στα διαφορετικά μυκητοκτόνα και αυτή η πληροφορία πρέπει να ενδιαφέρει ιδιαίτερα τον παραγωγό.

Τον τελευταίο καιρό, στο εξωτερικό έπσημάνθηκε το έξης γεγονός. Η συνεχής χρήση μιας κατηγορίας μυκητοκτόνων που ανήκουν στην «χημική οικόγένεια» των benzimidazoles, (μπενζιμινταζόλες) δημιούργησε άνθεκτικά «στελέχη» (φυλές τύποι) φουζικλαδίου. Αναφέρομε μερικά φάρμακα της παραπάνω κατηγορίας (Benlate Μπενλέιτ, Pelt 44 — Πέλτ 44 κ.λ.π.). Έτσι σε πάρα πολλές περιπτώσεις τα παραπάνω φουζικλαδιοκτόνα ενώ παλαιότερα έδιναν έντυπωσιακά αποτελέσματα στην καταπολέμηση του φουζικλαδίου, τα τελευταία χρόνια παρουσίασαν σοβαρές αδυναμίες.

Αυτό που παρατηρήθηκε για τις μπενζιμινταζόλες ισχύει φυσικά έστω και σε μικρότερο βαθμό και για άλλες κατηγορίες φουζικλαδιοκτόνων. Σήμερα κανείς δεν γνωρίζει έπακριβώς τις φυλές φουζικλαδίου που κυριαρχούν στον όπωρώνα του ή σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Αν δέ λάβει κανείς υπόψη ότι σε λίγα χρόνια ή σύνθεση των φυλών (τύποι, στελέχη) του φουζικλαδίου μπορεί ν' αλλάξει, έχει συμφέρον ο παραγωγός να χρησιμοποιεί διαδοχικά στο πρόγραμμα ψεκασμών φουζικλαδιοκτόνα που ανήκουν σε διαφορετικές «οικόγένειες χημικές». Σημειώνουμε έναν συνδυασμό. Ντοντίν — Καπιάν — Ντελαν Ντοντίν κ.λ.π. Μπορεί ένας παραγωγός να κάνει και άλλους συνδυασμούς χρησιμοποιώντας και καινούργια φουζικλαδιοκτόνα. Επίσης δεν πρέπει να ξεχνάει ο παραγωγός ότι το φάρμακο που του έδωσε ικανοποιητική προστασία στον δικό του όπωρώνα και δεν τον «ντρόπιασε» πρέπει να το επαναχρησιμοποιήσει στο δικό του πρόγραμμα ψεκασμού. Φυσικά η αξιολόγηση ενός φαρμακού δεν είναι και τόσο άπλη ύπόθεση για να βγει ένα συμπέρασμα έπαινετικό ή καταδικαστικό.

Όδ. Ντινόπουλος

ΚΑΡΠΟΚΑΨΑ ΤΗΣ ΡΟΔΑΚΙΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΡΣΙΑ (Δύο σοβαροί έχθροί τής ροδακινιάς)

Ἡ ἀνάρσια (*Anarsia Lineatella* Zel) καί ἡ καρπόκαψα τής ροδακινιάς (*Laspeyresia* (*Cydia*) *molestia* Busk) ἔχουν δημιουργήσει καί δημιουργοῦν σοβαρά προβλήματα στούς ροδακινικοκαλλιεργητές. Ἄξιζει ὁ κόπος νά γραφοῦν λίγα λόγια γιά τή ζωή τους, τίς συνήθειες πού ἔχουν, γιά τίς ζημιές πού προξενοῦν καί γιά τόν τρόπο καταπολεμησεῶς τους. Ἄς πάρουμε τά θέματα μέ τή σειρά.

α) Ἄνάρσια

(Λίγα στοιχεία

ἀπό τόν βιολογικό κύκλο)

Διαχειμάζει ὑπό μορφή προνύμφης (σκουλήκι). Δέν σχηματίζει εἰδικά διαχειμαστήρια ὅπως συμβαίνει στήν Ἀμερική καί σ' ἄρκετά μέρη τής Εὐρώπης. Στήν Κ.Δ. Μακεδονία (Νομοί Ἡμαθίας, Πέλλης) τήν χειμερινή περίοδο οἱ προνύμφες πού βρέθηκαν εἶναι μικροσκοπικές, πάντοτε ἐπί ἐτησίων βλαστῶν καί κυρίως στό ἄνω τρίτο τμήμα αὐτῶν καί στίς περισσότερες περιπτώσεις στή βάση βλαστοφόρου ὀφθαλμοῦ. Δέν βρέθηκαν θάλαμοι διαχειμάνσεως μέ τίς γνωστές «καπνοδόχους» τά περιφάρμα *Hibernaculum* (ἱμπερνάκολουμ). Τίς πρώτες μαράνσεις τῶν φύλλων πού παρατηρεῖ κανεῖς ἐνωρίς τήν ἀνοιξη ὀφείλονται στήν προνύμφη τής ἀνάρσι-
ας. Ἀργότερα ἡ προνύμφη μετακινεῖται καί πηγαίνει στούς νεαροῦς βλαστούς, πού ἔχουν ἤδη πάρει κάποια ἀνάπτυξη, καί μπαίνει μέσα σ' αὐτούς προκειμένου νά

διατραφεῖ ἀνοίγοντας στοά στό ἐσωτερικό τοῦ βλαστοῦ. Ἡ προνύμφη μετά τήν ὀλοκλήρωση τής ἀνάπτυξής της, βγαίνει ἀπό τόν προσβλημένο βλαστό καί σχηματίζει τό βομβύκιο κάπου ἐκεῖ γύρω σέ κάποια κοντινή θέση. Στή συνέχεια οἱ προνύμφες ἐξελίσσονται σέ χρυσαλίδες. Ὑστερα ἀπό λίγες μέρες ἐμφανίζονται τά ἄκμαῖα (πεταλοῦδες) τής ἀνάρσι-
ας. Οἱ πρώτες πεταλοῦδες ἐμφανίζονται ἀπό τό πρώτο 10ήμερο τοῦ Μᾶη (1η γενεά). Μετά τό ζευγάριμα οἱ

Τοῦ Ὁδ. Ντινόπουλου Γεωπόνου

θηλυκές ἀνάρσιες γεννοῦν ἀπό ἕνα αὐγό στίς κορυφές τῶν ἐτησίων βλαστῶν ἢ στούς καρπούς πού πλησιάζει ἡ ὠρίμανσή τους. Ἡ ἀνάρσια ἐπιλέγει τόν βλαστό ἢ τόν καρπό λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τήν τρυφερότητα τῶν βλαστῶν καί τόν βαθμό ὠριμότητας τῶν καρπῶν.

Ἡ ἐμφάνιση τῶν πρώτων ἄκμαίων τής ἀνοιξεως σημειώνεται 35-45 μέρες μετά τήν πτώση τῶν πετάλων τῶν ποικιλιῶν ροδακινιάς ELBERTA (Ἐλμπέρτα) καί RED XAVEN (Ρέντ Χάβεν).

Τό ἔντομο ἐμφανίζει τρεῖς γενεές ἐτησίως. Κατά τό δίμηνο Ἰούλιο καί Αὐγουστο ἐμφανίζονται τά ἄκμαῖα δύο γενεῶν.

β) Καρπόκαψα τής ροδακινιάς

(Λίγα στοιχεία

ἀπό τόν βιολογικό κύκλο)

Κατά τήν χειμερινή περίοδο συναντᾶ κανεῖς τήν καρπόκαψα τής ροδακινιάς πάντοτε ὑπὸ μορφή προνύμφης, σέ διάφορα μέρη τῆς γῆς, στούς βλαστούς, ἐπί τῶν φύλλων κ.λ.π. Τήν ἀνοιξη οἱ προνύμφες μετά τήν διάπαυση, ἐξελίσσονται σέ νύμφες (χρυσάλιδες) καί ἐμφανίζονται τά ἄκμαῖα (πεταλοῦδες) τής καρπόκαψας ἀπό τόν Μάρτιο καί μέχρι τῆς 1ης γενεᾶς ἐμφανίζονται ἀπό τόν 10ήμερο τοῦ Μαρτίου (Περιοχή Ι.Φ.Δ.). Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι τά θηλυκά ἀνάρσιες καί τής 2ης γενεᾶς γεννοῦν στίς κορυφές τῶν ἐτησίων βλαστῶν ἀπό ἕνα αὐγό καί στήν περίοδο αὐτή οἱ ἄγουροι καρποὶ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρουσα παρουσία προνύμφης (σκουλήκι) καί καρπόκαψας τής ροδακινιάς.

γ) Προσβολές

Τήν ἀνοιξη οἱ προνύμφες τῶν δύο ἐντόμων παρουσιάζονται κυρίως στούς βλαστούς. Κατά τήν διάρκεια αὐτή οἱ βλαστοὶ εἶναι ἐνδιαφέροντα καί οἱ καρποὶ εἶναι ἄγουροι καί τά μέσα Ἰουνίου ἐμφανίζονται οἱ πρώτες προσβολές ἐπί τῶν φύλλων. Τά θηλυκά ἄκμαῖα τῆς 1ης γενεᾶς θέρους γεννοῦν τά αὐγά τῆς 1ης γενεᾶς ὠριμους καρπούς ἢ σέ τήν ἀρχή πού πλησιάζουν νά ὠριμασθοῦν. Πρὸς τό τέλος τής θερινῆς περιόδου καί ἀρχές φθινοπο-
τεριάζονται ἡ συγκομιδή τῶν ροδακινῶν ἄρκετά καί τῶν γεννοῦν τά αὐγά τους καί

Οι πεταλούδες των δύο εντόμων που γίνεται λόγος, πετούν κατά την διάρκεια της νύχτας κατά μήκος και κατά πλάτος των ροδακινιών και μετακινούνται σε αρκετή απόσταση. Επίσης οι πεταλούδες της ανάρσιας και της καρπόκαψας της ροδακινιάς, επισκέπτονται και τα φυτώρια, όπου στις κορυφές των βλαστών των μικρών δενδυλλίων (ροδακινιάς και άλλων πυρηνοκάρπων) γεννούν τα αυγά τους. Οι προσβολές στα φυτώρια παρατηρούνται σ' όλην την βλαστική περίοδο (άνοιξη - φθινόπωρο). Οι κορυφές των βλαστών, άμέσως μετά την προαβολή από τις προνύμφες μαραινούνται και ύστερα ξηραίνονται.

Μπορεί κανείς να βρεί τις προνύμφες στους προσβλημένους βλαστούς, αρκεί να διαπιστώσει την έναρξη της μαράνσεως των κορυφών των βλαστών. Οι ξηράνσεις των κορυφών των βλαστών πιστοποιούν το γεγονός ότι η προαβολή πραγματοποιήθηκε πριν από πολύ καιρό και οι προνύμφες έχουν εγκαταλείψει πλέον τον βλα-

στην προστασία των καρπών και προπαντός όταν πλησιάζει η ωρίμανσή τους. Επιβάλλεται οι καρποί, ένα διάστημα τουλάχιστον 35-45 μέρες πριν την συγκομιδή — ωρίμανση να καλύπτονται συνεχώς από κάποιο κατάλληλο φάρμακο. Αναφέρουμε ενδεικτικά μερικά φυτοφάρμακα. Ζολόν, Χοσταθείο (Προθείο), Αζινοφός, Ντιμιλίν κ.λ.π. Κοντά στη συγκομιδή συνιστώνται το Σεβίν (Καρπαρύλ) ή Μαλαθείον η οι Πυρεθρίνες για λόγους ασφαλείας επειδή έχουν μικρή υπολειμματική δράση.

Έχει διαπιστωθεί ότι πολλές προνύμφες των δύο εντόμων, όταν οι βλαστοί είναι πολύ ζωηροί, πνίγονται από τους χυμούς των δένδρων. Οι προσβολές στους καρπούς από την καρπόκαψα της ροδακινιάς συνήθως δεν γίνονται ορατές στην επιδερμίδα. Το αντίθετο συμβαίνει με την ανάρσια. Μπορεί να μετρήσει κανείς σε όψεκαστα ροδάκινα ή κυδώνια πολλές προνύμφες καρπόκαψας ροδακινιάς, αρκεί να τεμαχίσει τους καρπούς, χωρίς βέβαια να φαίνονται ίχνη προσβολής στην επιφάνεια. Δηλαδή επιδερμικά οι καρποί είναι υγιείς και έσωτερικά σκουληκιασμένοι.

δ) Καταπολέμηση

Όπως φάνηκε από τις παραπάνω πληροφορίες βγαίνει το εξής συμπέρασμα. Όσο ενωρίτερα ωριμάζει μία ποικιλία τόσο λιγότερο κινδυνεύει η καθόλου από τις προνύμφες των παραπάνω εντό-

κους του ετησίου βλαστού. Σε καμιά περίπτωση δεν βρέθηκαν προνύμφες στις μασχάλες των διετών κλαδίσκων ή σε άλλες θέσεις του δέντρου.

Μέ τα παραπάνω που γράφονται δεν υποστηρίζεται ή άποψη ότι οι άλλοι ψεκασμοί που ταξινομούνται σε ετήσια βάση δεν έχουν τη σημασία τους. Ίσα ίσα. Αυτοί συντελούν στη μείωση του πληθυσμού των δύο επιβλαβών εντόμων. Άς μην ξεχνούμε ότι τα δύο παραπάνω έντομα εμφανίζουν αρκετές γενεές ετησίως και ότι πολλαπλασιάζονται με γοργό ρυθμό (σύντομος βιολογικός κύκλος, ωτοκόκια μεγάλη κ.λ.π.).

Σημ. 1: Ι.Φ.Δ. = Ίνστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων. Ι.Π.Φ.Θ. = Ίνστιτούτο Προστασίας Φυτών Θεσσαλονίκης.

Σημ. 2: Στη χώρα μας, για πρώτη φορά ο έντομολόγος του Ι.Π.Φ. Θεσσαλονίκης κ. Διονύσιος Σταθόπουλος διαπίστωσε τη διαχείμαση των προνυμφών της ανάρσιας στους ακραίους φύλλομους των ετήσιων βλαστών (δείγματα ετήσιων βλαστών ροδακινιάς περιοχής Σκύδρας Φλεβάρης 1971).

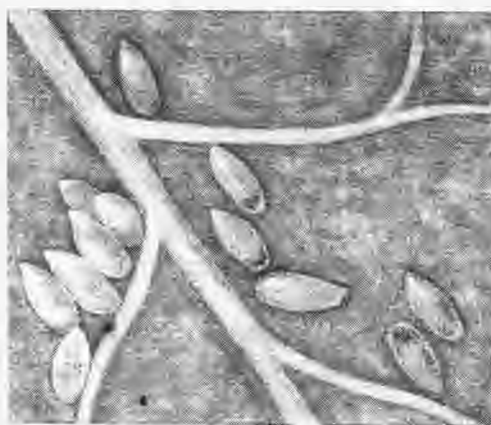
Σημ. 3: Κατά την χειμερινή περίοδο των ετών 1971-1972-1973 στα Ι.Φ.Δ. έχουν ελεγχθεί χιλιάδες ετήσιοι βλαστοί και διετείς κλαδίσκοι ροδακινιάς. Οι προνύμφες της ανάρσιας που βρέθηκαν (Φλεβάρης — Μαρτίης) ήταν μικροσκοπικές (1-2 χιλιοστά μήκους περίπου) και όλες επάνω σε ετήσιους βλαστούς. Οι περισσότερες προνύμφες βρέθηκαν στο άνωτερο 1/3 του μή-

κους του ετησίου βλαστού. Σε καμιά περίπτωση δεν βρέθηκαν προνύμφες στις μασχάλες των διετών κλαδίσκων ή σε άλλες θέσεις του δέντρου.

Σημ. 4: Για τη μελέτη του βιολογικού κύκλου των παραπάνω εντόμων συνεργάστηκαν δύο Ίδρύματα Έρευνας. Από το Ι.Π.Φ. Θεσσαλονίκης εργάστηκαν οι έντομολόγοι Ι. Μεντζέλος, Διονύσιος Σταθόπουλος, Ιωάννης Ευαγγελόπουλος κ.α. Από το Ι.Φ.Δ. οι Οδ. Ντινόπουλος, Κων. Τσατάρπασης και Ευλ. Μουχτούρη (γεωπόνοι), ο Μαργαρίτης Δάσις κ.α.

Σημ. 5: Τα ύλικά για την κατασκευή των πρώτων κλουβιών (στα δικτυωτή κ.λ.π.) αγοράστηκαν από την εταιρεία «Ζεύς». Οι πρώτοι κλουβιοί εγκαταστάθηκαν στο αγρόκτημα Ν. Μουγγρη στην Έπισκοπή (οπακόνος, παρατηρητής Άλκης Γιούρας) και στο αγρόκτημα υφών Σαπουντζή στα Μοναστήρι.

Καταπολέμηση τῆς ψύλλας τῆς ἀχλαδιᾶς

Αὐγά

Προνύμφη (λάρβα)

Ἄκμιο

Ὑπο μεγέθυνση

Βλαστός προσβλημένος ἀπὸ τὴν ψύλλα

Σὲ πάρα πολλές περιπτώσεις ἢ «μελούρα» πού παρατηρεῖται στὶς ἀχλαδιές προέρχεται ἀπὸ τὶς προνύμφες τῆς ψύλλας (δές «Νιάουστα», τεύχος 17, σελ. 170). Οἱ προνύμφες τῆς ψύλλας κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἀνάπτυξής τους ρουφοῦν τοὺς χυμούς καὶ ἐκκρίνουν μελιτογόνες οὐσίες πού τὶς προστατεύουν. Εἶναι εὐκόλο νὰ διακρίνει κανεὶς τὶς προνύμφες τῆς ψύλλας νὰ κολυμποῦν μέσα στὸ «μέλι» πού δημιούργησαν οἱ ἴδιες, χρησιμοποιώντας ἓνα μικρὸ μεγενθυτικὸ φακὸ (λούπα).

Ἡ ψύλλα τῆς ἀχλαδιᾶς πολλαπλασιάζεται γρήγορα. Τὸ καλοκαίρι ὁ βιολογικὸς κύκλος τοῦ ἐντόμου εἶναι πολὺ σύντομος. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅμως ὅτι οἱ ὑψηλές θερμοκρασίες τοῦ θέρους καὶ οἱ δυνατές βροχές ἐπιδρῶν δυσμενῶς στὴν ἐξέλιξη τῆς ψύλλας. Μὲ τὶς ὑψηλές θερμοκρασίες

πολλές προνύμφες σκοτώνονται. Ἐπίσης μὲ τὶς δυνατές βροχές τὰ «μέλια» ξεπλύνονται καὶ πολλές προνύμφες παρασύρονται καὶ πέφτουν στὸ ἔδαφος.

Ὅποιος ἔχει πρόβλημα ψύλλας αὐτὴ τὴν περίοδο, κρίνεται σκόπιμο νὰ ψεκάσει πρῶτα, τὶς ἀχλαδιές μὲ σκέτο νερὸ, προπαντὸς τὶς ἐστίες προσβολῆς (κορυφές βλαστῶν κ.λ.π.). Τὸ νερὸ ξεπλένει τὰ «μέλια» καὶ παρασέρνει τὶς περισσότερες προνύμφες καὶ τὰ περισσότερα αὐγά στὸ ἔδαφος. Μετὰ μπορούμε νὰ χρησιμοποιήσουμε κάποιον ὀργανοφωσφορικό ἐντομοκτόνο. (Ζολόν, Χοσταθεῖο, Ἴμιντάν, Γκουζαθεῖο κ.λ.π.). Τὸ ἐντομοκτόνο πού θὰ χρησιμοποιηθεῖ θὰ ἔχει μεγαλύτερη ἀποτελεσματικότητα καὶ θὰ δράσει ἄμεσα στὶς ἀπογυμνωμένες πιά προνύμφες ἀπὸ τὸ μελιτοφόρο περιβάλλον

τους. Σημειώνεται ἡ πληροφορία ὅτι τὰ παραπάνω φάρμακα καταπολεμοῦν ἐπίσης μὲ ἐπιπλέον τὴν καρπόκαψα τῆς μηλιάς.

Ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα ἐντομα πού τρῶνε τὶς προνύμφες τῆς ψύλλας. Ἀναφέρουμε τὸ *thocoris nemoralis* (Ἀνθόκορμος μωράλις) καὶ τὸ *Orius bicinctus* (Ὄριος βιτσίνους).

Οἱ πυρεθρίνες καταπολεμοῦν μὲ ἐπιτυχία τὴν ψύλλα (ἀπὸ τὶς προνύμφες). Δέν πρέπει ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν ἴσην περίοδο ἐπειδὴ εὐνοοῦν τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν τετρακέλων καὶ σκοτώνουν τὰ ὠμά ἐντομα, τοὺς φυσικοὺς ἐχθροὺς τῆς ψύλλας. Οἱ πυρεθρίνες μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ Φθινόπωρο ἢ ἔνωρίς τὴν ἄνοιξη μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸν τὴν καταπολέμηση τῶν ἀκμίων τῆς ψύλλας.

ΤΟ «CHIP BUDDING»

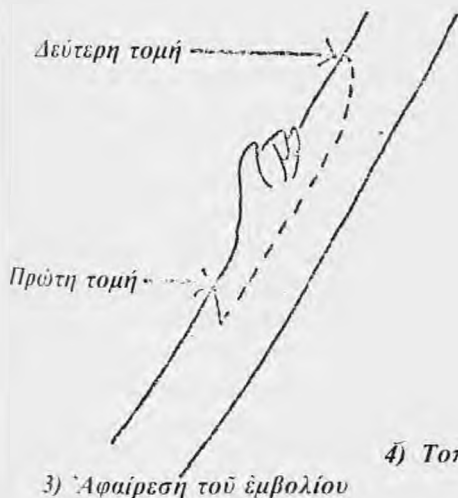
Ο έμβολιασμός με τό «Τσίπ Μπάντινγκ»

1) Προετοιμασία υποκειμένου

2) «U» Υψίλον ανάποδο

3) Αφαίρεση του έμβολίου

4) Τοποθέτηση του έμβολίου επί του υποκειμένου

Θέσεις που πιέζεται και δένεται περισσότερο τό έμβόλιο
5) Δέσιμο του έμβολίου

Η μέθοδος ένοφθαλισμού Chip Budding (Τσίπ Μπάντινγκ) χρησιμοποιείται από πολλούς φυτωριούχους τό έξωτερικό καί κυρίως από τούς Άγγλους. Ό τρόπος αυτός ένοφθαλισμού παρουσιάζει μερικά αξιόλογα πλεονεκτήματα συγκριτικά μέ τόν ένοφθαλισμό τόν γνωστό μέ τό όνομα «Τ».

α) Έπιτρέπει στόν φυτωριούχο νά έπιμηκύνει τήν περίοδο του έμβολιασμού μέ μεγάλο ποσοστό επιτυχίας.

β) Τά δενδρύλλια αναπτύσσονται όμοιόμορφα καί καλύτε-

ρα.

γ) Οί ενώσεις έμβολίου καί υποκειμένου είναι πιό στερεές καί αντιστέκονται καλύτερα στόν άνεμο. Αυτή ή μέθοδος θά έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιά τίς ποικιλίες πού δέν έχουν καλή συγγένεια μέ τά υποκείμενα.

δ) Παρατηρείται μία ιδιαίτερη άνθεκτικότητα στό ψύχος του χειμώνα.

Όπως φαίνεται καί στά παραπάνω σχήματα ή τεχνική της μεθόδου του «Τσίπ Μπάντινγκ» είναι εύκολη. Θα πρέπει όμως νά δοκιμασθεί καί από τούς δικούς

μας φυτωριούχους γιά νά αξιολογηθούν τά πλεονεκτήματα σε Έλληνικές συνθήκες. Όπωσδήποτε χρειάζεται μία εξάσκηση γιά νά προσδιορισθεί τό βάθος των τομών του έμβολίου ανάλογα μέ τό είδος καί τήν ποικιλία του όπωροφόρου δένδρου καί ή ποσότητα «ξύλου» πού θά συνοδεύει τόν κάθε όφθαλμό (μάτι). Γενικά τό βάθος της πρώτης τομής πρέπει νά είναι 3 χιλιοστά περίπου, ή γωνία της τομής περίπου 20 μοίρες καί ή απόσταση της δεύτερης τομής από τήν πρώτη 3 έκατοστά περίπου.

διάφορους λόγους.

Στις 19/3/82 όπως αναφέρθηκε στην αρχή συναντηθήκαμε επτά όλοι κι όλοι. Ο Άλέκος Χατζηπαράσχης και ο Τάσος Σπύρου έλειπαν για σοβαρούς λόγους, ο Μιχάλης Κράλλης πού βρίσκεται στην Αμερική (χημικός) προσκλήθηκε, αλλά δεν υπόρσε ναρθει. Έκτός από αυτούς πού θέρισε ο πόλεμος ο Πέτρος Σιμομώκιος και ο Κώστας Περγικάρης αφανίστηκαν από τήν επάρατη νόσο.

Προσκλήθηκαν ναρθουν και οι συμμαθήτριές μας, αλλά δεν ήρθαν. Από αυτές ή Μαρία Μέσκου πέθανε φυσιολογικά πριν αποφοιτήσει, ενώ ή Έσθήρ Αμαρατζή σάν Έβραία έγινε Σαπούνι στά κρεματόρια τής Γερμανίας.

Αυτά τά λίγα άτομα ήταν ή τάξη μας τότε και να σκεφτεί κανείς ότι όλο τό Πρακτικό Λύκειο δεν είχε πάρα πάνω από εκατόν πενήντα μαθητές και μαθήτριες.

Τό τυπικό πρόγραμμα τών συναντήσεών μας αυτών ήταν:

1. Έκφώνηση καταλόγου
2. Σιγή ενός λεπτού για τούς νεκρούς απόντες
3. Πρόποση μέ λογιόριο του καθενός

4. Φαγητό, μετά τραγούδια σχολικής του σαραντα, μαθητικές αναμνηστικά, αναφορά στά ονόματα όλων τών καθηγητών μας και διαφόρων επεισοδίων και ανάγνωση σχετικής εφημερίδας.

Στήν τελευταία μας συνάντηση μνηστικά λόγια ό Γιάννης Σκούληκας.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται κομμάτια από τό πρώτο γλέντι τό 1941

Κρέας όκάδες 3X20.000 = 60.000

Κρασί όκάδες 5X6.000 = 30.000

Τυρί μισή όκά = 10.000

Μήλα ένα τελάρο θά φέρι ό Νίκο

Πορτοκάλια όκάδες 2X4.000 = 8.000

Τράπουλα (πού δεν χρησιμοποιούνταν)

Καρύδια θά φέρι ό Πέτρος = —

Πίττα ό Άλέκος = —

Ψωμί 2 όκάδες άσπρο = 8.000

Ποτήρια 9 κρασιού

Πιάτα 12 σουπας

Γκανταΐφι (άπό Μπάρμπα Θόδωρο)

Τό γλέντι τό πρώτο έγινε στό πλάι

Άλέκου Χωνοῦ.

Νίκος Σπάρτης

— Η ιστορία διδάσκει τά πάντα, άκόμα και τό μέλλον

Λαμαρτίνος

— Και λέω τό ναί και τό ξαναλέω και τί να πῶ δεν ξέρω

Σοφοκλής

— Φτωχός δεν είναι αλλά ό επιθυμῶν π

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΝΑΟΥΣΗΣ ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΑΪΟΣ 1982

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΩΜΑ ΑΛΔΑ

ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΝΑΟΥΣΗΣ

Το Πολιτιστικό Κέντρο Ναούσης, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του για την άνοδο του Πολιτιστικού επιπέδου στην πόλη μας, πραγματοποίησε, για πρώτη φορά στην πόλη μας, Άνοιξιότητες Πολιτιστικές Έκδηλώσεις τον Μάιο του 1982.

Το πρόγραμμα των Άνοιξιότητας Πολιτιστικών Έκδηλώσεων, περιλάμβανε διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και πραγματοποιήθηκαν τον Μάιο του 1982.

Αναλυτικά το πρόγραμμα των Άνοιξιότητας Πολιτιστικών Έκδηλώσεων του Μαΐου 1982, έχει ως εξής:

1. 6-5-1982. Αίθουσα Δημοτικού Θεάτρου. «ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΜΑΔΑΡΕΣ». Λαογραφικό συγκρότημα των Χανίων Κρήτης, με ριζίτικα τραγούδια.

2. 8-5-1982. Αίθουσα Δημοτικού Θεάτρου. Θεατρική παράσταση του θεατρικού όμιλου «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ» με το έργο του Κ. Κόλλα «ΠΟΙΟΣ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ».

3. 9-5-1982. Αίθουσα Δημοτικού Θεάτρου. Κουκλοθέατρο. Με το έργο «ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΔΕΛΦΙΝΙΩΝ» από το Πειραματικό Έργαστήρι Βεροίας.

4. Έκθεση παιδικού βιβλίου.

5. 12-5-1982. Αίθουσα Δημοτικού Θεάτρου. Δεύτερη θεατρική παράσταση του θεατρικού όμιλου «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ» με το έργο του Κ. Κόλλα «ΠΟΙΟΣ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ».

6. 15-5-1982. Αίθουσα Πολιτιστικού Κέντρου. Ομιλία του κ. Δημήτρη Μαρωνίτη, καθηγητή της

Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
θέμα: «Ο Καβαφικός ρεαλισμός».

7. 19-5-1982. Αίθουσα Πολιτιστικού Κέντρου. Συναυλία (πίانو — φλάουτο — τραγούδι) από σολίστες της Θεσσαλονίκης, ΤΟΝΕ ΤΑΚΑ — ΛΟΥΪΖΑ ΤΑΚΑΗΑΣΗ — και ΝΙΚΟ ΤΡΑΥΛΟ. Οι σολίστες της Θεσσαλονίκης, παρουσίασαν ένα πρόγραμμα με κλασική μουσική από όπερες.

8. 22-5-1982. Αίθουσα Δημοτικού Θεάτρου. Θεατρική παράσταση από την Πειραματική «ΤΕΧΝΗΣ» της Θεσσαλονίκης με το έργο ΜΠΕΚΕΤ «ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΓΚΟΝΤΣΟ».

9. 23-5-1982. Αίθουσα Δημοτικού Θεάτρου. Θεατρική παράσταση από την Πειραματική «ΤΕΧΝΗΣ» της Θεσσαλονίκης, με το έργο «ΣΕΙΛΑ». Μιά παράσταση για μικρούς και μεσαίους.

10. 25-5-1982. Αίθουσα Πολιτιστικού Κέντρου. Συναυλία με το συγκρότημα παλιάς μουσικής «ΤΕΧΝΗΣ», με μεσαιωνική μουσική, και τη ΜΙΝΑ ΒΟΥΡΑΝΑ.

11. Στόν τομέα των εικαστικών τεχνών, παρουσίασαν δύο εκθέσεις ζωγραφικής.

α) Στην αίθουσα εκθέσεων της Δημοτικής Βιβλιοθήκης από 10 μέχρι 30-5-1982, έκθεση ζωγραφικής της πινακοθήκης του Δήμου Θεσσαλονίκης, έργα διαφόρων Έλλήνων ζωγράφων και χαρτογράφων.

β) Στην αίθουσα εκθέσεων του Πολιτιστικού Κέντρου Ναούσης από 15 μέχρι 30-5-1982, έκθεση ζωγραφικής του Γερμανού ζωγράφου ΗΙΝΙΚ.

Τά παιδιά σας δέν είναι παιδιά σας. Είναι οί γιοί και οί κόρες της λαχτάρας της ζωής για τή ζωή. Έρχονται στη ζωή με τή βοήθειά σας, αλλά όχι από σάς. Καί μ' όλο πού είναι μαζί σας, δέν ανήκουν σέ σάς.

Μπορείτε νά τούς δώσετε τήν αγάπη σας, όχι όμως και τίς ιδέες σας. Γιατί αυτά έχουν τίς δικές τους ιδέες. Μπορείτε νά στεγάσετε τό σώμα τους, όχι όμως και τήν ψυχή τους. Γιατί ή ψυχή τους κατοικεί στό σπίτι του αύριο, πού έσείς δέν μπορείτε νά έπισκεφτείτε, ούτε στό όνειρά σας.

Μπορείτε νά προσπαθήσετε νά τούς μάθετε, αλλά μή γυρεύετε νά κάνετε αυτά νά σάς μάθουν. Γιατί ή ζωή δέν πηγαινει πρós τά πίσω και έπιστρέφει ματá στό χθές. Έσείς είστε τά τόξα απ' όπου περνάει, διά σας θά τιναχτούν μπροστά. Ό τοξότης βάζει τό βέλη του στό σημάδι πάνω στό μονοπάτι του άπειρου, και ή βέλη γλιτίζει με τή δύναμή του ώστε τά βέλη του νά χτυπάν γοργά και μακριά. Τό λύγισμά σας στό σκοπό του τοξότη άς είναι για σάς χαρά. Γιατί όπωσδήποτε ή αγάπη τά βέλη πού πετούν, έτσι αγάπη και ή ζωή.

Χαλίλ Γκιμπράν «Ό προφύλακας»

κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο

“Ένα βιβλίο κατατοπιστικό επιστημονικό με χρωματιστές εικόνες

Τί είναι τά κοκκοειδη (ψῶρες) καί πῶς καταπολεμοῦνται

Δέν πρέπει νά λείψει ἀπό κανένα ἀγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορεῖτε νά τό προμηθευτεῖτε ἀπό τά γραφεῖα

τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ

Ἔκδοση συλλόγου «Μποῦλες — Γενίτσαροι»

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ

Βασιλέως Κωνσταντίνου (Νέα διεύθυνση)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

NTIMILIN

**"Ένα νέο επαναστατικό έντομοκτόνο
τῆς Ζωοτεχνικῆς**

ΤΟ ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**Καταπολεμῆ αποτελεσματικά
καί συγχρόνως πολλούς ἐχθρούς τῶν ὀπωροφόρων**

ΤΟ ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**"Έχει διάρκεια 30-35 μέρες
καί ἐνεργεῖ ἐπί τῶν βλαβερῶν ἐντόμων βιολογικά**

ΤΟ ΝΤΙΜΙΛΙΝ

**Μπορεῖτε νά τό βρεῖτε
στά καταστήματα γεωργικῶν φαρμάκων**

Ζωοτεχνική τηλ. 532517 Θεσ/νίκη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας